

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП

ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ

ГРУПА: СОЦИЈАЛНА ПЕДАГОГИЈА

КАНДИДАТ: САЊА ЈОВАНОВА

**СОЦИЈАЛНО-ПЕДАГОШКАТА РАБОТА ВО
ОСНОВНОТО УЧИЛИШТЕ**

МАГИСТЕРСКИ ТРУД

Штип, 2012 год.

UNIVERSITY "GOCE DELCEV" - STIP

FACULTY OF EDUCATION

SOCIAL PEDAGOGY

Stip

Sanja Jovanova

**SOCIAL – PEDAGOGICAL WORK IN
ELEMENTARY SCHOOL**

MASTER'S THESIS

Stip, 2012

КОМИСИЈА ЗА ОДБРАНА И ОЦЕНКА

МЕНТОР: Доц. д-р Борче Костов

Педагошки факултет „Гоце Делчев“ – Штип

ЧЛЕН: Проф. д-р Кирил Цацков

Педагошки факултет „Гоце Делчев“ – Штип

ЧЛЕН: Проф. д-р Блажо Китанов

Педагошки факултет „Гоце Делчев“ – Штип

НАУЧНО ПОЛЕ: ОПШТЕСТВЕНИ НАУКИ

НАУЧНА ОБЛАСТ: СОЦИЈАЛНА ПЕДАГОГИЈА

БЛАГОДАРНОСТ

Посебна благодарност до мојата фамилија, за нивната безрезервна љубов, поддршка и разбирање, што секако се најзаслужни елементи за успешното реализирање на магистерскиот труд.

Магистерскиот труд е работен под менторство на доц. д-р Борче Костов, и во оваа пригода му се заблагодарувам за поддршката што ми ја даваше за време на сите етапи од изработката на магистерскиот труд.

СОЦИЈАЛНО-ПЕДАГОШКАТА РАБОТА ВО ОСНОВНОТО УЧИЛИШТЕ

**SOCIAL – PEDAGOGICAL WORK IN
ELEMENTARY SCHOOL**

Досегашни објавени трудови на оваа тема

Според нашите сознанија во Република Македонија до сега не се спроведени истражувања поврзани со предметот на овој труд, односно не е спроведено истражување во училиштата во врска со улогата на социјалната педагогија и потребата од ангажирање социјални педагози, со цел намалување на степенот на девијантното однесување на учениците и превентивно дејствување.

Слични истражувања се спроведени во неколку европски држави. Дел од резултатите од овие истражувања се објавени во Велика Британија во 2007 година во изданието на *Social Care, Childrens Services and Management Associates*, под наслов “*Social Pedagogy and the Young People’s Workforce, A Report for the Department for Education and Skills Brian Paget*”.

Во овој извештај е направена споредба на системите за обука на социјалните педагози и нивната практична работа со деца и младинци, т.е. имплементацијата на социјално-педагошката работа во Данска, во Германија и во Велика Британија.

Така, на пример, во Данска се одржувале семинари за социјални педагози, по што обучените и квалификувани педагози практично работеле со деца и младинци, но и со возрасни. Оваа обука, заедно со практичната работа траела три и пол години.

Во Германија постоеле три главни нивоа во едукацијата на социјалните педагози. На крајот секој од нив добивал диплома. И овде се посветувало внимание на практичната работа, а комплетната едукација траела четири години, со можност за надградба (магистерски студии) од уште три години.

Во Велика Британија во наставата е вклучена и социјалната педагогија. Во гореспомнатото издание се дадени и основните црти на пошироката настави кои се одвиваат во врска со децата и младите во Англија и нивните врски со некои од основните принципи на социјалната педагогија. Исто така се опишуваат и голем број на примери за тоа како социјално-педагошкиот пристап

се применува кај младите луѓе во Англија, на пример во старечки дом, основно училиште, градинка, како и во односите на младинската работа. Се предлага воведување социјални педагози кај децата и младите како посебна професионална групација.

СОЦИЈАЛНО-ПЕДАГОШКАТА РАБОТА ВО ОСНОВНОТО УЧИЛИШТЕ

Краток извадок

Концептот, системот и организацијата на социјално-педагошката работа во училиштата се тесно поврзани и условени од функционирањето на комплетна социјално-педагошка и психолошка служба како интегрален дел на воспитниот и образовниот процес. Впрочем, една солидна и правилна педагошка, психолошка и социјална дијагноза со прогноза за развојот и терапијата што следи за социјално-воспитното однесување на ученикот може да дава само стручна екипа.

Унапредувањето на социјално-педагошката работа во училиштето, за која е констатирана и нова научна дисциплина – педагошка социологија, е една од основните задачи во остварувањето на оваа улога. Тоа треба да го сфатиме како сплет на мноштво чинители кои влијаат во развојот и воспоставувањето на нарушената психо-био-социо рамнотежа.

Проблемот на ова истражување е успешното остварување на социјално-педагошката работа во училиштето. Во овој контекст, социјално-педагошката работа во училиштето треба да се гледа во разрешувањето на социјално-педагошките проблеми што се во нејзина надлежност.

Една од задачите на социјално-педагошката работа претставува општествено и стручно влијание кај децата за постигнување на промена на поведението во позитивна насока, т.е. поправање на девијантното, нарушеното, асоцијалното поведение на личноста која отстапува од тоа што е прифатливо за општествените норми. Постојат голем број на ситуации каде што учениците покажуваат вакво однесување, односно однесување кое можеме да го дефинираме како девијантно, асоцијално, антисоцијално и сл. и на тој начин однесувањето на ученикот може да се третира како социјален или педагошки проблем.

Социјално-педагошки проблем е на пример, бегане на ученикот од

училиште. Бегањето сигурно има причина, и таа треба да се открие. Од работата со вакви деца се доаѓа до сознание дека ученикот бега заради избегнување на непожелните ситуации во одделението, каде што тој се чувствува омаловажен, осрамотен, потценет. Или тој бега, зашто не му се обрнува доволно внимание, се запоставува, го исмејуваат учениците и наставникот, се чувствува инфериорен, навреден, или пак бега зашто не е адаптиран на социјалната средина.

Овој и низа други моменти се само дел од социјално-педагошките проблеми кои бараат разрешување. Од степенот и способноста да се разрешуваат проблемите од социјално-педагошки аспект ќе зависи во која мера ќе придонесеме таквите деца во иднина да можат побезболно да се вклопат во училишниот живот и во социјалната средина. Впрочем, функцијата на воспитно-образовниот процес е воспитување, приспособување и оспособување на младите за живот во општествени услови. Со нашето истражување ќе придонесеме за полесно и поуспешно прецизирање на проблемите кои се јавуваат како резултат на асоцијалното однесување на учениците и со тоа ќе помогнеме во нивното успешно разрешување со примена на различни воспитни мерки и исто така да влијаеме на подобрување на превентивното дејствување на воспитувачите и стручните служби во основното училиште.

Од методолошка гледна точка ќе стане збор за мало, современо емпириско истражување.

Клучни зборови: *педагог, работа, училиште, ученици, воспитно-образовен процес, социјална средина.*

Social - pedagogical work in elementary school

Abstract

Concept, system and organization of social and pedagogical work in schools is closely linked and dependent on the functioning of a complete developmental social-pedagogical and psychological services as an integral part of the upbringing and education process. After all, a solid and proper pedagogical, psychological and social diagnosis prognosis for development and therapy follow students with socio-educational behavior, can give only professional team.

Promotion of socio-pedagogical work at the school, which is determined and a new scientific discipline-pedagogical sociology, is one of the main tasks in the exercise of its role. It should be interpreted as a mixture of many factors that influence the development and establishment of disturbed bio-psycho-social balance.

The problem of this research is the successful realization of socio-pedagogical work at the school. In this context, social-pedagogical work in school should be viewed in the resolution of social and pedagogical issues that are under its jurisdiction.

One of the tasks of socio-pedagogical work is socially and professionally influence children to achieve a change of behavior in a positive direction, correction of deviant, disruptive, behavior of the person who deviates from what is acceptable social norms. There are a number of situations where students show such behavior, a behavior which we define as deviant, anti-social and so on. and thus the behavior of the student may be treated as a social or pedagogical problem.

Socio-pedagogical problem for example, flight student from school. Escape a certain reason, and it should detect. By working with these, children are coming to the realization that the student runs to avoid the undesirable situations in the classroom, where he feels omalovazhen, osramoten, underestimated. Or he runs, because he is paying enough attention, neglected, mocked students and teacher, feels inferior, offended, or runs because it is adapted to the social environment.

This and many other moments are just part of the social and pedagogical problems that need solving. The degree and the ability to resolve problems of social-pedagogical aspect will depend on the extent to which these children will contribute in the future can painlessly fit into school life and social environment. Indeed, the function of the educational process is education, customization and training of young people living in social conditions. With our research will contribute to easier and more effective processing of problems that occur as a result of anti-social behavior of pupils and thereby assist in their successful resolution by applying various educational measures and also to influence the improvement of preventive activity of educators and professional services in primary school.

From the methodological point of view will focus on small, modern, empirical research.

Key words: *Teacher, work, school, students, educational process, social environment.*

СОДРЖИНА

1. Вовед.....	16
2. Теоретски пристап кон проблемот	17
2.1. Историскиот развој на идејата за воведување на социјален педагог во училиштето.....	20
2.1.1. Дистервег за социјалната педагогија	20
2.1.2. Аристотел за социјалната педагогија.....	21
2.1.3. проблемот на социјалната педагогија во учењето на Платон	22
2.1.4. Жан Жак Русо за проблемите на социјалната педагогија	23
2.1.5. Социјалната педагогија и Јохан Хајнрих Песталоци.....	25
2.1.6. Паул Наторп за потребата од социјалната педагогија.....	26
2.1.7. Социјалната педагогија и Херман Нохл.....	28
3. Оправданост на истражувањето	30
4. Поимови одредувања.....	34
4.1. Определување на поимот социјалната педагогија.....	34
4.2. Поим за училиштен педагог.....	39
4.3. Методската работа на училишниот педагог	40
4.4. Развојот на педагошко-психолошката служба	48
4.5. Социјално-педагошките проблеми во современото основно училиште	50
4.6. Соработката на училиштето со родителите (семејството)	55
4.7. Одлука за дополнување на Статутот за педагошките мерки за учениците - педагошки мерки	57
5. Социјалениот педагог како нов член на стручната служба во основното училиште	62
5.1. Задачите на социјалниот педагог	63
5.2. Социјалната педагогија и социјалната работа во Германија	67
5.3. Социјална педагогија и социјална едукација во Германија	68
5.4. Социјалната педагогија и групната социјална работа	69

5.5. Социјална педагогија и заедницата за учење и развој во Шкотска.....	71
1. Предмет на истражување	74
2. Цел на истражување	74
3. Задачи на истражување.....	74
4. Хипотези на истражување	75
5. Варијабли на истражување	77
6. Методи, техники и инструменти на истражување	77
7. Примерок на истражување	78
8. Организација и тек на истражувањето	78
1. Обработка и анализа на податоци.....	81
1.1. Обработка на општи податоци од прашалниците наменети за наставниците и стручните соработници	81
1.2. Социјално-педагошки проблеми со кои најчесто се соочуваат основните училиштета.....	100
1.3. Интерпретација на резултатите од анкетниот лист што беше наменет за наставниците и стручните соработници	106
1.4. Интерпретација на резултатите добиени по пат на интервју	163
2. ЗАКЛУЧОК	168
3. ПРИЛОЗИ	172

ПРВ ДЕЛ
ТЕОРИСКО СОГЛЕДУВАЊЕ НА ПРОБЛЕМОТ

1. Вовед

Социјалната педагогија главно е концентрирана на социјалните компоненти на воспитанието и во откривањето нови терени на воспитна работа надвор од училиштето.

Настанокот на социјалната педагогија, исто така, беше во тесна врска и со формирањето и функционирањето на институциите за социјална заштита и културно-просветните институции кои го помагаа систематското и планското воспитание на младата генерација. Овие институции исто така имаат цел да ја воведат младата генерација во конкретниот систем на општествените односи, да ги популаризираат културните добра и да организираат разни видови активности.

Секојдневно во нашето опкружување се среќаваат сè поголем број на ученици со асоцијално, деликвентно и слично однесување. Со оглед на прогресивното ширење на овој феномен, наставниците, како и стручните служби во училиштата стануваат сè позаинтересирани за отворање на вратите за посебни и нови стручни лица.

Се поставува дилемата за вклучување на нов кадар кој би бил специјално обучен за решавање на ваквите проблеми во основното училиште. Денеска сме сведоци на голем број на воспитни проблеми во училиштето како последица на појавата на асоцијално, насилничко и деструктивно однесување на учениците (внесување на оружје во училиштата, тепачки со сериозни последици по здравјето на учесниците во истите итн). Ваквите проблеми сè повеќе се појавуваат во училиштето. Токму затоа анализирајќи ја работата на стручните служби во основните училишта, посебно работата на училишните педагози и имајќи ја предвид нивната оптовареност со голем број на проблеми со кои се соочува училишниот педагог се наметнува прашањето за потребата од вклучување на дополнителни стручни лица кои се компетенти и квалификувани да работат на превенцијата и разрешувањето на ваквите проблеми. Тука, пред сè, мислиме на социјалните педагози како посебен педагошки профил кој се занимава токму со разрешувањето на воспитните

проблеми од ваков карактер (асоцијално, насилничко, деструктивно однесување на учениците, маргинализацијата, исклученоста и сл.)

2. Теоретски пристап кон проблемот

Социјалната педагогија, како една од педагошките дисциплини, ги има сите карактеристики на педагошка наука. И покрај тоа, еден подолг временски период од развојот на педагошката мисла кај нас оваа дисциплина не се проучуваше, а делови од нејзината содржина беа инкорпорирани во повеќе дисциплини, пред сè во општата педагогија. Повеќе причини и фактори доведоа до оваа состојба, а сето тоа влијаеше да се изгуби увидот во дејствувањето на факторите и содржините кои се реално присутни во секојдневната стварност, кои влијаат врз секојдневната стварност и кои влијаат врз формирањето на личноста на младата генерација. Од ден на ден сме сведоци на многу промени кај младите, кои имаат ставови, вредности и различни навики, па дури и спротивни на сознанијата на современата педагогија. Ако сакаме личноста вистински да ја запознаеме и успешно да влијаеме врз нејзиното формирање, неопходно е потребно да ги запознаеме и проучиме сите агенсии кои посредно и непосредно влијаат врз формирањето на младата генерација. Голем удел во стекнувањето на сознанија од овој домен на педагошката теорија и практика има токму социјалната педагогија.

Со цел да укаже на потребата од педагошка интеграција, основоположникот на социјалната педагогија во Полска, Александар Камински, воспитната средина ја дефинира како *„дел од објективната општествена средина што ја сочинуваат лица, општествени групи и институции кои исполнуваат воспитни задачи и ги поттикнуваат поединците и групите деца, младина, возрасни и стари да ги прифатат моралните вредности и однесување (поведение) во средината соодветно на воспитните идеали во општеството“* (А. Камински, 1979). Со други зборови, социјалната педагогија се концентрира на проучување на влијанијата на средината врз воспитниот процес и врз анализа на факторите кои создаваат можности за задоволување

на развојните потреби на поединецот или групите во различни фази од животот на човекот и различни ситуации (во семејството, во училиштето, на работа, во учењето, во игра, во група на врсници и слично), во институции кои реализираат било интенционално или неинтенционално воспитно влијание (амбуланти, претпријатија, летувалишта, болници и слично).

Денес сè поголемо значење има концепцијата на општото кое воспитува, според која крајниот ефект на воспитанието е резултат на системски и плански дејствувања, но исто така и на спонтано, несистематско и напланско дејствување на многу агенсии од средината во којашто живеат луѓето. Различни форми на дејствување на луѓето иницираат воспитен процес карактеристичен, како по обем, така и по содржина. Концепцијата на општеството како воспитувач нуди интегрирано воспитание, кое со своите форми и содржини е репрезент на сите услови и животни ситуации, активности и определени групи, друштва, организации и институции кои влијаат врз поединецот да манифестира однесување соодветно на идеалите на општеството.

Да се воспитува, од гледна точка на социјалната педагогија, значи во непосредната средина да се реализираат индивидуалните, групните и институционалните задачи кои доведуваат до унапредување на постојната стварност со цел да се реализираат идеалите во општеството.

Во сферата на постоење на голем број терени за воспитно влијание пред социјалната педагогија стојат *две основни задачи* (Wroczinski, R. 1979):

- опишување и вреднување на воспитните влијанија на средината, преку анализа на факторите кои реално постојат (влијаат) – *дијагноза*;
- програмирање на педагошката и културната работа со помош на изградување модел на „посакувана стварност“, на пример модели на функционирање на воспитните институции, модели на воспитание и слично.

Различните методолошки приоди создаваат, исто така, можности за проучување на воспитните влијанија, тие да бидат присутни во процесот на воспитно-образовната работа и во животот на младата генерација воопшто. Овозможуваат во голема мера постигнување на прецизна евалуација на

воспитните влијанија, состојби и појави за што во нашата педагогија веќе подолг временски период се чувствуваše голема потреба. Овој методолошки пат, исто така, дава драгоцен придонес во научното резимирање на воспитната практика, во изведувањето научни заклучоци, модели и законитости што доведува до освежување на педагогијата од традиционализмот и до влевање инфузија и нов живот во педагошката наука воопшто.

Социјалната педагогија главно е концентрирана на социјалните компоненти на воспитанието и во откривањето нови терени на воспитна работа надвор од училиштето. Настанокот на социјалната педагогија исто така беше во тесна врска и со формирањето и функционирањето на институциите за социјална заштита и културно-просветните институции кои го помагаа систематското и планското воспитание на младата генерација. Овие институции, исто така, имаат цел да ја воведат младата генерација во конкретниот систем на општествените односи, да ги популаризираат културните добра и да организираат разни видови активности.

Слика 1. Ученици коишто популаризираат активност од слободен карактер

Figure 1. Students who popularize the activity of free character

2.1. Историскиот развој на идејата за воведување на социјален педагог во училиштето

2.1.1. Дистервег за социјалната педагогија

Поимот *социјална педагогија* за прв пат се споменува во средината на XIX век во Германија, како синоним за т.н. колективна педагогија, којашто била спротивна на индивидуалната педагогија. За поширока примена на терминот социјална педагогија е заслужен Дистервег (1790-1866). Тој бил пруски просветен мислител, кој примарно се занимавал со составот на образованието. Според мислењето на Русо, Песталоци и Фребел, Дистервег верувал дека луѓето се способни за развој, за почитување на другите и грижа за нив како и за работење во корист на доброто за заедницата. Овде тој го нагласувал и фундаменталното значење на демократијата и потрепата за поттикнување на поединецот за самостојно преземање на иницијативи за водење и креирање на сопствените активности, како пропагандна реформа во школството. Реформата исто така се однесувала и на намалување на влијанието на црквата и политиката врз школството, со истовремено јакнење на неговите улоги во насочувањето и спроведувањето на социјалните промени. Дистервег со поимот социјална педагогија означувал образовна акција, чијашто цел била да им се помогне на сиромашните. Овој педагог за првпат ја споменува социјалната педагогија во пишана форма во 1850 година, во делото *Прирачник за образование на германските учители*. (Марбургер, наведено во Узелац, 2007).

Негово најзначајно дело е „Патоказ за образование на германските учители“. Покрај големиот развој на дидактиката (теорија на наставата) се истакнал и како борец за полна демократизација на училиштата. Особено се истакнал и како противник на воспитанието на младите во духот на религиозниот фанатизам и национализам (Петрова-Ѓорѓева, Е. 2006).

Иако педагогијата се движи низ европските земји, постојат слични корени кои се развиле во различни насоки на размислување во современата педагогија. Хамалаинен објаснува дека историски, социјалната педагогија се базира на верувањето дека може да се влијае врз социјалните околности преку образованието" - и уште поважно, на образованието се гледа како на процес за доживотно учење кој не само што се однесува на децата, туку вклучува и едуцирање на возрасните, на пример со цел да се смени идејата за патоказот по кој ги насочуваат нивните деца.

2.1.2. Аристотел за социјалната педагогија

Аристотел организираното воспитание им го наметнува само на слободните луѓе и се залага тоа да биде државно. Училишниот систем што тој го препорачува ги опфаќа децата и младите на возраст од седум до дваесет и една година. Тој си поставил задача на младите да им обезбеди хармониски развој т.е. меѓусебно усогласен физички, морален и интелектуален развој. Според него, воспитаниците мораат да стекнуваат широко образование, но без никакви елементи на специјализација, бидејќи тоа е недостојно за оние кои не се робови. Посебно треба да се нагласи дека Аристотел укажувал на воспитното значење на уметноста. (Атанасоска-Пачемска, Петрова-Ѓорѓева, 2006)

Додека филозофите на класична антика, како Платон и Аристотел, разговарале како образованието може да придонесе за социјален развој, социјална педагогија во теорија и практика се појавува само преку влијание на

модерното размислување во ренесансата и на реформацијата во просветлувањето подоцна, кога децата почнале да доаѓаат во сликата на социјална филозофија (Узелац, 2007).

2.1.3. проблемот на социјалната педагогија во учењето на Платон

Платон во некои од своите дела (посебно во делото „Држава“) се залагал за таков вид воспитание кое ќе одговара на идеализираното робовладетелско општество. Според него, идеалното општество го сочинуваат филозофи, војници, земјоделци и занаетчи. Првите треба да управуваат со државата, вторите да го бранат постоечкиот општествен поредок, а третите да произведуваат. Се разбира тука се и робовите, но нив Платон не ги сметал за луѓе, па зборувајќи за општествените слоеви не ги споменува. Одлучувањето за тоа на кој општествен слој му припаѓа некој се остварува во процесот на воспитанието, кое го организира државата. Децата почнуваат со училиште од осмата година и во училиштето се до осумнаесеттата година, каде што учат да читаат и да пишуваат, се занимаваат со гимнастика и ја совладуваат музиката. Недоволно способните со тоа го завршуваат школувањето и стануваат земјоделци и занаетчи. Останатите до дваесеттата година интензивно се занимаваат со воено-гимнастички вежби за да можат поголем број од нив да стапат во редовите на војниците. Школувањето го продолжуваат само најспособните од нив, продолжувајќи да се школуваат сè до триесеттата година, учејќи: аритметика, геометрија, астрономија и музика. Управувањето на државата е наменето за најспособните од најдобрите - тие треба да станат врховни управувачи, па поради тоа уште пет години вежбаат полемика (Петрова-Ѓорѓева, Е., 2006).

2.1.4. Жан Жак Русо за проблемите на социјалната педагогија

Главен мотив за тековното разбирање на педагогијата во образованието била филозофијата на швајцарскиот социјален мислител Жан Жак Русо (1712-1778). Во тоа време биле засегнати со распадот на општеството, па така тој ги развивал своите теории базирани на неговото верување дека луѓето се инхерентно добри, како што биле најблиску до природата во моментот кога биле родени, но општеството и неговите институции ги корумпирале и ги денатуралирале. Следствено, доведувајќи ги децата во хармонија со природата и нејзините закони со цел да се зачува добрината била централна за педагошката теорија на Русо.

Фокусот на неговата книга „Емил“ е врз индивидуалното школување на момче / млад човек во согласност со принципите на „природното образование“. Сепак, загриженоста на Русо била всушност во врска со поединецот, односно неговата потреба за јавно или за национално образование.

Од првиот момент од животот мажите, според него, требало да почнат да учат, да заслужат да живеат и, како што во моментот на раѓање земаме учество на правата на државјанството, според Русо, тој момент треба да биде на почетокот на остварувањето на нашата должност. Ако веќе постоеле закони за возраста на зрелост, според него би требало да има и закони за детството, учејќи послушност од другите. Семејства се раствораат, но државата и понатаму постои (Русо, наведено во Узелац, 2007).

Во „Емил“, Русо успеал да привлече многу мислителите - на пример, Џон Лок за наставата - но тој бил во можност да повлече насоки во кохерентен и сеопфатен систем - и со помош на медиумите на романот тој бил во можност да ги драматизира неговите идеи и да постигне многу широка публика. Русо успеал да упати кон целовитост и хармонија, како и кон грижа за личноста на ученикот. Централна задача му била идејата дека е можно да се зачува совршената природа на детето, со помош на внимателна контрола на неговото

образование и животната средина, врз основа на анализа на различни физички и психолошки фази низ кои се минува од раѓање па сè до зрелост. Русо тврди дека импулсот за учење е обезбеден од страна на растот на лицето (природата) - и дека она што едукаторот е потребно да го направи е да ги олесни можностите за учење.

Според него, секој од овие фактори во образованието е целосно надвор од нашата контрола, работите околу нас се само делумно во наша моќ; образованието на луѓето е само едно нешто контролирано од нас, па дури и тука нашата моќ е во голема мера илузорно.

Тој гледа дека исто како и во уметноста, успехот на образованието е речиси невозможен, бидејќи основните услови за успех се надвор од нашата контрола. Русо во фокусот на животната средина ја става потребата да се развијат можностите за нови искуства и размислувања, кои што се обезбедени од страна на развојот на секоја личност, и понатаму се многу моќни идеи. Русо во поглед на децата смета дека тие се невини, чувствителни, бавно созреваат и имаат право на слобода и среќа (Дарлинг 1994). Со други зборови, децата се природно добри, а постои и идејата дека луѓето се развиваат преку разни фази, и дека различните форми на образование можат да бидат соодветни за секоја од нив. Според Русо, „Секој ум има своја сопствена форма, секое дете има некои основни импулси на активност. Немирот со тек на времето се заменува со љубопитност; менталната активност може да биде директен развој на телесните активности“ (Крнета, 1968).

Жан Жак Русо бил приврзаник на слободното воспитание, кое со ништо нема да го попречи природниот развој на воспитаникот. Тој за своите педагошки идеи има напишано во делото „Емил“ и воедно таму протестира против гушењето на учениковата личност и бара поврзаност на воспитанието со реалниот живот и воспитни методи и постапки, кои од воспитувачот ќе направат независна личност (Атанасовска-Пачемска, Петрова-Ѓорѓева, 2006).

2.1.5. Социјалната педагогија и Јохан Хајнрих Песталоци

Јохан Хајнрих Песталоци (1746-1827), според Узелац, го преработил мислењето на Русо преку развивање на комплетен начин на образование, кој се однесувал на главата, срцето и рацете. Овие три елементи, според него, се неразделни еден од друг во Песталоцевит метод и треба да се чуваат во хармонија. *„Природата го формира детето како неделива целина, како витален органс - единство со многу морални, ментални и физички капацитети. Секој од овие капацитети, се развива со текот на времето и со помош на други“*, нагласува Песталоци.

Песталоцевата идеја предизвикала голем интерес низ цела континентална Европа, а особено на Новото образовно движење го трансформирал неговиот педагошки концепт во различни поставувања, како градинка (Фребел), училиште (Монтесори, Стајнер, Хан), станбени услуги (Коржак) и работа со деца и млади луѓе (Монтесори). Според тоа, новото образовно движење придонесло за континенталната педагошка дискусија и ги видел децата дека се концептуално еднакви како човечки суштества. Понатаму, имало зголемување на признанијата за учество на децата и за правата на децата, на пример во педагошките концепти на Монтесори и Коржак.

По 1350 година се појавиле репресивни мерки кон скитниците и бездомниците, како и кон сиромашните луѓе. Во XIX век црквата почнала да бара укинување на строгите репресивни мерки и воедно интензивирање на воспитните влијанија. Кон крајот на XIX век се појавува и Законот за укинување на детскиот труд. Со индустријализацијата се укинува и патријархалното семејство. Во контекст на ова, социјално-педагошките активности се поврзани со процесите на индустријализација и урбанизација кои што довеле до нови проблеми. Значаен облик за решавање на проблемите е образованието. Социјалната педагогија се развивала како резултат на настојувањето да се решат социјалните проблеми на децата и на младите.

Песталоци еднакво е познат и како еден од најистакнатите педагози-теоретичари и како виден педагог-практичар. Своите педагошки идеи тој многу успешно ги применувал во непосредната воспитна работа. Напишал педагошки дела од кои најпознато е: „Како Гертруда ги учи своите деца“. Неговите сфаќања за наставата се прифатливи дури и денес. Песталоци е познат како борец за т.н. формално образование т.е. тој како педагог тврдел дека во наставата не е важно учениците да стекнуваат вакви или онакви знаења, туку да ги развиваат своите интелектуални способности, да го вежбаат своето мислење, помнење итн. (Атанасовска-Пачемска, Петрова-Ѓорѓева, 2006).

Меѓутоа, тој во своето учење покажува и едностраност (губи од предвид дека интелектуалните способности не можат да се развијат без стекнувањето на знаења во некој образовен вакуум). Но, не може да му се одрече дека е еден од првите мислителите кој укажал на значењето на систематското развивање на умствените способности на воспитаникот. Уште треба да се додаде и тоа дека Песталоци е меѓу првите кој инсистирал и на поврзување на интелектуалното воспитание со работното воспитание, настојувајќи тоа практично да се реализира (Атанасовска-Пачемска, Петрова-Ѓорѓева, 2006).

2.1.6. Паул Наторп за потребата од социјалната педагогија

На преминот од XIX век во XX век, Паул Наторп почнал да се спротивставува на расцепеноста на германското општество. Тоа го прави со новата концепција за социјалната педагогија. Наторп сметал дека внатрешното единство на општеството може да се воспостави преку образованието. Заедницата претставува траен облик на заедничко живеење. Концепцијата на социјалната педагогија се изедначува со педагогијата, а „социјална“ значи здружување и припадност. Најпознато дело на Наторп било: *Социјална педагогија*, од 1898 година. Главни компоненти кои се заемно поврзани се човек – заедница, заедница – човек. Поединецот и заедницата се тесно поврзани, додека пак образованието е условено од животот во заедницата и

обратно, додека пак обликувањето на животот во заедницата е условено од образованието.

Според Наторп, човековото дејствување не се одвива без односите со заедницата, со разните вредности и норми коишто важат за истата. Тие норми и вредности влијаат со помош на санкциите, кои пак претставуваат пример за човековото однесување. Според тоа, целокупниот живот на човекот се одвива под влијание на неговата околина, светот кој го опкружува (Крнета, 2009).

Поединецот и заедницата се меѓусебно неразделно поврзани. Според тоа, поединецот е и творец и носител на заедницата, која воедно претставува и единственото опкружување во коешто тој може да ги оствари своите права.

Поединецот постои во заедницата, додека пак заедницата не постои надвор од поединецот, а заедницата овозможува воспитание и образование на поединецот. Според П. Бегерман и Р. Рисман, *„поединецот постои само како апстрактен поим, конкретен човек секогаш е само човек во заедницата. Изолираниот поемец би бил само бескрвна творба, поим без содржина“*. (Марбургер, 1987 наведено во Узелац, 2007)

Наторп истакнува дека концептот на социјалната педагогија произлегува од определување на друштените проблеми како воспитни проблеми. Според него, целта на социјалната педагогија е содржана во враќањето на внатрешното единство на нацијата којашто претходно била економски и политички разделена.

Наторп сметал дека целта на социјалната педагогија најлесно ќе се постигне со воспоставување на три основни степени, и тоа: домашно воспитание, народна единствена школа и слободно самообразование на возрасните во високите школи.

Узелац, набљудувајќи го концептот на Наторп, нагласува дека во одредена мерка „воспитнието“ може да им биде од корист на луѓето, во меѓусебните човекови односи да ја осигура автономијата на индивидуата како и човековото достоинство. Според него, наведеното гледиште е доста актуелно и денес.

Според Наторповата концепција, којашто почнала да заживува по Втората светска војна, предмет на истражување било моралното социјално однесување на младите.

Глобална цел во тој период, според Наторп, претставувало изградувањето на односите меѓу поединецот и општеството во нови, отежнати услови, во смисла на тоа социјалното образование и воспитание да биде корисно и за поединецот и за општеството. Постепено дошло и до зајакнување на социјализациските и ресоцијализациските, воспитни и корективни функции. Социјално-педагошките интервенции се развивале од изолација на општеството, преку воспитанието во заштитени услови, до воспитание во отворени услови. (Трнавац, Џорџевиќ, 2002)

2.1.7. Социјалната педагогија и Херман Нохл

Во Германија, во 1922 година, стапил на сила *Државниот закон за социјална заштита на младите*. Воспитанието вклучува социјална нега и социјална заштита, според Нохл. Тој, исто така, настојувал да се воспостави национално единство. Херман Нохл воедно се занимавал и со:

- основање на селски училишта;
- поттикнување на уметничкото воспитание;
- поттикнување на физичкото воспитание;
- образование за доброто на децата;
- внатрешна реформа на училиштата;
- воведување на работно воспитание во училиштата (Узелац, 2007).

Нохл учествувал во социјално педагошко движење, а неговата социјална работа е од практиката и има три извора:

- социјалната работа треба да одговори со воспитание со праведни закони, чиито носители се децата;

- одново воспоставување на христијанското семејство и христијанскиот живот;
- будење на женски движења. Движења на младите како носители на новата свест во заедницата (Ibid).

Главни мотиви според Нохл (наведено во Узелац, 2007) биле:

- политички мотив;
- конфесионален мотив,
- економски мотив,
- педагошки мотив.

Според Узелац, социјалната педагогија е процес втемелен врз база на љубов и разбирање, додека пак грижата на младите е насочена кон превенција а не кон корекција. Социјалната педагогија според него е социјална активност, чија што цел е промовирање на доброто кај воспитанието.

Во европските земји, во XX век, се истакнува воспитната функција на социјалните установи. Во Австрија, протагонисти биле – Аугхорн, Тендлер, Бернфилд, Ридл и Хетцер). Овде постоеле две насоки:

- социјална педагогија како посебно воспитно подрачје;
- социјална педагогија како воспитание за морално однесување (Узелац, 2007).

За првата насока - *социјална педагогија како посебно воспитно подрачје* главна била идејата на Моленхауер. Според него, воспитната запуштеност е последица од општата општествена состојба, оштетувањата во семејството и намалената воспитна функција. Воспитната запуштеност е состојба, каде што поединецот или колективот не се вклопува во социјалниот ред. Целта на социјалната педагогија била да дејствува во корекција на социјалните недостатоци во развојот. Таа се сфаќа како трето воспитно подрачје (дејствување надвор од училиштето или од семејството). Моленхауер настојувал социјалната педагогија, од средство за помош во неволја да прерасне во воспитно влијание врз децата и младите. Марбургер, исто така,

барал на младиот човек да му се обезбедат развој и простор кој му одговара и на тој начин истиот нема да го загрозува светот на возрасните.

3. Оправданост на истражувањето

Проблемите што настануваат во текот на школувањето се од голема важност. Годишите поминати во училиште имаат огромно влијание врз формирањето на карактерот на детето. Во училиштето, освен стекнувањето знаења, децата ги развиваат социјалните способности, но и сопствениот идентитет и етичките стандарди. Тие преку училиштето го разбираат функционирањето на социјалниот систем надвор од семејството. Се заборава дека училиштето не е само наставна, туку и воспитна установа.

Личноста на наставникот во овој период од животот е модел што младиот човек многу често го зема како пример. Училиштето, од друга страна, е провокатор на многу проблеми за кои децата потоа доаѓаат на консултација кај педагог, психолог или психијатар. Меѓу најчестите проблеми се стравот од училиштето, проблеми со јазикот и со изразувањето, неуспех во училишните постигнувања, но особено им е посветено внимание на проблемите како што се насилното однесување, тероризирањето, малтретирањето на децата или користењето алкохол и психоактивни супстанции.

Причината за насилното однесување кај младите не е единствено во училиштата. Во заднината на насилствата стои вината на родителите. Дали родителите покажале дека доволно се грижат и ги сакаат сопствените деца? Дали им обезбедиле доволна информираност за здрав начин на живеење, дали тие се добар модел како треба да се однесуваат децата? Она што родителите најчесто го пропуштаат е да следат со кои и какви другари се дружат нивните деца и дали тие се оној негативен модел што влијае за насилно однесување. Од друга страна, какво било казнување во овој развоен период може да биде провокација за насилство. Казнувањето, ако е престрого

или неправедно, провоцира кај учениците опозиционерство или дури и насилство.

Пошироката околина особено негативно може да влијае на однесувањето на младите. Телевизиските филмови, Интернет, филмовите во кината, сите тие изобилуваат со сцени на насилства. Младиот човек, немајќи изградено етички критериуми, немајќи суперего-структура на личноста, многу лесно заклучува дека она што го гледа е нормално однесување и почнува да го имитира.

Што се однесува до обезбедувањето, јас лично сметам дека тоа не е неопходна мерка. Тоа може само уште повеќе да провоцира, а не да стабилизира.

Во современите училишта недостигаат менаџирање и дисциплина во класот. Наставниците најмалку работат на развивање на емоционалната интелигенција кај учениците. Емоционалната интелигенција е способност да се има емпатија, сочувство, да се ставите во улогата на другиот, да давате, да го разбирате невербалниот јазик. Таа се учи, се развива во текот на животот и не е вродена особина како суровата интелигенција.

Навистина, во речиси сите училишта има психолози и педагози, но според моите сознанија, тие се користат само како казнена мерка. Улогата на училишниот психолог е многу поголема. Психологот како и педагогот во училиштето треба да е способен да знае да открие проблем, да го класифицира, да испланира интервенција и да го оцени исходот од неа. За да биде способен за ваквите активности, психологот треба да има специјална едукација по завршување на факултетот. Освен познавања за нормалниот развој на личноста, честите психолошки проблеми, психопатологијата, треба да знае како се развива социјализацијата, да знае за животните стилови, разликите помеѓу учениците, да знае превенција или интервенција во време на криза итн. Една од особено важните вештини што треба да ги поседува училишниот психолог е способноста за комуникација.

Секојдневно во нашето опкружување се среќаваат сè поголем број на ученици со асоцијално, деликвентно и сл. однесување. Со оглед на

прогресивното ширење на овој феномен, наставниците, како и стручните служби во училиштата стануваат сè позаинтересирани за отворање на вратите за посебни и нови стручни лица. Зар не би вродило со плод ако се остави простор за социјалните педагози, како што тоа се прави во другите земји? Учениците со деликвентното однесување нема да се променат преку ноќ, доколку на нив не им се влијае со разни методолошки пристапи, со дисциплински мерки и санкции доколку има потреба од истите. Сведоци сме на низа брутални случки, со внесување на оружје во училиштата, тепачки со сериозни последици за здравјето на учесниците во истите и во најлош случај фатален крај на овие страшни „игри“. Кога ваквите проблеми се појавуваат во сè поголеми размери, општеството е тоа што би требало да ја увиде неопходната потреба од вработување на дополнителни стручни лица – социјални педагози во основните училишта, затоа што сепак училниците се за сеење на знаења, а не на насилство и омраза.

Сложеноста кај предметот на истражување на социјалната педагогија нè води кон важен методолошки проблем во начинот на истражувањето кај заедничкото интеракциско дејствување кај многу чинители, од биолошки, психички и социјални сфери во процесот на структурирањето кај нарушувањата во однесувањето.

За дефинирање на особините на нарушувањата во однесувањето како биолошко-психосоцијален состав, нè упатува на потребата за поврзување на социјалната педагогија со сите подрачја со предметот на истражување којшто вклучува истражување на законитостите на биолошките однесувања (генетика, анатомија, неврологија и друго), коишто се во составот на медицинските науки. Проучувањето на тие дисциплини во социјалната педагогија претставува темел за осознавање на елементарните причини кои влијаат на однесувањето, а не е можно истите да се модифицираат. Слична е и ситуацијата со односот на социјалната педагогија со психијатријата, медицинска област којашто ги проучува душевните болести (Klaich, 1990), односно нарушувањата кај менталното здравје. Овде станува збор за болести кои се резултат на некои нарушувања во функцијата на нервите, односно во мозокот (Petz, 2003), чијшто третман подразбира и своєвремена фармакотерапија.

(наведено во Узелац, 2007)

Денешните погледи за нарушувањата во менталното здравје донекаде се разликуваат во однос на тоа што некои психијатри сметаат дека во нарушувањата најголемо влијание имаат генетските предиспозиции, а други пак сметаат дека за тоа се виновни влијанијата од околината, посебно во раното детство (психоанализа). Во врска со горенаведеното, В. Petz (2003) со право истакнува како „вистинската“ вистина се наоѓа некаде помеѓу двата екстремни ставови, па единствен проблем останува во тоа колкаво е влијанието на едниот, а колкаво е на другиот предизвикувач. (Ibid)

4. Поимови одредувања

4.1. Определување на поимот социјалната педагогија

Според Џ. Камерон, социјална педагогија е академска дисциплина која се занимава со теорија и практика на сеопфатно образование и грижа, терминот „педагогија“ потекнува од грчкиот *país* (дете) и *agein* (за да се пренесат), со префикс „социјална“, истакнувајќи го фактот дека воспитувањето не е само обврска на родителите, а истата е споделена одговорност на општеството. Како резултат на тоа, социјална педагогија е во „функција на општеството“. Таа, всушност, се одразува како едно одредено општество кое во дадено време размислува за образование и воспитување, за односот помеѓу поединецот и општеството, и за социјална грижа за своите членовите на маргините. Следствено, социјални педагози работат во различни поставувања, од раните години преку возрасни да работат со хендикепирани возрасни групи, како и постарите луѓе. За да се постигне комплетна перспектива во рамките на секоја од овие поставки, социјална педагогија е блиска со теории и концепти од сродни дисциплини, како што се социологијата, психологијата, образованието, филозофија, медицински науки или социјална работа.

Според Џ. Камерон (Узелац, 2007), социјалната педагогија се базира на хуманистички вредности, истакнувајќи го човековото достоинство, меѓусебното почитување, доверба, безусловна благодарност, и рамноправност. Тоа е дополнета со основен концепт на децата, младите и возрасните, истата според Џ. Камерон има за цел да постигне:

- комплетно образование - образование на главата (когнитивно знаење), срце (емоционално и духовно учење), како и рацете (практични и физичките вештини);
- комплетна благосостојба - зајакнување на здравјето - фактори за одржување и обезбедување поддршка за луѓето да имаат долготрајно чувство на среќа;

- да се овозможи на децата, младите луѓе како и возрасните да се овластат себе и да се самоодговорни лица кои ја преземаат одговорноста за нивното општество;
- да се промовираат човековите благосостојби и да се спречат или намалат социјалните проблеми.

П. Петри, Џ. Боди, Џ. Камерон, В. Вигфал и А. Симон идентификуваат девет принципи за поддршка на социјалната педагогија:

- фокусот паѓа на детето како целина, како и поддршка на детето за севкупниот развој;
- како професионалци, педагози постојано се поттикнуваат да се осврнат за нивните искуства и да се применат и теоретски разбирања и знаења за самостојно понекогаш да одговорат на предизвиците со коишто е се соочуваат;
- педагозите исто така се практични, па нивната обука ги подготвува да учествуваат во многу аспекти на секојдневниот живот на децата и активностите со кои тие се соочуваат;
- педагогијата се гради на разбирање на правата на децата, што не е ограничена на процедурални прашања или барања за легислатива;
- постои акцент на тимска работа и за вреднување на придонесот на други професионалци, членовите на локалната заедница, а особено, родителите;
- во средиштето на односот се важноста на слушањето и комуникацијата.

Сите три елементи се еднакви и се дополнуваат едни со други, со што се генерира синергија (Камерон, 2007).

Според Меѓународното здружение на социјалните педагози (AIEJI, 2005) иако обично се обидува да се објасни социјалната педагогија во усвојувањето на шематска слика на широкото академско поле што се развило во континентална Европа во текот на изминатите векови, многу луѓе и понатаму

љубопитни или дури и заинтересирани од хуманистички холистичкиот пристап кон работата со деца и млади луѓе (како и другите групи во општеството), кој одекнува силно со нивните лични ставови и вредности. Социјалната педагогија, се чини, не е жртва на целосно нов приод, туку доаѓа како подобрување на една сеопфатна рамка со која се доведува во кохерентност постоечкиот пристап во пракса, обезбедување на јасна насока и цел.

Идентитетот на некои стручни дисциплини се разликува по предметот со којшто се занимава и за функциите за кои е наменета. Од наведените дефиниции за социјалната педагогија, лесно е да се заклучи дека ниту во погледот на дефинирање на предметот ниту во функцијата на социјалната педагогија, помеѓу стручњациите не постои потполно усогласување. Како што веќе кажавме, некаде предметот на социјалната педагогија е широк, а на друго место е сведен на таканаречено „трето подрачје“ и е синоним на личности со нарушено однесување. А. Коболт (наведено во Узелац, 2007) нагласува дека под педагошки интервенции спаѓаат социјално-терапевтските интервенции и тоа:

- образованието,
- воспитанието,
- поддршката,
- советувањето,
- корекциите,
- социјалните терапии.

Интегрирачката функција ги вклучува развојните потенцијали на личностите со загрозен развој. Развојната функција на социјалната педагогија вклучува превенција на социјалните деликвенции. Според него, потоа и една поделба на:

1. дефанзивна превенција – отстранување на симптомите на социјалната депривираност „социјален пожарникар“;
2. офанзивна – принципи и концепти на човековите права (Узелац, 2007).

Човековите права на секој човек му се природно дадени. Овде главен

приоритет се решавање на проблемите на социјалната интеграција на поединците и групите. Социјално-општествената нееднаквост подразбира воочлива општествена нееднаквост, т.е. општествени групи рангирани една над друга, во смисла на фактори како престиж и богатство. Социјалното исклучување е процес да се биде исфрлен од некој социјален, економски, политички и културен систем.

Предметот на социјалната педагогија е насочен кон разбирање на системот на девијантните личности, нивното социјално опкружување и потребите на поединците и групите.

Културата е таа што го детерминира начинот на мислење и чувствување на припадниците на општеството. Според Меѓународното здружение на социјалните педагози (AIEJI, 2005 наведено во Узелац, 2007), постојат примерни и непримерни однесувања. Во непримерните спаѓаат:

- асоцијални,
- антисоцијални,
- деликвентни однесувања (Узелац, 2007).

Секоја, па и професионалната, компетентност подразбира лична способност да се прави, изведува, управува и влијае на нивото на одредено знаење, умешност и сопсоности. Се работи за способноста за применување на знаење и вештина во реалниот свет која се огледува на резултатите во практиката, а подразбира интегрирана имплементација на разбирање, вештина и систем на вредности во професионалната пракса. AIEJI (2005) професионалната компетенција ја дефинира како потенцијал на социјалните педагози за активност која во сразмерниот однос одговара со одредената задача, ситуација или контекст во социјално-педагошката работа, а која вклучува знаење, интелектуални, практични и социјални способности, ставови и мотивации.

Иако помошните квалитети на професионалецот меѓу најчестите теми на различните студии кои ги спроведуваат светски познатите универзитети, сè уште е прилично тешко да се направи точна и потполна листа на посакувани карактеристики на некои професионалци што доволно би го поддржало

емпиричкото истражување. Н.Ј. Каслов, М.П. Челано и М. Стантон помеѓу темелите на успешна советодавна работа ги набројуваат:

- примена на научни докази во пракса;
- способност за психолошка процена;
- способност за советување и интердисциплинарна соработка;
- супервизија;
- професионален развој;
- етички и правни прашања;
- почитување на индивидуалните и културните различност (Камерон, 2007).

Најкратко речено, суштината на помошните професии е содржана во позитивната промена во начините на кои клиентите го доживуваат сопственото искуство и редукцијата на симптомите кои го отежнуваат нивниот социјално функционирање. Според тоа, компетенцијата на некој професионалец најповеќе е одредена од начините на однесувањето на клиентот кои се произлезени од нивниот професионален однос.

Професионалната компетентност на поимот социјален педагог вклучува три општи елементи и тоа: професионално знаење, професионални вештини и личен потенцијал т.е. талент, односно карактеристики на личноста, кои заедно се огледуваат во индивидуалниот начин на интегрирање на тие елементи во вкупната компетентност на поединецот.

4.2. Поим за училиштен педагог

Многу важен сегмент од целокупното обликување на секоја општествена индивидуа претставуваат воспитанието и образованието кои придонесуваат да се направи потполн и целосен мозаикот на сестрано развиен човек.

Воспитанието и образованието како два заемно поврзани и доживотни процеси можат да се реализираат преку институционални форми како формално образование и вонинституционални форми или неформално образование и воспитание. Кога станува збор за воспитание и образование во институционални рамки зборуваме за програмски воспитно-образовни содржини во предучилишните градинки, основните и средните училишта и универзитетите. На сите овие наведени образовни нивоа постои хиерархија на организирање и функционирање на воспитно-образовната работа, почнувајќи од директор, педагог-психолошка служба, наставнички кадар, ученици, студенти итн.

Токму во оваа магистерска работа ќе се обидеме да ги опишеме и објасниме: улогата, задачите, функцијата и подрачјата на работа на училишниот педагог во воспитно-образовната работа во основното образование.

Фактот дека педагошко-психолошката служба, конкретно работата на училишниот педагог е многу битен фактор за правилно функционирање и организирање на воспитно-образовната работа во училиштата имаше пресудно значење и влијание во нашиот завршен магистерски труд да ја разработиме токму оваа проблематика.

На почеток од трудот даваме краток вовед за проблематиката која ќе ја истражуваме во нашиот магистерски труд. Потоа ги прикажуваме причините за појавата на педагошко-психолошката служба во училиштата, како и условите што ја детерминирале таа појава и како се одвивала развојната динамика на оваа служба. Исто така, ги интерпретиравме главните одлики и карактеристики на училишниот педагог, всушност тука станува збор за индивидуалните

карактеристики и оние карактеристики кои ја објаснуваат и опишуваат функцијата и улогата на овој професионален профил. Како еден од најважните елементи кои го условуваат правилното актуализирање и функционирање на воспитно-образовниот процес.

4.3. Методската работа на училишниот педагог

Посебен акцент ставаме на делот во којшто подетално ја објаснуваме целокупната методика на работа на училишниот педагог, конкретно во основното училиште. Во овој дел поединечно ги разработуваме следниве подрачја на работа на училишниот педагог: планирање, програмирање и вреднување на воспитно-образовната работа; инструктивно-педагошка работа на училишниот педагог со наставниците; работата на училишниот педагог со учениците; соработката на училишниот педагог со родителите; аналитичко-истражувачка работа на училишниот педагог; соработка на училишниот педагог со другите стручни орган и општествени институции; и водење и обработка на педагошка документација и подготовка за работа.

Училишниот педагог има многу различни работни функции кои се во суштината на особините на личноста. *Како особини и работни функции на училишниот педагог се сметаат следниве својства:*

- опсерватор,
- информатор,
- консултант,
- советник,
- иницијатор,
- координатор,
- организатор,
- реализатор,
- истражувач и аналитичар,
- иноватор,

- дисеминатор,
- обработувач на документи.

(Трнавац, Џорџевиќ, 2002)

Многу важно за училишниот педагог е да поседува не само професионални и работни квалитети, туку и лични особини на позитивно ориентирана личност, а тие се следниве својства:

Човечки квалитети: љубезност, природност, друштвеност, добро расположение и смисла за хумор;

Квалитети кои се однесуваат на ставот кон дисциплината и тоа: да биде „фер“ праведен, постојан, дисциплиниран и непристрастен;

Физички квалитети: физичка привлечност, пријатен глас, уредност, младоликост, добро здравје;

Наставнички квалитети: добро познавање на својата струка, помагање на учениците, постапување во интерес на ученикот, да биде интересен и ентузијаст, да умее да го заинтересира ученикот, да предава јасно, прегледно и да го нагласува она што е битно.

Особините и карактеристиките на училишниот педагог претставуваат многу битен елемент кој овозможува правилно и доследно извршување на работни задачи, но секако и искажување на љубов кон работата и љубов кон партиципиентите во училиштето, т.е. учениците, на кои најмногу им е потребна поддршка и помош од таков стручен соработник во училиштето. Кај педагогот не е исто како кај наставникот, затоа што во прв план не се оценува неговата предавачка улога, макар што и тоа е важно, но побитна е креативната улога на планер и стратег на целокупниот тек на наставниот процес и воспитната работа во училиштето, посебно неговата воспитна улога во директниот контакт со учениците. Во училиштето педагогот секогаш има основна насока и крајна цел на сите свои активности, а тоа е ученикот, односно следење на неговиот развој, оспособување, обем на усвоени знаења, дисциплина, но исто така и соработка со наставниците, родителите и ученичкиот колектив.

Основни карактеристики на училишниот педагог, според Јурич, во доменот на интелектуалната сфера се следниве:

- широко општо образование;
- општа педагошка култура и педагошки такт;
- специјано познавање на својата област: училишна педагогија и методика на работа на училиштен педагог;
- методолошка оспособеност;
- смисла за организација на својата работа и работата на другите;
- спремност на континуирано самообразование.

(Јурич, 1977).

Освен карактеристиките кои го опфаќаат интелектуалниот аспект на личноста на училишниот педагог, многу се важни карактерните лични особини на училишниот педагог, а според Јурич тие се следниве:

- професионална етичност, искреност и објективност;
- комуникативност и соработнички однос со колегите;
- емоционална стабилност и љубов кон својата работа;
- упорност, истрајност, вредност и точност;
- храброост и отвореност во изнесување на вистини и соочување со проблемите.

(Јурич, 1977)

Училишниот педагог надвор од своите професионални должности и обврски потребно е да се ангажира на решавање на некои проблеми од својата струка, кои се надвор од училиштето и неговото работно место. Тоа се, на пример, проблеми од типот: влијание на начинот на школување на идните училишни педагози, постапки за донесување на програма за работа на училишниот педагог, на квалитетот на методичките упатства и другите стручни упатства за подготовка на училишни педагози, начини на насочување, следење, контролирање и унапредување на нивната работа.

Според овие согледани карактеристики на училишниот педагог можеме јасно да увидиме дека работата на училишниот педагог има фундаментално

значење во функционирањето на воспитно-образовниот процес и ниту еден друг образовен и професионален профил на училиштен работник не може во целост да ја замени работата и функцијата на училишниот педагог во училиштата.

Пренесување на теориските педагошки знаења и примената на способностите, односно умеењата и навиките кои се изградени во согласност со тие знаења се основни задачи на методиката на работа на училишниот педагог. Меѓутоа, работата на училишниот педагог во основните училишта е условена и насочена кон остварување на целта и главните задачи кои се основа на секој наставнички план и програма. Според Јурич, програмската основа за остварување на целта и задачите во основното образование, во однос на работното ангажирање на училишниот педагог ја сочинуваат содржини на работа и активности од следниве подрачја на работа и тоа:

- планирање, програмирање и вреднување на воспитно-образовната работа;
- инструктивно-педагошка работа со наставниците;
- работа со учениците;
- соработка со родителите;
- аналитичко-истражувачка работа;
- соработка на училишниот педагог со родителите;
- соработка со стручните општествени органи и стручни општествени институции
- водење и обработка на документација и подготовка за работа

(Јурич, 1977)

Со сите овие подрачја на работење на училишниот педагог во основните училишта, неговата работа, дејност и функција е комплексна и целосна. Сепак мораме да нагласиме дека основата на методика на работа на училиштен педагог ја сочинуваат теоретските знаења, методолошката оспособеност и оспособеноста за примена на практични умеења и навики во педагошката пракса кои се стекнуваат уште во текот на студирањето, а се усовршуваат преку професионалната пракса во училиштата. За да можеме подобро да ја

сфатиме работа на училишниот педагог, потребно е да ги анализираме и разгледаме поединечно сите етапи или подрачја на педагошкото работење, па токму таква анализа направив во нашиот магистерски труд.

Разгледувајќи го првото подрачје на работа на училишниот педагог, односно планирањето, програмирањето и вреднувањето, дознавме што се работи во училиштата и како се одвива процесот на следење и вреднување на воспитно-образовната работа, а веќе со второто подрачје на педагошко-инструктивна работа се насочуваат активностите кои го унапредуваат постоечкиот воспитно-образовен процес, а посебно работата на наставничкиот кадар.

Педагошко-инструктивната работа на училишниот педагог е инкорпорирана во анализата на воспитно-образовната работа, односно наставната работа и не треба да се издвојува во никакви посебни ритуали, соопштувања, убедувања, молби и сл.

Главна, суштината на инструктивно-педагошката работа се состои во помагање и инструкција во решавањето на различни тешкотии и проблеми во воспитно-образовната работа и заедничко изнаоѓање решение за унапредување на тој процес. Функциите за унапредување на воспитно-образовната работа на училишниот педагог можеме да ги поделиме на две нивоа.

Првата функција за унапредување на воспитно-образовната работа, односно корективното унапредување може да биде ургентно и интервентно, каде што пропустите на наставникот се очигледни и штетни, или превентивно, кога сакаме да предупредиме, ублажиме и оневозможиме. Училишните педагози се стручњаци кои на ниво на училиште најлесно можат да ги следат и согледаат недостатоците на наставниците, така што детектирајќи ги нив тие брзо интервенираат.

Непосредната педагошко-инструктивна работа на училишниот педагог со наставникот, во врска со наставните часови, најчесто се одвива во три фази, а според Јурич тие се следниве:

- педагогот и наставникот заеднички планираат, програмираат и ја подготвуваат наставата;
- наставникот ја реализира наставата замислено во присуство на педагогот (може во присуство и на останатите учесници, колеги и соработници во наставата);
- аналитичка етапа и утврдување на предлози за унапредување на воспитно-образованата работа, односно наставниот процес.

(Јурич, 1977)

Училишниот педагог, можеби е непопуларно и невкусно да се каже, има функција во стручна смисла, да одржува стручни состаноци со наставничкиот колектив и на нив најчесто се дискутира за пропустите, недостатоците, заостанувањата, грешките, така што најчесто тој дава опструкции како да се подобрат тие негативности што се јавуваат во наставниот процес, на кои најчести причинители се наставниците.

Подрачјето на работа на училишниот педагог со учениците е средишен и најодговорен дел, макар што временски не апсорбира најголем дел од работното време на педагогот. Како што веќе ни е познато училишниот педагог својата функција ја реализира во соработка со три основни групи на субјекти, а тие се следниве: наставник, ученик и родител.

Советодавната работа на училишниот педагог во доменот на соработката со учениците, пред сè, опфаќа следење на нивниот развој, обемот на стекнати знаења и степенот на развиени способности. Но, ако пошироко ја анализираме неговата соработка со учениците ќе согледаме дека работата на училишниот педагог со учениците како активни субјекти во наставниот процес ги опфаќа следниве аспекти или моменти и тоа:

- испитување на зрелост на децата за предвременно поаѓање на училиште;
- испитување на ученикот при упис во прво одделение;
- структурирање на одделението (прво одделение);
- собирање на податоци за учениците;
- советодавна воспитна работа со учениците;
- следење на успехот и напредувањето на учениците;

- испитување на причините за нарушување во успехот и однесувањето на учениците;
- работа со ученичкиот колектив;
- корективна педагошка работа;
- посебни категории на ученици.

Јурич истакнува дека „*основното поле на работа на училишниот педагог со учениците опфаќа: запознавање на положбата на децата во условите на нивниот развој; испитување на подготвеноста и зрелоста на децата за вклучување во одредено програмско школување; следење на детскиот вкупен развој; посебно напредувањето во училишната работа и учењето, односно советодавна работа со учениците*”. (Јурич, 1977)

Училишниот педагог на учениците може да им помогне посредно и непосредно. Посредната работа на училишниот педагог со учениците претставува директна помош во работата на ученикот, така што директно му се укажува на грешките и мерките кои треба да се преземат на тој план. Но во иднина се настојува да доминира индиректната работа, односно индиректните корекции, каде што на ученикот му се остава простор самостојно преку сугестии да ја подобри својата ученичка работа, без останатите ученици да бидат информирани за тоа.

На крајот од ова поглавје можам да наведам дека соработката на училишниот педагог со учениците е многу важна, пред сè, заради успешниот развој на учениците и нивното активно вклучување во воспитно-образовниот процес, како активни субјекти на кои треба да им бидат уважени аспирациите, потребите и интересите. Уште на почеток кога зборував за основните причини за појава на педагошко-психолошката служба во училиштата напоменав дека една од причините е семејството. Всушност, семејството и училиштето се два основни фактори на воспитанието. Тие се карактеризираат со долготрајност, перманентност, јак интензитет, одговорност, а семејството посебно со емоционална и лична мотивираност.

Последниот, моментално најнов Закон за основно образование кој е донесен на 19 август 2008 година, педагогот како стручен работник во

училиштето го легитимира со членот 77, кој изворно гласи: „воспитно-образовната дејност во основното образование ја остваруваат наставници, стручни соработници (педагог, психолог, социјален работник, дефектолог, библиотекар) и воспитувачи” (Закон за основно образование од 19 август 2008 година, член 77).

4.4. Развојот на педагошко-психолошката служба

Појавата и развојот на педагошко-психолошката служба во основните училишта е детерминирана од повеќе причини кои се категоризирани во следнива концепција и тоа: општествени, училишни, семејни и индивидуални. Општопознато е дека содржините на образованието и воспитанието како основен дел на наставните планови и програми во воспитно-образовниот систем низ времето биле и сè уште се подложени на многубројни промени и реформи кои налагаат и други елементи што ќе овозможат правилно функционирање на воспитно-образовниот процес.

Општествените причини за развој на педагошко-психолошката служба главно ја покажуваат поврзаноста на индустријализацијата во општеството, комерцијалната култура, духовните општествени вредности и социјалните проблеми со хармоничниот и сестран развој на личноста. Исто така, процесот на научно-технолошки развој извршил силно влијание на современото општество и индустриската епоха, така што нема напредок на сестрано развиени личности, поквалитетни стручњаци и хуманизирани општествени односи без добро организирано и функционално развиено општество. Развојот на општеството, маргинализирањето на социјалните групи, мултикултурата и економските проблеми силно влијаат на промената на структурата на училиштата кои претендираат да создаваат стручно оспособени и квалификувани образовни кадри. Во тој процес на оспособување, педагошко-психолошката служба како еден структурен дел на хиерархијата во училиштата игра голема улога посебно во развојот на младото поколение т.е. учениците.

Што се однесува до влијанието на училишните причини во развојот на педагошко-психолошката служба можеме да кажеме дека целокупната воспитна работа во училиштата се сведува на сфаќањето дека воспитната работа е дел од општествената идеологија, така што не само педагогијата како особено важна наука, туку и работата на училишниот педагог играат главна улога во остварувањето на главната цел, а тоа е сестран развој на личноста, односно учениците. Во училиштата работата на училишните педагози е

неопходна, пред сè, заради основното педагошко, психолошко и методичко образование на наставниците од одделенска и предметна настава.

Подоцна времето покажало дека во праксата во училиштата многу е потребна работа на тим од таков вид стручни соработници, посебно педагози и психолози.

Индивидуалните причини особено се изразени во процесот на интелектуализација во масовните училишта, каде што доаѓа до деперсонализација на ученикот, односно вниманието е свртено кон наставните програми за воспитание и образование, а се запоставува психичкиот развој на ученикот, како и целата негова личност. Меѓутоа, денес има многу повеќе млади со психички или општи развојни проблеми или последици кои особено се видливи во училишниот процес, така што неопходни стануваат советодавните предавања и влијанијата на педагошко-психолошката служба во воспитните групи во основните училишта. Советодавната воспитна работа посебно бара познавања и методологија на следења на развојот на ученикот и суштината на воспитно-образовниот процес, така што нема друг образовен профил кој учи повеќе од педагогот за природата на ученикот и реализацијата на воспитно-образовната работа.

Семејните влијанија врз работа на ученикот во училиштата стануваат сè поинтензивни, на тој начин што семејната атмосфера се одразува врз воспитната клима и извршувањето на секојдневните должности на ученикот во училиште. Поаѓајќи од тој факт, потребна е соработка на родителите со училишните педагози, кои запознавајќи го семејството на ученикот ќе можат подобро да влијаат врз развојот и напредокот на ученикот.

Развојот на педагошко-психолошката служба во основните училишта и кај нас е детерминиран од претходно наведените причини, но до кој степен и на кој начин зависи, пред сè, општествениот развој и потребата на училиштата за помош од советодавна работа на педагозите и психолозите кои ќе овозможат создавања на подобра воспитна и работна клима за реализирање на наставните планови и програми во училиштата.

Карактерот на воспитно-образовната работа секогаш бил и сè уште е одлучувачки детерминанта на природата, структурата и содржината на педагошката наука. Во тој контекст влегува и функцијата на училишниот педагог како професија која во потполност била конкретизирана и секогаш докажувана и проверувана. Во структурата на секое училиште на врвот на хиерархијата се наоѓа директорот кој ја покрива во целина воспитно-образовната структура на училиштето. Но интензивниот развој на образованието сè повеќе го зголемува бројот на стручњаци-специјалисти и сè повеќе расте потребата за специјализирани профили, кои ќе ја насочуваат и обединуваат работата на парцијалното работење во училиштата.

4.5. Социјално-педагошките проблеми во современото основно училиште

Можеме да кажеме дека социјалната и педагошката работа во училиштето треба да се гледа од два аспекта:

- прво, социјално-педагошката работа во училиштет, во функција на разрешувањето на социјално-педагошките проблеми од нејзина надлежност;
- и второ, социјално-педагошката работа на училиштето со општествената средина. Ова воедно е и цел на современото училиште и еден од сегментите на реформата на воспитно-образовниот систем. Овој втор аспект значи и отворање на училиштето спрема општествената средина, нејзино поврзување со неа и воедно третирање на социјалните и педагошките проблеми кои се од интерес за правилниот развој на децата.

Впрочем, една солидна и правилна педагошка, психолошка и социјална дијагноза со прогноза за развојот и терапијата што следи за социјално-воспитното однесување на ученикот може да дава само стручна екипа. Концептот и организацијата на социјално-педагошката работа во училиштата е тесно поврзано и условено од функционирањето на комплетна развојна социјално-педагошка и психолошка служба, како составен дел на воспитно-образовниот процес.

Основните социо-педагошки проблеми на училиштето се поврзани за афирмирањето на ученикот како субјект во процесот на воспитанието и образованието, како личност која со системска и планска работа се воспитува и развива. Во тој процес, помалку или повеќе, под влијание на разни фактори станува социјален и педагошки проблем на училиштето и пошироката средина. Според тоа, основен социјално-педагошки проблем е воспитувањето на личноста, развој на личноста која утре треба да биде среќен и корисен член на заедницата.

Една од задачите на социјално-педагошката работа претставува општествено и стручно влијание кај децата за постигнување на промена на поведението во позитивна насока, т.е. поправање на девијантното, нарушеното, асоцијалното поведение на личноста која отстапува од тоа што е прифатливо за општествените норми. Значи, тоа е процес на формирање на такво поведение кај личноста што е прифатливо за средината, поведение што се смета за нормално, оправдано, конструктивно и добро. Според тоа, целта на социјалната и педагошката работа во училиштето е општественото воспитание и развој на личноста на ученикот, а тоа како што е познато е процес на заемно влијаније на средината врз личноста и личноста врз средината. Овој процес е дотолку успешен доколку во поголем степен се задоволуваат потребите на детето, што значи одбегнување на ситуациите кои иритираат асоцијално поведение, деликвентно однесување и сл.

Затоа, сосема правилно се заклучува дека „задоволувањето на потребите, а во исто време за да не се оштетуваат интересите на другите, претставува можеби еден од најсложените поими и едно од многу сложените однесувања што учениците треба да ги усвојуваат и среќно доживуваат”.

Во остварувањето на целите на општественото самоуправно воспитание ја наоѓаме и социјално-воспитната функција на училиштето како неделива димензија на воспитанието и образованието од чиешто ефикасно остварување зависи и социјалното однесување на личноста. Во овој контекст, воспитната и социјалната работа во училиштето има превентивен карактер. Зборувајќи за грижата и воспитанието на децата, Слободан Јакшиќ пишува: *„Општествената грижа за децата претставува збир на плански и системски активности на општеството на планот на здравствената, социјалната, воспитната, рекреативната грижа за децата во смисла на*

нивниот оптимален психофизички развој, превентива од несакани последици, рехабилитација, хабилитација за самостоен живот и работа и творештво според своите склоности". (Зборник појмова у социјалној политици, Белград, 1973)

Овде треба да се истакне дека детето станува социјален и педагошки проблем под влијаније на синдром од фактори.

Главна задача е да се откриваат пречките, да се совладуваат кризите во развојот на детето и тоа да се доведе во нормална состојба. Причините што доведуваат детето да стане социјален проблем се многу и се доволно проучени. Но треба да истакнеме дека тие причини различно се манифестираат кај личноста и секако дека имаат и различно влијаније. Кај едни, на пример, една причина доведува до кражба или пак истата причина доведува до други социјални проблеми. Значи влијанијето на причината зависи од структуралните елементи на личноста за кои тука нема да зборуваме. Добро треба да се проучуваат причините и да се види која од нив доведува детето да биде социјален и педагошки проблем. Ќе истакнеме само некои покарактеристични причини кои имаат битно влијание во социјалното однесување на детето. Тоа се: разни тешкотии од субјективна и објективна природа, судири меѓу родителите, болести во семејството, таполошки појави во семејството, тежнените за супериорност, страв, анксиозност, разведени родители, слаба материјална и економска положба, недостаток на родителска љубов, игнорирање на децата, недоволна воспитна моќ на родителите, погрешни воспитни постапки, примена на престоги или преблагите воспитни мерки, негативни примери во поведението, асоцијалност во однесувањето, негативна идентификација, неспособност сопственото поведение да го усогласи со поведението на другите, агресивност во однесувањето и сл.

Социјално-педагошки проблем е, на пример, бегање на ученикот од училиште. Бегањето сигурно има причина, и таа треба да се открие. Од работата со вакви деца се доаѓа до сознание дека ученикот бега заради избегнување на непожелните ситуации во одделението, каде што тој се чувствува омаловажен, осрамотен, потценет. Или тој бега зашто не му се обрнува доволно внимание, се запоставува, го исмејуваат учениците и наставникот, се чувствува инфериорен, навреден, можеби бега зашто не е адаптиран на социјалната средина, има изразит силен негативизам спрема

учењето и училиштето или пак манифестира одбивачки однос спрема училиштето и сл., што сето заедно се одразува во инхибирањето на когнитивната функција. Ученикот бега можеби и заради тоа што е повторувач, не е прифатен во колективот, или бега затоа што не е облечен, зашто нема прибор и соодветен материјал за учење, бега зашто потекнува од семејство со лоши навики и сл. Често пати бега и заради непедагошката постапка на наставникот, некаде и заради примена на телесни казни, што секако се одразува во неговиот развој и се создаваат социјални и педагошки проблеми формирајќи на тој начин страв од неуспех, несигурност во способностите и сл. Ученикот може да бега и да краде, да скита и сл.

Еден од проблемите со коишто се соочува училиштето е слабиот успех на учениците. Во таа смисла се поставува прашањето за причината за појавата на овој проблем. Сигурно не станува збор за една причина, тоа секако се збир од причини, но една е секако примарна. Можеби ученикот е обесхрабрен, ги потценува своите способности, нема метода на учење или пак во нив не е упатен, нема услови за учење, недоволно е мотивиран, има низок степен на аспирација, ученикот е мрзлив, незаинтересиран за учење, интровертен е и не може да дојде до израз во одделението, емоционално е инхибиран и блокиран. Показува слаб успех, можеби заради несигурноста во своите знаења или пак има намалени интелектуални способности, намален вид или слух, говорни недостатоци и сл. Значи, неуспехот кај ученикот треба да се проучува, а тоа значи да се анализираат три основни работи: когнитивната или интелектуалната компонента, емоционалната компонента и конативната или волната компонента. Од овие три компоненти е детерминирано и социјалното однесување, реагирањето на ученикот и неговиот развој.

Овој и низа други моменти се само дел од социјално-педагошките проблеми кои бараат разрешување. Од степенот и способноста да се разрешуваат проблемите од социјално-педагошки аспект ќе зависи во која мера ќе придонесеме таквите деца во иднина да можат побезболно да се вклопат во училишниот живот и во социјалната средина. Впрочем, функцијата на воспитно-образовниот процес е воспитување, приспособување и оспособување на младите за живот во општествени услови.

Воспитната и социјално-заштитната функција на училиштето произлегува од општата програмска структура и програмска цел на

воспитанието - *сестрана развиеност на личноста*. Затоа, оваа функција се остварува интегрално низ сите воспитно-образовни активности, а тоа значи: низ редовната и дополнителната настава, низ слободните ученички активности, низ посебните организациони форми и активности, како што се училишна кујна, летувања, логорувања, рекреација, низ организираното слободно време надвор од училиштето и сл. Според тоа, носители на социјално-педагошката работа во училиштето се сите учесници на воспитно-образовниот процес: наставниците, одделенските раководители, социјално-педагошката и психолошката служба, стручните активи, самоуправните тела, младинските организации и други општествени и училишни организации.

Воспитно-социјалната функција се остварува во младинските клубови (во последно време заменети со социјалните мрежи на интернет), кои се формираат во училиштето и во рамките на месната заедница. Овие клубови имаат значајна функција посебно во одбележувањето на семејното и општественото воспитание на децата и младите, во елиминирањето на социјалните разлики. Тие, согласно со задачите создаваат услови за активности на децата и младите, за нивното експонирање во позитивна општествена социјална средина и сл. На тој начин тие вршат позитивно влијание на ресоцијализацијата на децата, нивното рехабилитирање и хабилитирање, и тоа посебно на воспитно запуштените деца, децата со пречки во развојот, децата со проблеми, нудење на помош на децата кои имаат тешкотии во усвојувањето на знаењата, деца без родителска грижа, деца кои живеат во нарушени семејни односи, малолетни престапници, деца со асоцијално поведение, неадаптирани деца и сл.

4.6. Соработката на училиштето со родителите (семејството)

Сигурно е дека сите се сложуваме со фактот дека семејството има примарно место и улога во воспитувањето на детето, а посебно во социјализацијата, превенцијата и насочувањето. Меѓутоа, семејството заради низа причини нема апсолутна власт и моќ и често пати и не е упатено во воспитната работа. Општеството со своите организации има свое влијание во насочувањето на воспитната и социјалната работа. И семејството и училиштето, во овој контекст имаат потреба од помош за разрешување на проблемите и нивно насочување во правилна насока. Затоа, според наше мислење, ефикасноста на воспитната и социјалната работа не зависи само од училиштето. Тоа како комплексен феномен бара активно ангажирање на семејството, месната заедница, младинските организации и обединување на сите активности.

Ние, расправајќи за социјално-педагошките проблеми во училиштето, би го свртеле вниманието на проблемот на соработката на училиштето и на семејството со социјалната и педагошко-психолошката служба. Општопознато е дека воспитанието и образованието е единствен процес во формирањето и развојот на личноста, независно дали како објект е нормално развиена личност или личност која отстапува во поглед на психичкиот и физичкиот развојот, личност која манифестира асоцијално поведение и сл. Од овој аспект, со заедничко ангажирање на училиштето и социјалната служба, како и другите служби заинтересирани за воспитанието и образованието може видно да се придонесе во елиминирањето на девијантните манифестации, во разрешувањето на социјалните и педагошките проблеми и во правилното насочување на развојот на личноста.

Со оглед на значењето на социјалната и педагошката работа во училиштето, а посебно водејќи сметка за социокултурниот и воспитно-образовниот статус на нашите семејства, остварувањето на воспитната и социјалната функција на училиштето треба да се сфати како општествено

класен аспект и задача. Тоа е, исто така, значаен сегмент кој досега доста еднострано е нагласуван во споредба со предимензионираната настава.

4.7. Одлука за дополнување на Статутот за педагошките мерки за учениците - педагошки мерки

Врз основа на чл. 110 од Законот за основно образование, Правилникот за основно образование и Правилникот за видовите на пофалби, награди и педагошки мерки за учениците во основното воспитание и образование („Сл. весник на РМ“ бр. 27/96) и чл. 94 од Статутот на ОУ „Ванчо Прке“:

Одлука за дополнување на Статутот за педагошките мерки за учениците

Педагошки мерки

Член 42

Педагошките мерки во основното училиште се применуваат кон учениците кои ги прекршуваат правилата на училишниот живот, а со цел да се постигне чувство на одговорност и спречување на негативни појави.

Член 43

Педагошките мерки се применуваат индивидуално и се темелат на објективност одмереност, праведност и педагошка одговорност. Забрането е физичко и психичко малтретирање на учениците.

Член 44

Педагошките мерки се применуваат во следните случаи:

- нередовно посетување на училиштето;
- нарушување на правилата во однесувањето спрема другите ученици, наставници и возрасни;
- неправилен однос кон училишниот имот;

- попречување на воспитно-образовната работа во паралелката и училиштето.

Член 45

Пред изречување на педагошката мерка претходи разговор со ученикот и родителот или старателот. Разговорот може да го води одделенскиот наставник, предметниот наставник, одделенскиот раководител, стручните работници, а по потреба и директорот.

Член 46

Педагошки мерки се:

1. Усна опомена;
2. Писмена опомена;
3. Укор (неодобрување на постапката);
4. Намалување на поведението;
5. Преместување на ученикот во друга паралелка;
6. Преместување на ученикот во друго основно училиште.

Член 47

Спрема учениците од I до IV одделение се применуваат педагошки мерки од точка 1 и 2 на член 46 од овој Правилник.

Педагошките мерки од став 1 на овој член ги изрекува одделенскиот наставник.

Член 48

Педагошките мерки од член 46 за учениците од V до VIII одделение ги изрекува

Усна опомене се изрекува:

- за нередовно посетување на училиштето до 10 неоправдани изостаноци;

- за останатите случаи од член 44.

Усна опомена изрекува одделенскиот раководител.

Писмена опомена се изрекува:

- за нередовно посетување на училиштето од 11 до 15 неоправдани изостаноци;

- за останатите случаи од член 44.

Писмена опомена изрекува одделенскиот раководител.

Укор се изрекува:

- за нередовно посетување на училиштето од 16 до 20 неоправдани изостаноци;

- за останатите случаи од член 44.

Укор изрекуваат одделенскиот раководител, Одделенскиот совет, Наставничкиот совет и директорот.

Намалено поведение се изрекува:

- со добро поведение се оценува ученикот кој има направено од 21 до 25 неоправдани изостаноци;
- со незадоволително поведение се оценува ученик кој има направено над 26 неоправдани изостаноци;
- за останатите случаи од член 44.

Намалување на поведението изрекуваат Одделенскиот совет, Наставничкиот совет и директорот.

Преместување на ученикот во друга паралелка:

- нередовно посетување на училиштето од 31 до 40 неоправдани изостаноци;

- за останатите случаи од член 44.

Преместување на ученикот во друго училиште изрекуваат Наставничкиот совет и директорот.

Ученикот кој од оправдани причини не ја следел наставата една половина од вкупниот број на часови и нема елементи за изведување на годишна оценка, полага испит на годината.

Оправданоста на причината ја оценува Наставничкиот совет на училиштето.

Ученикот кој во текот на наставната година направил вкупно една половина оправдани и неоправдани изостаноци од фондот на часови од одредени предмети утврдени со наставен план, полага испит на годината од тие предмет.

Член 49

За изречена педагошка мерка на ученикот се известува родителот односно старателот.

За изречените педагошки мерки од член 46, точка 3-6 од овој Правилник се поднесува приговор во рок од 7 дена на известувањето.

Приговорот се поднесува до Училишниот одбор.

Член 50

Изречените педагошки мерки се евидентирани во соодветна педагошка документација.

Член 51

Педагошките мерки од член 46, точка 1-4 од овој Правилник важат до крајот на учебната година во која се изречени. Кога ќе настанат позитивни

промени кај ученикот, изречената педагошка мерка намалување на поведението се повлекува.

Мерките против деликвентното однесување на учениците исто така се определени со закон, но овојпат тоа е Кривичниот закон на Република Македонија

Слика 2. Клиничка работа на социјалните работници

Figure 2. Clinical job of social workers

5. Социјалниот педагог како нов член на стручната служба во основното училиште

Социјалната педагогија главно е концентрирана на социјалните компоненти на воспитанието и во откривањето на нови терени на воспитна работа надвор од училиштето. Настанокот на социјалната педагогија исто така беше во тесна врска и со формирањето и функционирањето на институциите за социјална заштита и културно-просветните институции кои го помагаа систематското и планското воспитание на младата генерација. Овие институции исто така имаат цел да ја воведат младата генерација во конкретниот систем на општествените односи, да ги популаризираат културните добра, и да организираат разни видови активности.

Секојдневно во нашето опкружување, се среќава, е со сè поголем број на ученици со асоцијално, деликвентно и сл. однесување. Со оглед на прогресивното ширење на овој феномен, наставниците, како и стручните служби во училиштата стануваат сè позаинтересирани за отворање на вратите за посебни и нови стручни лица. Сега се поставува дилемата за вклучување на нов кадар кој би бил специјално обучен за решавање на ваквите проблеми во основното училиште. Денеска сме сведоци на голем број на воспитни проблеми во училиштето како последица на појавата на асоцијално, насилничко, деструктивно однесување на учениците (внесување на оружје во училиштата, тепачки со сериозни последици за здравјето на учесниците во истите итн). Ваквите проблеми сè почесто се појавуваат во училиштето. Токму затоа анализирајќи ја работата на стручните служби во основните училишта, посебно работата на училишните педагози и имајќи ја предвид нивната оптовареност со голем број на проблеми со кои се соочува училишниот педагог се наметнува прашањето за потребата од вклучување на дополнителни стручни лица кои се компетенти и квалификувани да работат на превенцијата и разрешувањето на ваквите проблеми. Тука пред сè мислиме на социјалните педагози како посебен педагошки профил кој се занимава токму со разрешувањето на воспитните проблеми од ваков карактер (асоцијално, насилничко, деструктивно однесување на учениците, маргинализацијата, исклученоста и сл.)

5.1. Задачите на социјалниот педагог

Фактот дека соработката е темел на социјално-педагошката професија упатува на поситна разработка на нејзините елементи. Соработката опфаќа неколку елементи кои заеднички придонесуваат за успешност на социјално-педагошкото занимање. Честопати во пракса социјалните педагози се наоѓаат во позиција истовремено да соработуваат со колеги во интердисциплинарни тимови, со родителите и роднините на своите корисници, со јавните претставници на различни јавни институции и власта со другите членови на заедницата. Сите нивни компетенции мораат да вклучуваат и основни знаења за другите професии, техниките за зајакнување на тимската работа, работата во групи, за методиката на интердисциплинарната соработка на комуникациските техники, за техниките за решавање на конфликтни ситуации и др. Тие мора да имаат способност за анализирање и разбирање за социјалните проблеми за психо-основа на индивидуално функционирање. Понатаму, се очекува социјалните педагози да ја изразуваат способноста за примена на различни советодавни методи. За социјалните педагози е важно познавањето на законскиот дел, правилата и прописите кои го определуваат општа социјална рамка на нивното професионално делување, познавајќи начини кои функционираат државни, јавни и приватни служби и организации подразбираат водење и функционирање на вкупниот административен систем.

Сложеноста на посакуваните компетенции на социјалниот педагог упатува на потребата на нивното системно и целокупно образование. Во врска со тоа, А. Жижак наведува дека нормалниот посакуван степен на професионална компетентност се стекнува во текот на високото образование, која ја претставува основата на професионалниот идентитет поединечно на секој социјален педагог, без разлика на кое подрачје влијае, а кое воедно е темел на секоја едукација и со тоа и поврзаноста на унапредувањето на професионалнста оспособеност. Според Х. Голдстин, работната целина се состои од три фази и тоа:

- темелно образование,
- добивање на дозвола за работна пракса,
- континуирано професионално усовршување. (Камерон, 2007)

Х. Голдстин истакнува дека квалитетниот тренинг и програмата на школување на социјалните педагози се состои од три компоненти и тоа:

- учење на темелните теории на професијата,
- учење на применети знаења (вештини и техники),
- активно вежбање на имплементирање на знаењето и практични вежби. (Ibid)

Многумина нагласуваат дека во процесот на образувањето на социјалниот педагог посебно место придонесува учењето на социјалните и комуникациските вештини, односно учење на начин на кој е потребно да се применат практичните способности, па ширење на репертоарот на однесување и вештините во различните проблематични ситуации. (Ibid)

Различно е одржувањето и непрекинатото усовршување на компетенциите на социјалните педагози подразбира процес на учење преку целиот живот, ама и потреба за супервизија, односно преглед преку кој во текот на одредено време во отворен и интензивен однос во кој стручњаците проучуваат различни аспекти на некаков посебен облик со помош на лична изложеност со одреден ризик. Супервизијата се применува со цел таа помош да биде наповолна и помошниците постојано да напредуваат во струката и во лична смисла за да се избегнат различни професионални ризици. Потребно е и затоа да анализира целосниот систем во кој се одвива процесот, сè со цел да се сочуваат начелата на струката, доследно да се применат методите и техниките кои се развиле во текот на работата со промена на контекстот, потребата на корисниците и потребите на струката, а резултатите би биле оптимални. (Ibid)

За потребата на постојаната супервизија на праксата на социјалните педагози, како и другите педагошки професии, упатува дефиницијата на професијата која ја истакнува честата изложеност на разни видови стресни,

трауматски и кризни настани, кои ги доведуваат до стрес, трауми и кризи.

Според Ц. Камерон, аргументите за горенаведените околности говорат за условите во кои работи професионалниот социјален педагог, во составот на социјалната помош.

Очигледно е дека социјалните педагози влијаат во многу сложени општествени кругови кои се подложни на брза промена, што упатува на потребата за константно учење во текот на целиот живот и континуирано образование. Може да се каже дека поради променливите услови во современото време, значајно се променува и проширува улогата на социјалниот педагог. Тие очекувања не можат да се препознаат преку неколку темелни професионални задачи, кои вклучуваат пренос на културните вредности и знаење, поттикнување повеќе стручни социјални компетенции на децата, младите и возрасните, потребата за нивното вклучување во друштвото, па и давање на поддршка на корисниците во решавање на развојните и животните процеси.

Клучна улога во развојот на компетенциите кај професионалните потребни за реализација на професионалната улога е со помош на инструментите за професионална политика (законски одредени потребни компетенции, осигуран систем за квалитетно образование, инфраструктурна поддршка во градењето и развојните компетенции се преиспитуваат и евалуација на резултатите на инструментите за образовната политика), ама и осигурување на добри социјални и материјални услови за работа и креирање на поттикнувачка работна околина. (Крнета, 1968)

Од сето горенаведено може да се каже дека социјалната педагогија е една многу сложена наука која бара да ѝ се посвети огромно внимание, посебно од оние кои сакаат да ја имплементираат во своите држави т.е. помеѓу населението. Исто така, можеме да видиме и дека за да се биде социјален педагог е потребно добро да се совладаат материјалите кои ни ги нудат високообразовните установи во општеството, а со тоа да се придобие и уште поголемо знаење за понатамошната работа што воедно и би се спровело и во сопствената пракса и во некои пилот-проекти во кои би учествувал и социјалниот педагог.

Разновидно е одржувањето и непрекинатото усовршување на компетенциите на социјалните педагози кое подразбира процес на учење преку целиот живот, ама и потреба за супервизија, односно преглед преку кој во текот на одредено време во отворен и интензивен однос во кој стручњаците проучуваат различни аспекти на некаков посебен облик со помош на лична изложеност со одреден ризик. Друга работа која може да се констатира е дека социјалните педагози треба да бидат многу флексибилни за да се справат со стресни и ризични ситуации кои би придонесле само за поголемо искуство во нивната понатамошна работа.

Слика 3. Социјален педагог кој се занимава со разрешување на воспитните проблеми

Figure 3. Social pedagogue who deals with solving educational problems

5.2. Социјалната педагогија и социјалната работа во Германија

Не е изненадувачки што имало разбирање на социјалните педагогија за време на поствоената реконструкција. Сè се одвивало кон решавање на проблемите на поединците, што се чинело како побезбедна опција од масовната и групна работа на тогашното неодамнешно минато. Сепак, имало ограничена противтежа преку влијанието на писатели, како што се Левин (1948; 1951) врз напорите на американското „превоспитување“. Тој ја практикувал употребата на мали групи во решавање на конфликти и промовирање на демократијата. Тоа била темата, исто така, донесена од страна на Линдемман (види Стјуарт 1987: 212-214). Значи, како еволуирале германските системи за социјална помош, социјалната педагогија немало да биде доволна како што предвидел Diestersweg. Наместо да биде информативен облик на образование, таа стана како „трета“ област на благосостојба покрај семејството и училиштето. Може да биде претставен како: *перспектива, вклучувајќи ги и општествена акција која има за цел да ги промовира човековите благосостојба преку одгледувањето на децата и образованите практики; и да се спречи или да ги олабави социјалните проблеми со обезбедувањето на луѓе со средства, да управуваат со нивните животи и да прават промени во своето опкружување.* (Cannan et al 1992: 73-74)

Тие биле зачнати на начин на кој таа вклучува широк спектар на пракса, вклучувајќи овде и безброј младински проекти, crèches и детски градинки, дневни центри, родител – образование комуникација, работа со сторителите и некои области на црквите. Социјална работа во Германија била поделена во две главни гранки: Sozialarbeit (casework / управување) и Sozial Pädagogik (социјална педагогија). Работниците во двете области спровеле заедничка прва година на основа обука (Sozial Wegen), а потоа специјализирале. Околу половина од оние луѓе кои се квалификувале како социјални работници во Германија биле обучени како социјални педагози.

5.3. Социјална педагогија и социјална едукација во Германија

Многу од идеите коишто произлегле од информираните дебати околу социјалната педагогија во доцниот XIX век почнувале да влијаат на случувањата во американската образовна мисла. На крајот на XIX век имало американски весник и истиот ја ставал заедницата во центарот околу социјалната едукација (види Скот 1908). Дуи, преку работата на Hebart - и неговото познавање на Русо, Froebel и Песталоци - се обидел да го развие она што би можело да се опише како дете во центарот на теоријата. Но, тој додадел на оваа моќна димензија дека е потребен обид за учење и учество во животот на заедницата (заедницата беше дефинирана од страна на Дуи во однос на споделување на заеднички живот). Така, неговата училница требало да биде заедница во себе - место каде што постојат групни активности - каде што луѓето соработуваат меѓусебе. Наставниците биле за да се приклучат во сите активности - да учествуваат во заедничките потфати. Критичен момент овде е дека Дуи гледал на животната средина како на социјална средина. Луѓето според него учеле преку интеракција со социјалната средина.

Овие идеи, исто така, предизвикале голем интерес меѓу едукаторите од Велика Британија - особено оние што работеле во рамките на она што може да се нарече и неформално образование и традиција. Тое се гледало во некои од клучните повоени случувања околу центрите за заедницата и работата во заедницата, образованието и младинската работа. Можеби најзначајното поместување во однос на праксата било респозицијата на младинската работа како социјална едукација во текот на втората половина на 60-тите години на минатиот век (споменето во работата на Дејвис и Гибсон, 1967). Во врска со социјална едукација е споменато: „тоа е еден значаен период, доминантен начин и опишување на содржината и процесот на младинската работа. Сепак, тоа било предмет на некои критики, коишто постепено станале помалку

видливи - особено кога 'неформалното образование' се вратило во употреба и се стекнало со посилна теоретска база. (види Смит 1988)

Поимот на социјална едукација (што се занимавал со односот што го имал со себе, другите и светот), исто така, станал аспект на дебати околу школувањето. Социјалното и личното образование, тогаш познати како социјална, лична и здравствена едукација, биле дел од наставната програма на многу училишта. Може да се каже дека во смисла на социјална работа имаше тренд во 70-тите години на минатиот век реетикетирање на центри за возрасни со посебни образовни потреби, како социјална едукациски центри. Потоа школувањето станало поцентрализирано и фокусирано на постигнување на националниот курикулум и други државни цели.

5.4. Социјалната педагогија и групната социјална работа

Постоеле долгогодишни дискусии околу прашањето со младинската работа и работата со млади луѓе и за социјалната едукација да помогне да се објасни зошто социјалната педагогија не направила многу голем напредок како социјална професија. Овие дискусии се развиле во Северна Америка, Велика Британија и Ирска. Друг фактор бил сè поголемото усвојување на начини на размислување и практикување составени од социјална група работа. Исто така, и со некои клучни традиции на социјалната педагогија, во социјалната група работа тие се однесувале со заемност, само-помош и демократијата. Ова пред сè било со тенденција на растење на благодарноста на групниот процес и како повеќе олеснувачка форми на можна интервенција.

Почетокот на поборниците на социјалната работа во групи била на чело со Грејс Коули, привлечен силно од работата на Џон Дјуи - и други коишто се занимавале со социјална едукација. Тие исто така често биле со седиште во граѓанското општество (кои работат во социјални и универзитетски населби, на ИВКА и ИМКА и младинските организации). Исто така, голем број од клучните

автори и истражувачи во групната работа потоа биле принуден да побегнат од националниот социјализам, и тоа секако оставило свој белег. Курт Левин (1948; 1951), на пример, имал разбирање на некои филозофски теми кои би можеле да се протегнат низ германските традиции на социјалната педагогија, но сепак тоа ставило силен акцент на демократските потфати во тоа време. Слично на тоа, Гизела Конопка (1949; 1954; 1963) ја работела нејзината работа со сочувство и грижа за правда. Таа предупредила за преголем акцент врз техниката. Во Велика Британија Џозефин Клајн (1956; 1961) имал силно разбирање на општествените средини на групните активности и на начинот на кој одлуките може да се направат на информиран начин.

Сепак, како што бил случајот со социјалната педагогија во Германија по Втората светска војна, работата во групи во северниот дел на Америка променила „нејзиниот акцент од општествена акција и подготовка на членовите на групата за општествена одговорност на проблемите на индивидуални приспособувања" (Рид 1981: 154). Сепак, во рамките на работа во групи, како што посочи Алан Браун (1992: 8), додека многу работници се чисто загрижени за подобрување на индивидуалното функционирање, другите сè уште не погледнале подалеку од помагање на лицата со проблемот. Групната работа може да се истакне и како „акција и влијание, како и реакција и адаптација" (Оп. КИТ.). Така, тоа може да потврди дека:

... Групната социјална работа обезбедува контекст во кој поединци помагаат едни на други, тоа е метод на помагање на групи, како и помагање на поединци и тоа може да им овозможи на поединците и групите да влијаат и да променат лични, групни, организациски и проблеми во заедницата. (Браун 1992: 8 Акцентот во оригинал)

Од неодамна поимот на социјална педагогија почна да се користи и како начин на конципирање на групна активност во училниците (види Blatchford et. Ал 2003). Меѓутоа, во оваа литература досега има малку благодарност за социјалната педагогија како долгогодишна традиција на размислување и практика.

5.5. Социјалната педагогија и заедницата за учење и развој во Шкотска

Загриженоста во Шкотска од почетокот на 70-тите години на минатиот век, придонела да се развие сеопфатен пристап до првиот, заедницата и образованието, а од неодамна и заедницата, учењето и развојот, биле доста значајни за иновациите во праксата. Шкотскиот извештај тврдел дека заедницата, учењето и развојот, претставуваат всушност начин на слушање и на работа со луѓе. На хартија истото продолжило вака:

...Ние го дефинираме ова како неформално учење и социјален развој, работа со поединци и групи во нивните заедници. Целта на ова дело е да се зајакне заедницата преку подобрување на знаењето на луѓето, вештините и самодовербата, организациските способности и ресурси. Заедницата, учењето и развојот прават важен придонес кон промовирањето на доживотното учење, социјалната вклученост и активно граѓанство. (Шкотски извештај 2003)

Имало некои тензии помеѓу гледиштето на заедницата како „место“ каде што се случуваат учењето и развојот, како и заедницата како цел на интервенција. Имало, исто така и отпор. Младинските организации тврделе дека младите луѓе биле маргинализирани, а заедницата и волонтерски групи виделе дека рамките се применуваат силно во корист на државно дефинирани цели и државни услуги. Ова, го мисли заедницата на образованието, а потоа на заедницата за учење и развој, тие направиле потенцијал за кохерентна пракса.

Поимот на социјална педагогија нуди интересен сет на парадигми за неформални едукатори. Начинот на кој „социјалната педагогија“ и „педагогот“ се користи во рамките на Велика Британија (од перспектива на социјална заштита) има тенденција да ги одземаат своите демократски и комунални значења, редуцирајќи го на педагошки пристап за управување со предмети.

ВТОР ДЕЛ
МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

1. Предмет на истражување

Предмет на ова истражување се социјално-педагошките проблеми во основното училиште.

2. Цел на истражување

Главна цел на ова истражување е да се испита кои се најчестите социјално-педагошки проблеми во основното училиште.

3. Задачи на истражување

Задачите на ова истражување се:

1. Да се утврди дали во основните училишта постои асоцијално, деликвентно, деструктивно, насилничко и девијантно однесување од страна на учениците.
2. Да се утврди дали наставникот работи на разрешувањето на воспитните проблеми во основните училишта.
3. Да се утврди дали наставникот може да ги идентификува воспитните проблемите што се појавуваат во училиштето.
4. Да се утврди дали наставникот може да врши превенција на проблемите во училиштето.
5. Да се утврди колку училишниот педагог работи на разрешување на проблемите од социјално-педагошки работи.
6. Да се утврди дали училишниот педагог знае да ги идентификува социјално-педагошките проблеми во училиштето.
7. Да се утврди дали училишниот педагог може да врши превенција на проблемите во училиштето.
8. Да се утврди степенот на информираност во врска со профилот на *социјалниот педагог* и неговите компетенции.

9. Да се утврди дали и во колкава мера *социјалниот педагог* ќе придонесе за полесно идентификување на асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците.
10. Да се утврди квалитетот на педагошко-психолошката работа во основното училиште.
11. Да се утврдат карактеристиките на постојната соработка помеѓу училишните педагози, стручните служби и наставниците при остварувањето на социјално-педагошката работа во основното училиште.
12. Да се утврди дали во основните училишта постојат соодветни воспитни методи кои придонесуваат за остварување на педагошката работа.
13. Да се утврди дали воспитните методи коишто моментално се применуваат при остварувањето на педагошката работа во основните училишта се продуктивни.

4. Хипотези на истражување

Врз основа на поставените задачи ги претпоставуваме следниве хипотези.

Главна хипотеза: Постои потреба од воведување на социјален педагог во основното училиште.

Помошни хипотези

1. Постојат разлики во мислењата на наставниците и стручните служби во основното училиште за потребата од воведување на социјален педагог.
2. Во основните училишта постои асоцијално, деликвентно, деструктивно, насилничко и девијантно однесување од страна на учениците.
3. Постојат разлики во мислењата на наставниците и стручните служби во основното училиште за тоа дали во основните училишта постои асоцијално, деликвентно, деструктивно, насилничко и девијантно однесување од страна на учениците.

4. Квалитетот на социјално-педагошката работа во основното училиште ги задоволува поставените барања.
5. Постојат разлики во мислењата на наставниците и стручните служби во основното училиште за тоа дали квалитетот на социјално-педагошката работа во основното училиште ги задоволува поставените барања.
6. Постојат одредени социјално-педагошки проблеми кои се јавуваат во основното училиште.
7. Постојат разлики во мислењата на наставниците и стручните служби во основното училиште за тоа дали има одредени социјално-педагошки проблеми кои се јавуваат во основното училиште.
8. Постојат воспитни методи коишто најчесто се применуваат при остварувањето на социјално-педагошката работа во основното училиште.
9. Постојат разлики во мислењата на наставниците и стручните служби во основното училиште за тоа дали постои соработка помеѓу стручните служби и наставниците при остварувањето на социјално-педагошката работа во основното училиште.
10. Постои соработка помеѓу стручните служби и наставниците при остварувањето на социјално-педагошката работа во основното училиште.
11. Постојат разлики во мислењата на наставниците и стручните служби во основното училиште за тоа дали постои соработка помеѓу стручните служби и наставниците при остварувањето на социјално-педагошката работа во основното училиште.
12. *Социјалниот педагог* како педагошки профил ќе придонесе за полесно идентификување на асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото, девијантното и слично однесување на учениците.
13. Постојат разлики во мислењата на наставниците и стручните служби во основното училиште за тоа дали *социјалниот педагог* како педагошки профил ќе придонесе за полесно идентификување на асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото, девијантното и слично однесување на учениците.

5. Варијабли на истражување

Независна варијабла во ова истражување се: директорот, наставничкиот кадар, како и стручните служби (педагог, психолог, логопед и сл.) во основното училиште.

Зависна варијабла во ова истражување е: деликвентното, асоцијалното, деструктивното, насилничкото, девијантното и слично однесување на учениците.

6. Методи, техники и инструменти на истражување

Проучувањето на проблемот се изврши со емпириско истражување од дескриптивен карактер. Во истото се направи анализа на влијанието на независната варијабла врз зависната и се утврдија причинско - последичните односи со користење на каузалната метода.

Основна методолошка **техника** која се искористи е **анкетирање**, при што на систематски, економичен и релативно краткотраен начин се дојде до мислењето на испитаниците. Како дополнителна техника за собирање на податоци се искористи техниката **интервју**.

Од **инструментите** се користија **анкетен лист – прашалник** конструиран за потребите на истражувањето, почитувајќи ги поставените задачи и хипотези, како и **протокол за интервју**. При составувањето на прашањата во прашалникот се водеше сметка за тоа прашањата да бидат јасни, недвосмислени и прецизно формулирани.

За тестирање на хипотезите користевме χ^2 - квадрат тест, а за пресметување на поврзаноста помеѓу варијаблите пресметавме коефициент на контингенција.

7. Примерок на истражување

Во ова истражување е опфатена популацијата на: социјалните педагози, стручните служби и наставниците од основните училишта.

За таа цел избравме неколку училишта.

Примерокот на истражувањето го сочинуваа 120 наставници и 11 стручни соработници од следниве основни училишта:

ООУ „Димитар Влахов“ - Штип, ООУ „Ванчо Прке“ - Штип, ООУ „Тошо Арсов“ - Штип, ООУ „Гоце Делчев“ - Штип, ООУ „Крсте Петков Мисирков“ - Радовиш, ООУ „Ванчо Прке“ - Делчево, ООУ „Гоце Делчев“ - с. Ангелци / Струмица.

Училиштата се од источниот регион на Република Македонија. Се водеше сметка во нив да работат училишни педагози и училишни психолози. Во однос на изборот на училишта - примерок е примерок по проценка затоа што избравме училишта по сопствена волја. Примерокот на училишни педагози, училишни психолози и наставници го сочинуваа наведените кадри од избраните основни училишта.

По однос на наставниците, примерокот е оптимален, стратификуван заради тоа што е позната структурата на основниот збир (сите наставници од седмите и осмите одделенија).

Според времето истражувањето е извршено во учебната 2011/2012 година.

8. Организација и тек на истражувањето

Истражувањето започна со подготовка на идеен проект, а потоа следувааше период на спроведување на анкетирање и интервју. Во исто време, анкетни листови добија наставниците од седмите и осмите одделенија во основните

училишта, како и стручните соработници. Потоа беа направени интервјуа со директорите на установите.

Следуваше постапка на анализа и обработка на податоците од анкетата и интервјуата и интерпретација на добиените резултати.

Понатаму се презентирани резултатите добиени од истражувањето, направените пресметки за χ^2 – тестот и толкување на добиените пресметки. Заради подетално согледување на исказите на менаџерите и вработените секое прашање беше претставено табеларно и графички. Притоа, на првите пет прашања одговараа и вработените и менаџерите, додека од шестото до десеттото прашање одговараа само менаџерите. Така се одвиваше и анализата којашто следува. На првите пет прашања анализата се одвиваше на одговорите помеѓу менаџерите и вработените на истото прашање.

Вториот дел од анализата се одвиваше на тој начин што се испитаа зависноста и поврзаноста на прашањата од шест до девет со одговорите на десеттото прашање.

Резултати од анкетниот лист што беше наменет за класните раководители и стручните соработници во основните училишта.

ТРЕТ ДЕЛ
АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА НА РЕЗУЛТАТИТЕ
ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО

1. Обработка и анализа на податоци

Во функција на дескрипција на одделните варијабли, во нашето истражување пресметавме аритметичка вредност и одредивме ранг. Заради тестирање на хипотезите по однос на степенот на значајноста на разликите, користевме χ^2 - тест, додека пак во однос на висината (јачината) на поврзаноста помеѓу варијаблите, го пресметавме коефициентот на контингенција C .

1.1. Обработка на општи податоци од прашалниците наменети за наставниците и стручните соработници

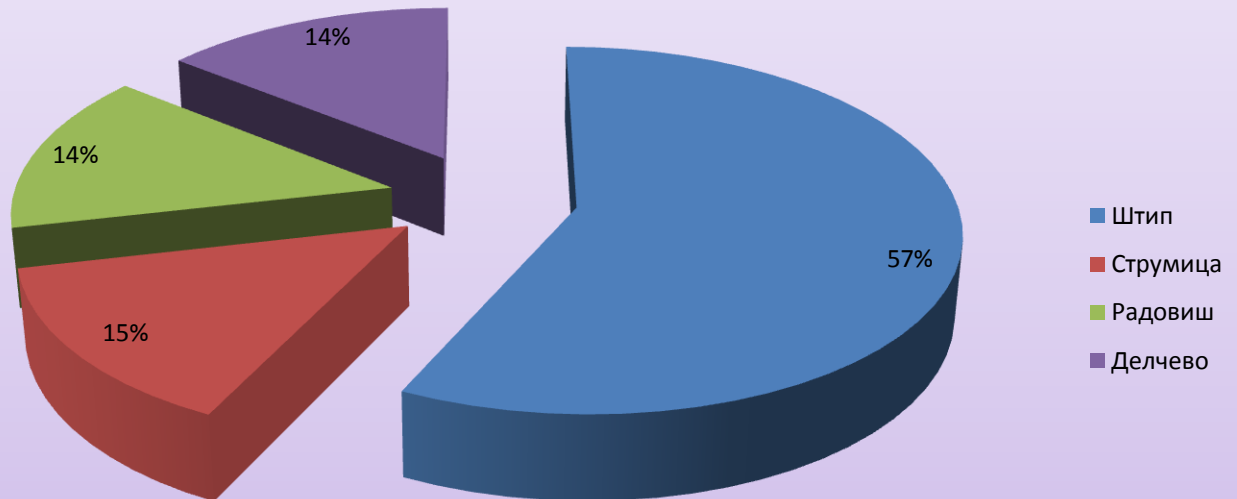
Табела 1. Основни училишта во кои е извршено истражувањето

Table 1. Elementary schools in which research is carried

Места во кои е извршено истражувањето	f	%
Штип	4	57,14
Струмица	1	14,29
Радовиш	1	14,29
Делчево	1	14,29
Вкупно	7	100%

Од табелата погоре се гледа дека истражувањето е извршено во четири основни училишта од Р. Македонија, и тоа 57,14% припаѓаат на Штип, 14,28 на Струмица, 14,28% на Радовиш и исто толку, односно 14,28 на Делчево.

Места во кои е извршено истражувањето

Графикон 1 (Graphical preview 1)

Според тоа во кои училишта е извршено ова истражување, добиени се следниве податоци:

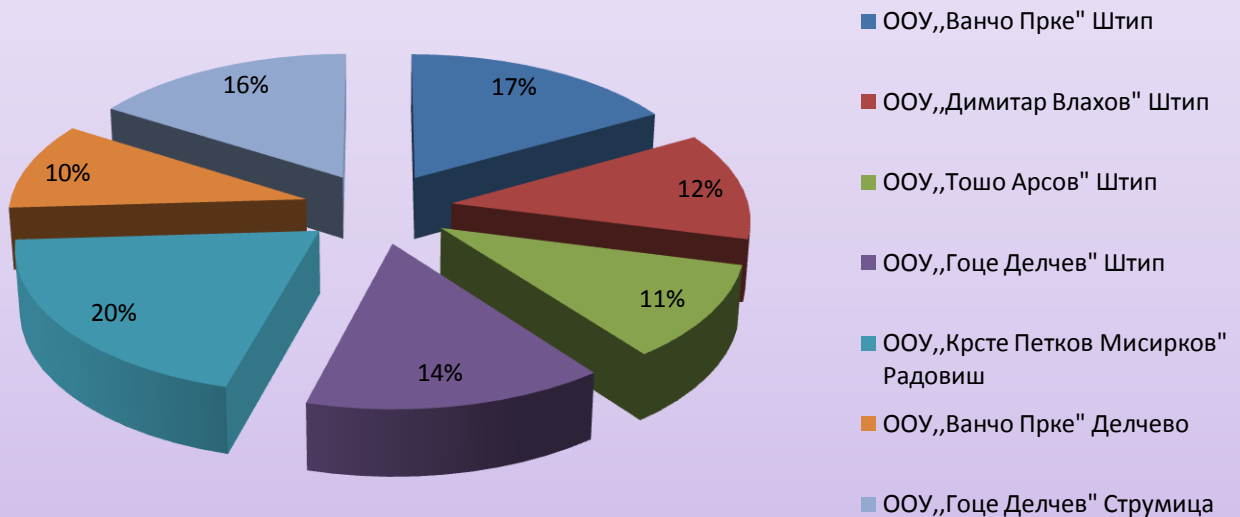
Табела 2. Структура на местата во кои е извршено истражувањето

Table 2. Structure of places in which research is carried

Училиште	f	%
ООУ „Ванчо Прке“ Штип	22	16,79
ООУ „Димитар Влахов“ Штип	16	12,21
ООУ „Тошо Арсов“ Штип	14	10,69
ООУ „Гоце Делчев“ Штип	19	14,50
ООУ „Крсте Петков Мисирков“ Радовиш	26	19,85
ООУ „Ванчо Прке“ Делчево	13	9,92
ООУ „Гоце Делчев“ Струмица	21	16,03
Вкупно	131	100%

Според тоа во кои училишта е извршено ова истражување, од добиените податоци можеме да видиме дека 17% му припаѓаат на ООУ „Ванчо Прке“ - Штип, 12,21% на ООУ „Димитар Влахов“ - Штип, 11% на ООУ „Тошо Арсов“ - Штип, 14,50% му припаѓаат на ООУ „Гоце Делчев“ - Штип, 20% на ООУ „Крсте Петков Мисирков“ - Радовиш, 10% на ООУ „Ванчо Прке“ - Делчево, и 16,03% на ООУ „Гоце Делчев“ - Струмица (с. Ангелци).

Структура на училишта во кои е извршено истражувањето

Графикон 2 (Graphical preview 2)

Според полот, застапена е структурата на испитаниците:

Табела 3. Структура на испитаниците според полот

Table 3. Structure of the respondents according to gender

Пол на наставниците и стручните с.	f	%
Машки	41	31,30
Женски	90	68,70
Вкупно	131	100%

Прашалникот го пополнија 68,70 жени и 31,30 мажи.

Графикон 3 (Graphical preview 3)

Според работниот стаж на испитаниците (наставниците) добиени се следниве податоци:

Табела 4. Структура на испитаниците (наставниците) според работниот стаж

Table 4. Structure of the respondents (teachers) by length of service

Работен стаж на наставниците	f	%
Од 1-10 г.	34	28,33
Од 11-20 г.	46	38,33
Од 21-30 г.	38	31,67
Над 31 г.	2	1,67
Вкупно	120	100%

Добиените податоци говорат дека работниот стаж на наставниците од 1 до 10 г. е со застапеност од 28,33%, од 11 до 20 г. со 38,33%, од 21 до 30 г. имаме 32%, додека пак над 31 г. работен стаж имаат само 2% од испитаните наставници.

Графикон 4 (Graphical preview 4)

Според работниот стаж на испитаниците (стручните соработници) добиени се следниве податоци:

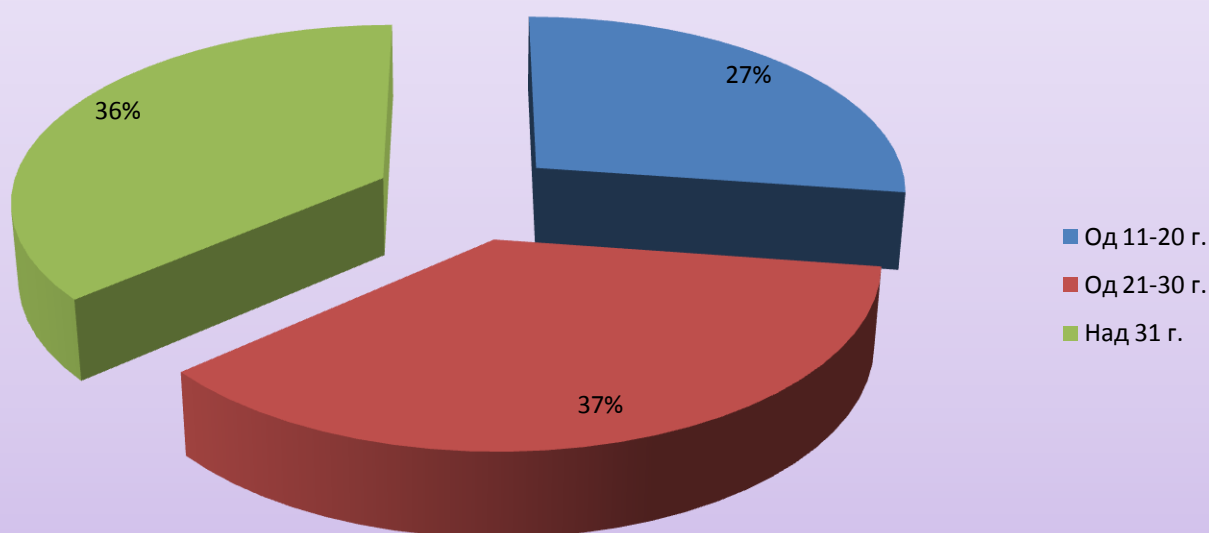
Табела 5. Структура на испитаниците (стручните соработници) според работниот стаж

Table 5. Structure of respondents (associates) according to length of service

Работен стаж на стручните соработници	f	%
Од 11-20 г.	3	27,27
Од 21-30 г.	4	36,36
Над 31 г.	4	36,36
Вкупно	11	100%

Добивме податоци покажуваат дека ниту еден од стручните соработници (педагог, психолог, логопед и сл.) во основните училишта нема работен стаж од 1 до 10 г, што секако покажува на фактот на недостиг на млад стручен кадар. Работниот стаж од 11 до 20 г. е застапен со 27,27%, од 21 до 30 г. со 36,36% и исто толку има над 31 г.

Работен стаж на стручните соработници

Графикон 5 (Graphical preview 5)

Според образованието на испитаниците (наставници и стручни соработници) добиени се следниве податоци:

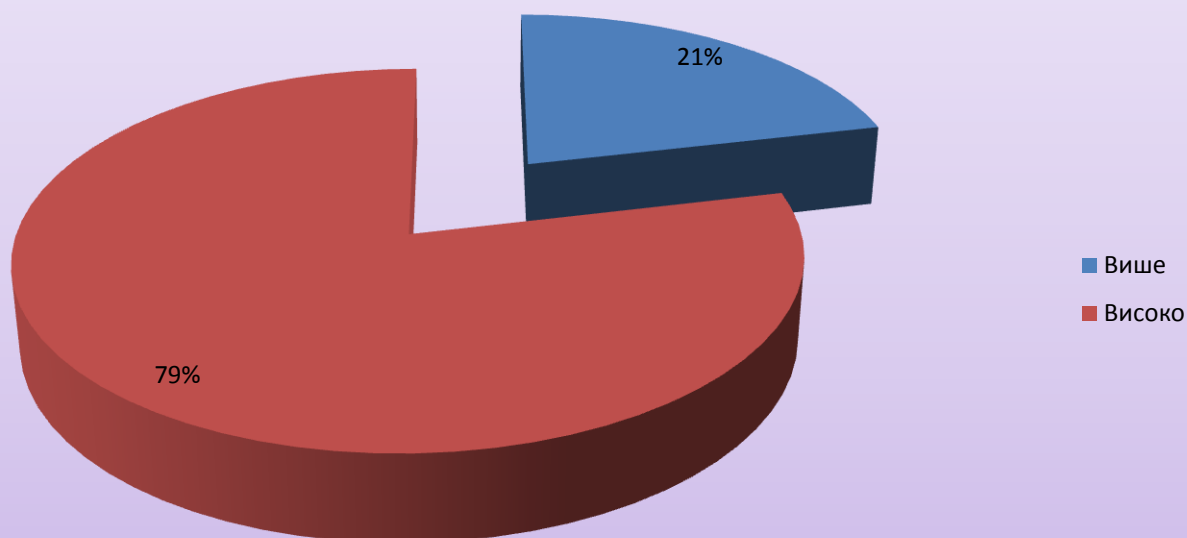
Табела 6. Структура на испитаниците (наставници и стручни соработници) според образованието

Table 6. Structure of the respondents (teachers and assistants) according to education

Образование на наставниците и стручните с.	f	%
Више	28	21,37
Високо	103	78,63
Вкупно	131	100%

На ова прашање е согледано дека 21,37% од испитаниците се со вишо образование, додека пак дури 78,62% се со високо образование.

Образовна структура на наставниците и стручните соработници

Графикон 6 (Graphical preview 6)

Според степенот на образование на испитаниците ги добивме следниве податоци:

Табела 7. Структура на испитаниците според степенот на образование

Table 7. Structure of respondents by education

Образовен профил	f	%
Воспитувач	2	1,53
Одделенски наставник	42	32,06
Дипломиран педагог	11	8,40
Дипломиран психолог	3	2,29
Друг образовен профил	73	55,73
Вкупно	131	100%

Од добиените податоци гледаме дека на образовниот профил воспитувач му припаѓаат 1,53%, на одделенскиот наставник 32%, на дипломираниот педагог 8,39%, на дипломираниот психолог 2,29% и на некој друг образовен профил 55,72%.

Графикон 7 (Graphical preview 7)

Првиот исказ гласеше - **Во основните училишта постои асоцијално, деликвентно, деструктивно, насилничко и девијантно однесување од страна на учениците** (за секој исказ испитаниците даваа еден одговор по пат на заокружување) 1) Потполно се согласувам, 2) Делумно се согласувам и 3) Воопшто не се согласувам.

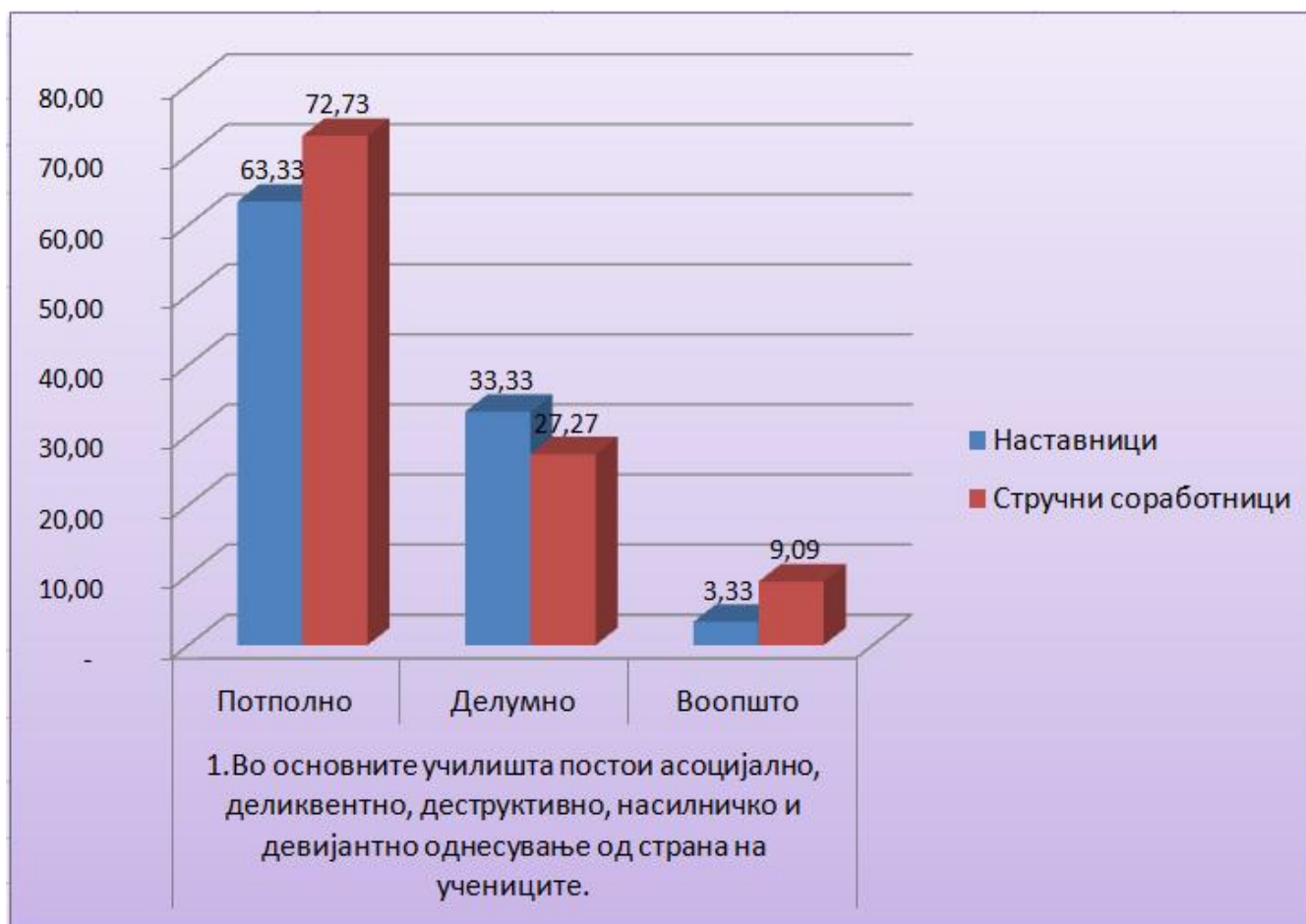
Добиените одговори за секој исказ од прашалникот најнапред ќе ги прикажеме табеларно и графички, а потоа во огласност со χ^2 – тестот, ќе извршиме пресметки и ќе ја компарираме добиената вредност со табличната вредност, за на крај да го испитаме и коефициентот на контингенција C.

Табела 8. Дали според наставниците и стручните служби во основните училишта постои асоцијално, деликвентно, деструктивно, насилничко и девијантно однесување од страна на учениците?

Table 8. Whether by teachers and professional services, armed primary schools are antisocial, delinquent, destructive, violent and deviant behavior by students?

		наставници		стручни соработници	
		f	%	f	%
1. Во основните училишта постои асоцијално, деликвентно, деструктивно, насилничко и девијантно однесување од страна на учениците.	Потполно	76	63,33	8	72,73
	Делумно	40	33,33	2	27,27
	Воопшто не се согласувам	4	3,33	1	9,09
	Вкупно	120	100%	11	100%

Исказите ќе ги прикажеме и графички, одделно за наставниците и стручните соработници:

Графикон 8 (Graphical preview 8)

Она што се забележува, како од табеларниот така и од графичкиот приказ, исказите на наставниците и стручните соработници (педагог, психолог, логопед итн.) е дека наставниците и стручните соработници имаат различен став. Односно на поставениот исказ: *во основните училишта постои асоцијално, деликвентно, деструктивно, насилничко и девијантно однесување од страна на учениците*, 63,33% од наставниците одговориле со потполно се согласувам, а додека 72,73% од стручните соработници одговориле со потполно се согласувам. Од наставниците со делумно се согласувам одговориле 33,33%, а од стручните соработници дури 27,27%, додека пак со воопшто не се согласувам наставниците одговориле со 3,33%, додека пак стручните соработници со 9,09%. Според овие податоци, можеме

да заклучиме дека наставниците и стручните соработници делумно се согласуваат дека во основните училишта постојат одредни форми на асоцијално, деликвентно, деструктивно, насилничко и девијантно однесување од страна на учениците.

Хипотезата на ова прашање беше дека: *во основните училишта постои асоцијално, деликвентно, деструктивно, насилничко и девијантно однесување од страна на учениците*, па според пресметаната средна вредност добивме податоци дека оваа хипотеза се прифаќа. Од ова заклучуваме дека во основните училишта постои асоцијално, деликвентно, деструктивно, насилничко и девијантно однесување од страна на учениците.

Во согласност со χ^2 – тестот, на добиените квантитативно изразени одговори на првото прашање ќе извршиме пресметки, со цел да ја добиеме χ^2 вредноста и да ја споредиме со теоретската вредност. На крај ќе го пресметаме и коефициентот на контингенција C.

Пресметување хи-квадрат Calculating Xi square

Од резултатите се воочува дека пресметаната вредност за χ^2 ($\chi^2 = 0,62$) е помала од табличната вредност на χ^2 за два степени на слобода и праг на значајност 0,05 кој изнесува $\chi^2 = 5,991$. Ова покажува дека испитуваните варијабли се меѓусебно независни, односно разликите не се доста значајни, бидејќи добиените фреквенции не отстапуваат од очекуваните фреквенции. Според ова, можеме да заклучиме дека не постои статистички значајна разлика во мислењата на наставниците и стручните соработници за тоа дали во основните училишта постои асоцијално, деликвентно, деструктивно, насилничко и девијантно однесување од страна на учениците.

Коефициентот на контингенција C, кој ја покажува висината (јачината) на поврзаност изнесува 0,07 ($C = 0,07$) означува дека меѓузависниот модалитет на испитуваните варијабли е слаб. Добиениот коефициент покажува слаба зависност помеѓу мислењата на наставниците и стручните соработници во однос на нашиот исказ.

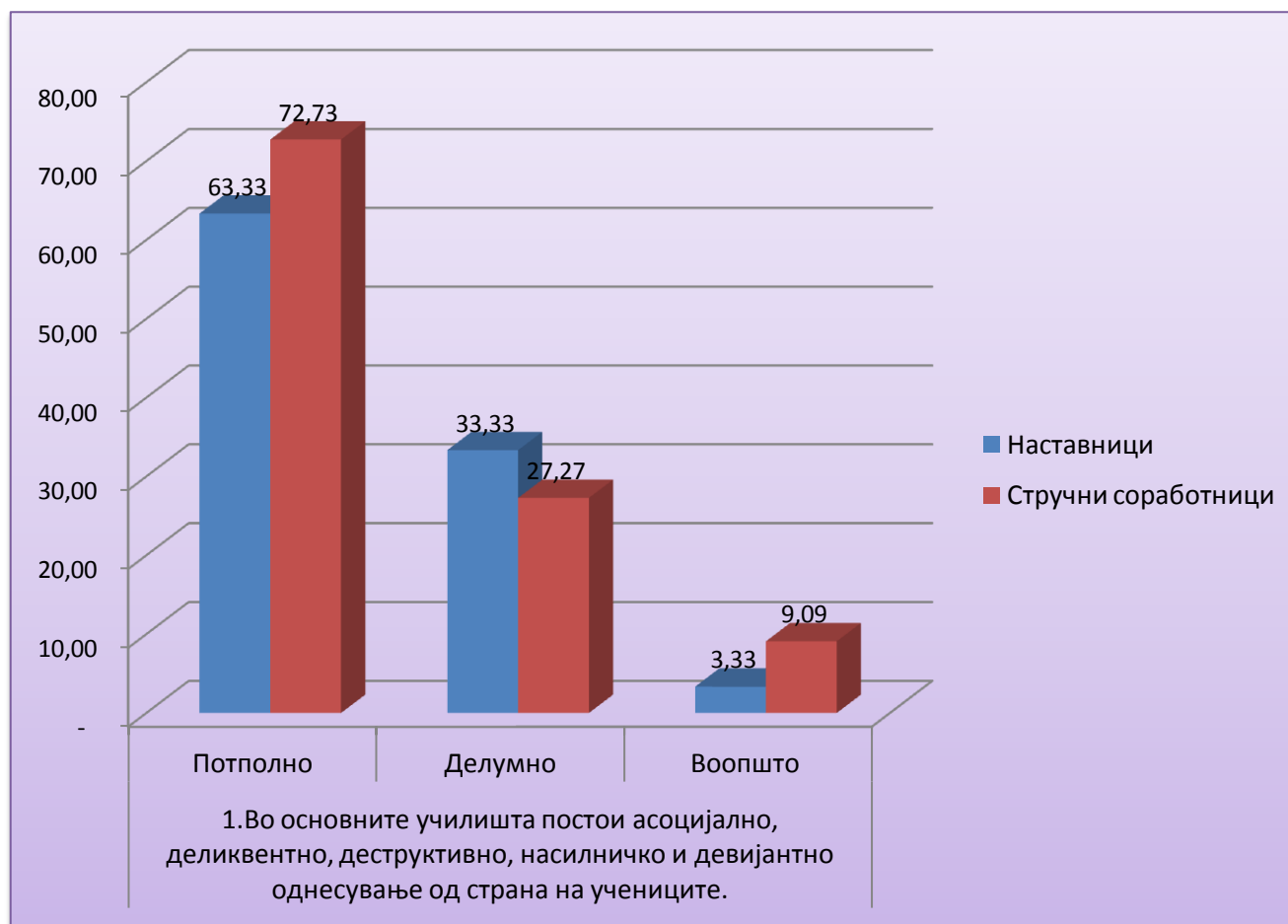
Во согласност со исказот - **асоцијално, деликвентно, деструктивно, насилничко, девијантно однесување од страна на учениците е во поголем пораст од година во година**, ги претставуваме следниве фреквенции и проценти:

Табела 9. Асоцијално, деликвентно, деструктивно, насилничко, девијантно однесување од страна на учениците е во поголем пораст од година во година

Table 9. Antisocial, delinquent, destructive, violent, deviant behavior by students is a greater increase from year to year

		наставници		стручни соработници	
		f	%	f	%
2. Асоцијално, деликвентно, деструктивно, насилничко, девијантно однесување од страна на учениците е во поголем пораст од година во година.	Потполно	60	50,00	5	45,45
	Делумно	38	31,67	3	27,27
	Воопшто не се согласувам	22	18,33	3	27,27
	Вкупно	120	100%	11	100%

Исказите ќе ги прикажеме и графички, одделно за наставниците и стручните соработници:

Графикон 9 (Graphical preview 9)

Според овие податоци, 63,33% од наставниците одговориле дека асоцијално, деликвентно, деструктивно, насилничко, девијантно однесување од страна на учениците е во поголем пораст од година во година, а од стручните соработници 72,73%, со делумно се согласувам одговориле 33,33% од наставниците, наспроти 27,27% од стручните соработници, додека пак со воопшто не се согласувам одговориле незначителни 3,33% од наставниците и 9,09% од стручните соработници. Од ова можеме да дадеме заклучок дека асоцијално, деликвентно, деструктивно, насилничко, девијантно однесување од страна на учениците во основните училишта е со тенденција на пораст, што по себе насочува кон потребата од паралелно имплементирање на нови профили во образовниот систем со цел за успешна идентификација, превенција и интервенција на овие и слични проблеми.

Во согласност со χ^2 – тестот, на добиените квантитативно изразени одговори на првото прашање ќе извршиме пресметки, со цел да ја добиеме χ^2 вредноста и да ја споредиме со теоретската вредност. На крај ќе го пресметаме и коефициентот на контингенција C.

Пресметување хи-квадрат

Calculating Xi square

Од резултатите се воочува дека пресметаната вредност за χ^2 ($\chi^2 = 0,53$) е помала од табличната вредност на χ^2 за два степени на слобода и праг на значајност 0,05 кој изнесува $\chi^2 = 5,991$. Ова покажува дека испитуваните варијабли се меѓусебно независни, односно разликите не се доста значајни, бидејќи добиените фреквенции не отстапуваат од очекуваните фреквенции. Според ова, можеме да заклучиме дека не постои статистички значајна разлика во мислењата на наставниците и стручните соработници за тоа дали во основните училишта асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото, девијантното однесување од страна на учениците е во поголем пораст од година во година.

Коефициентот на контингенција C, кој ја покажува висината (јачината) на поврзаност изнесува 0,06 ($C = 0,06$) означува дека меѓузависниот модалитет на испитуваните варијабли е слаб. Добиениот коефициент покажува слаба зависност помеѓу мислењата на наставниците и стручните соработници во однос на нашиот исказ.

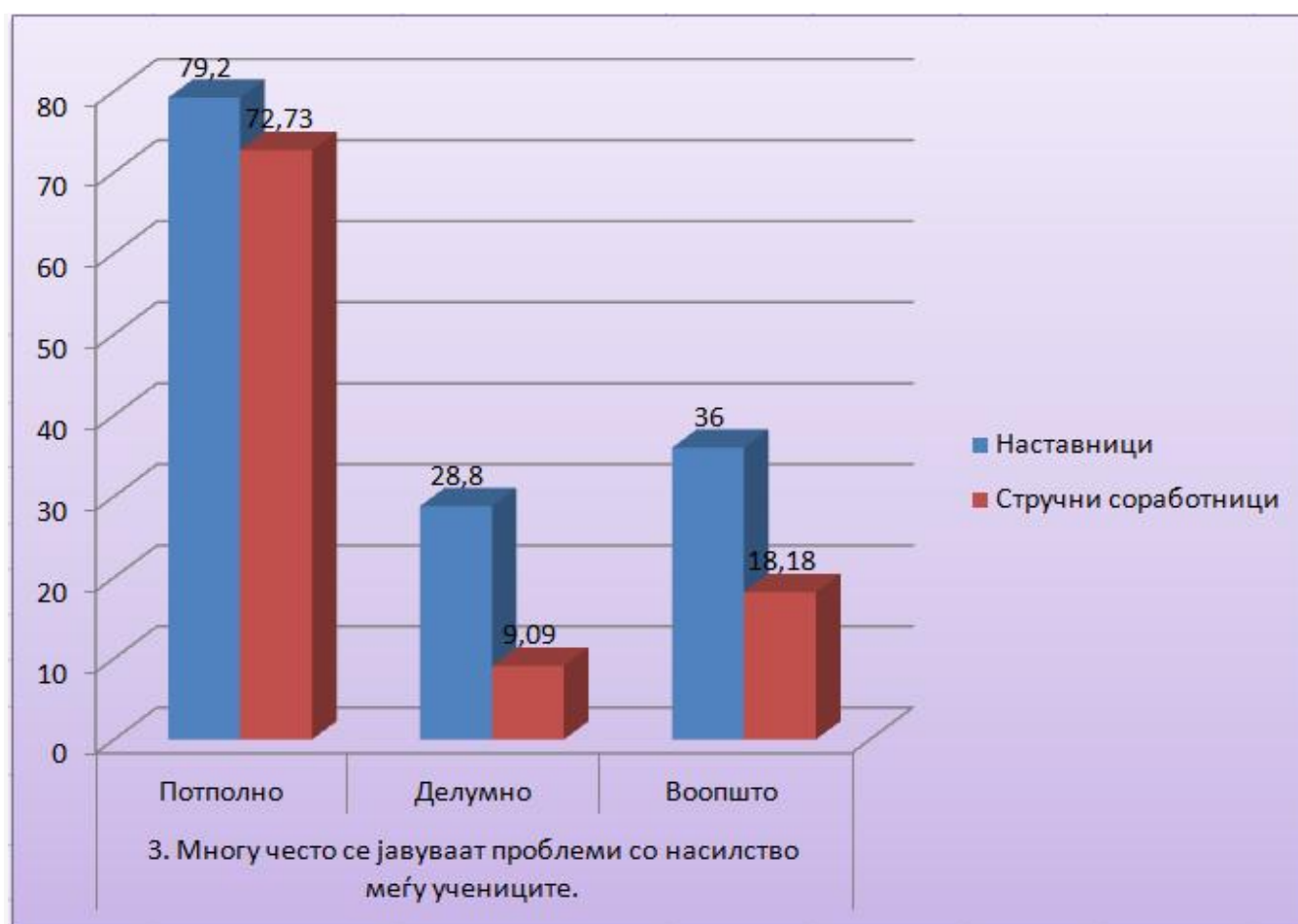
Во согласност со дадениот исказ - **Многу често се јавуваат проблеми со насилство меѓу учениците**, според извршените пресметки ги добивме следниве податоци. Прво определивме фреквенција и процент:

Табела 10. Многу често се јавуваат проблеми со насилство меѓу учениците

Table 10. There are problems with violence among students

		наставници		стручни соработници	
		f	%	f	%
3. Многу често се јавуваат проблеми со насилство меѓу учениците.	Потполно	66	79,2	8	72,73
	Делумно	24	28,8	1	9,09
	Воопшто не се согласувам	30	36	2	18,18
	Вкупно	120	100%	11	100%

Исказите ќе ги прикажеме и графички, одделно за наставниците и стручните соработници:

Графикон 10 (Graphical preview 10)

Добиените податоци ни покажуваат дека 79,2% од наставниците одговориле дека многу често се јавуваат проблеми со насилство меѓу учениците, а од стручните соработници дури 81,82% со делумно се согласувам одговориле 38,8% од наставниците и ниту еден од стручните соработници, додека пак со воопшто не се согласувам одговориле 36% од наставниците и 18,18% од стручните соработници. Од ова можеме да дадеме заклучок дека проблемите со насилство меѓу учениците во основните училишта се сè повеќе застапени.

Во согласност со χ^2 – тестот, на добиените квантитативно изразени одговори на првото прашање ќе извршиме пресметки, со цел да ја добиеме χ^2 вредноста и да ја споредиме со теоретската вредност. На крај ќе го пресметаме и коефициентот на контингенција C .

Пресметување хи-квадрат

Calculating Xi square

Од резултатите се воочува дека пресметаната вредност за χ^2 ($\chi^2 = 3,66$) е поголема од табличната вредност на χ^2 за 2 степени на слобода и праг на значајност 0,05 кој изнесува $\chi^2 = 5,991$. Ова покажува дека испитуваните варијабли се меѓусебно независни, односно разликите не се многу значајни, бидејќи добиените фреквенции не отстапуваат од очекуваните фреквенции. Според ова, можеме да заклучиме дека не постои статистички значајна разлика во мислењата на наставниците и стручните соработници за тоа дека во основните училишта многу често се јавуваат проблеми со насилство меѓу учениците.

Коефициентот на контингенција C , кој ја покажува висината (јачината) на поврзаност изнесува 0,16 ($C = 0,16$) означува дека меѓузависниот модалитет на

испитуваните варијабли е со слаб интензитет. Добиениот коефициент покажува слаба зависност помеѓу мислењата на наставниците и стручните соработници во однос на нашиот исказ.

1.2. Социјално-педагошки проблеми со кои најчесто се соочуваат основните училишта

Во согласност со дадените искази:

- ***Застапен е проблемот со физичките пресметки меѓу учениците;***
- ***Застапен е проблемот со зависности во училиштето (цигари, алкохол, дрога);***
- ***Застапени се навредите упатени кон наставникот;***
- ***Застапен е проблемот со неоправданите изостаноци;***
- ***Застапени е проблемот со кражбите меѓу учениците;***
- ***Застапен е проблемот со оштетување на училишните помагала и мебел;***
- ***Застапен е проблемот со бегање од часови;***
- ***Застапен е проблемот со вулгарно изразување;***
- ***Застапен е проблемот со агресивно однесување;***
- ***Застапен е проблемот со агресивно однесување;***
- ***Застапен е проблемот со психичко малтретирање во училиштето;***
- ***Застапен е проблемот со несоодветно облекување.***

Според извршените пресметки ги добивме следниве податоци. Прво определивме фреквенција и процент:

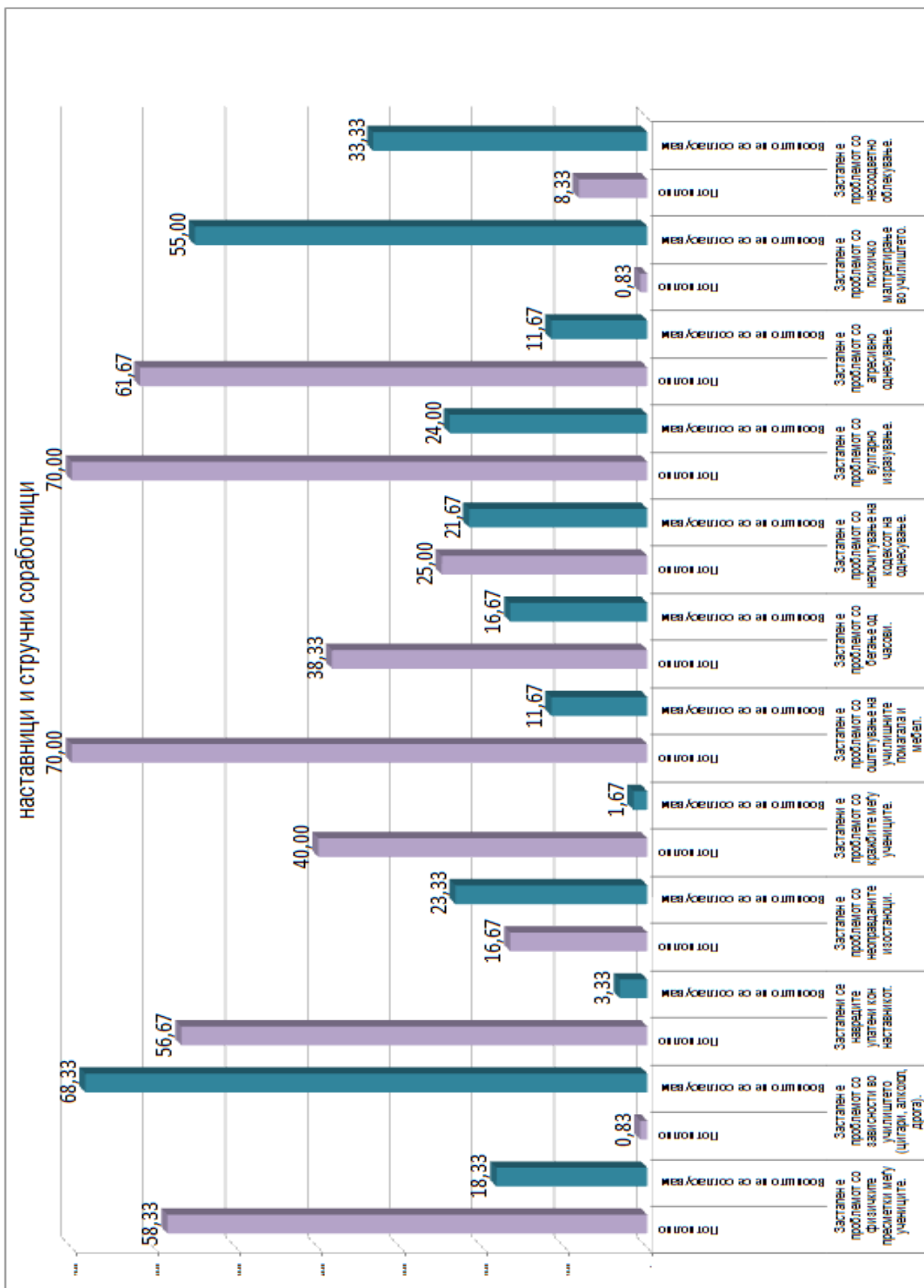
Кои се воспитните проблемите со кои најчесто се соочувате во училиштето?		Наставници и стручни соработници	
		f	%
Застапен е проблемот со физичките пресметки меѓу учениците	Потполно	70	58,33
	Делумно	28	23,33
	Воопшто не се согласувам	22	18,33
	Вкупно	120	100%
Застапен е проблемот со зависности во училиштето (цигари, алкохол, дрога)	Наставници		
		f	%
	Потполно	1	0,83
	Делумно	37	30,83
Застапени се навредите упатени кон наставникот	Воопшто не се согласувам	82	68,33
	Вкупно	120	100%
Застапен е проблемот со неоправданите изостаноци	Наставници		
		f	%
	Потполно	68	56,67
	Делумно	48	40,00
Застапени се навредите упатени кон наставникот	Воопшто не се согласувам	4	3,33
	Вкупно	120	100%
Застапен е проблемот со неоправданите изостаноци	Наставници		
		f	%
	Потполно	20	16,67
	Делумно	72	60,00
Застапени се навредите упатени кон наставникот	Воопшто не се согласувам	28	23,33
	Вкупно	120	100%
	наставници		
		f	%

Застапени е проблемот со кражбите меѓу учениците	Потполно	48	40,00
	Делумно	46	38,33
	Воопшто не се согласувам	2	1,67
	Вкупно	120	100%
		Наставници	
		f	%
9. Застапен е проблемот со оштетување на училишните помагала и мебел	Потполно	84	70,00
	Делумно	22	18,33
	Воопшто не се согласувам	14	11,67
	Вкупно	120	100%
		Наставници	
		f	%
Застапен е проблемот со бегање од часови	Потполно	46	38,33
	Делумно	54	45,00
	Воопшто не се согласувам	20	16,67
	Вкупно	120	100%
	Вкупно	120	100%
Застапен е проблемот со непочитување на кодексот на однесување		Наставници	
		f	%
	Делумно	64	53,33
	Воопшто не се согласувам	26	21,67
	Вкупно	120	100%
		наставници	
		f	%
Застапен е проблемот со вулгарно изразување	Потполно	66	55,00
	Делумно	30	30,00

	Воопшто не се согласувам	24	24,00
	Вкупно	120	100%
		Наставници	
		f	%
Застапен е проблемот со агресивно однесување	Потполно	74	61,67
	Делумно	32	26,67
	Воопшто не се согласувам	14	11,67
	Вкупно	120	100%
		Наставници	
		f	%
Застапен е проблемот со психичко малтретирање во училиштето	Потполно	1	0,83
	Делумно	53	44,17
	Воопшто не се согласувам	66	55,00
	Вкупно	120	100%
		наставници	
		f	%
Застапен е проблемот со несоодветно облекување	Потполно	10	8,33
	Делумно	70	58,33
	Воопшто не се согласувам	40	33,33
	Вкупно	120	100%

Табела 11. Социјално-педагошки проблеми со кои најчесто се соочуваат основните училишта

Table 11. Educational problems commonly encountered primary school

Графикон 11 (Graphical preview 11)

Според графикон 11 можеме да заклучиме дека во основните училишта, според мислењето на наставниците и стручните соработници, најзастапен е проблемот со оштетување на училишните помагала и мебел (70,00%), со ист процент се појавува и проблемот со вулгарно изразување од страна на учениците. Веднаш по него е проблемот со агресивното однесување од страна на учениците (61,67%). Потоа следуваат: проблемот со физичките пресметки меѓу учениците (58,33%), навредување од страна на учениците на наставникот (56,67%), проблемот со кражбите меѓу учениците (40,00%), проблемот со бегане од часовите (38,33%), проблемот со непочитување на кодексот на однесување (25,00%), проблемот со неоправдани изостаноци (16,67%), проблемот со несоодветно облекување (8,33%) и со најмала застапеност се појавуваат проблемот со зависностите во училиштето, како и проблемот со психичкото малтретирање во училиштето (0,83%).

Спротивно од ова, од графикон 11 можеме да заклучиме дека во основните училишта, според мислењето на наставниците и стручните соработници најмалку е застапен проблемот со зависностите (цигари, дрога, алкохол) (68,33%), потоа следуваат: проблемот со психичко малтретирање (55,00%), проблемот со несоодветно облекување (33,33%), проблемот со вулгарно изразување (24,00%), проблемот со неоправдани изостаноци (23,33%), проблемот со непочитување на кодексот на однесување (21,67%), проблемот со физичките пресметки меѓу учениците (18,33%), веднаш по него е проблемот со бегане од часови (16,67%). Кај проблемот со оштетување на училишниот мебел и проблемот со агресивното однесување се јавува ист процент (11,67%), навредите упатени кон наставникот (3,33%) и на крај проблемот со кражбите меѓу учениците (1,67%).

Хипотезата на оваа група прашања гласеше: *Постојат одредени социјално - педагошки проблеми кои се јавуваат во основното училиште*, па според добиените податоци од истражувањето можеме да кажеме дека хипотезата се прифаќа, односно постојат голем број на социјално-педагошки проблеми коишто се јавуваат во основното училиште и на коишто им е потреба навремена идентификација, превенција и спречување на истите.

1.3. Интерпретација на резултати од анкетниот лист што беше наменет за наставниците и стручните соработници

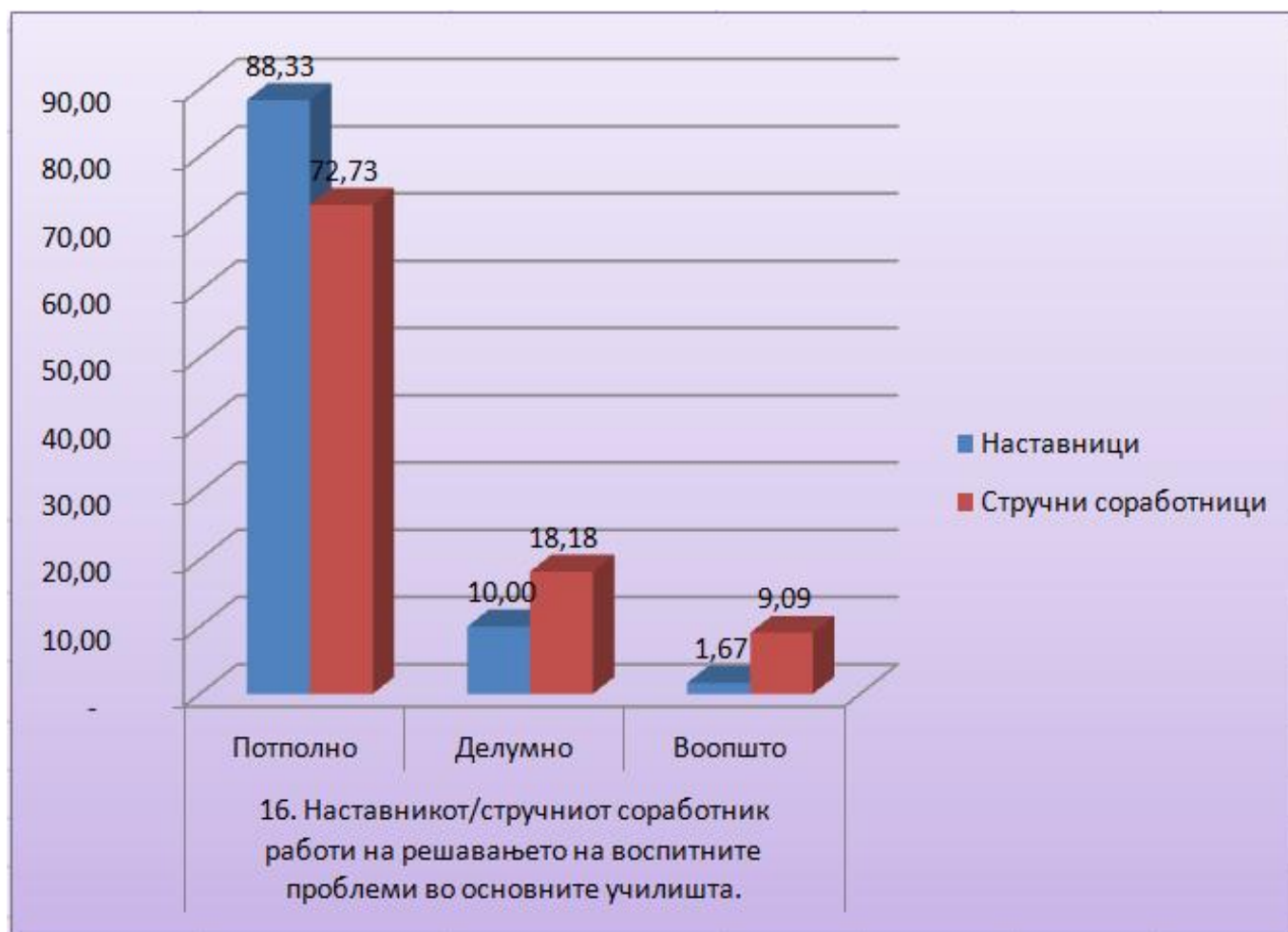
Во согласност со дадениот исказ - **Наставникот/стручниот соработник работи на решавањето на воспитните проблеми во основните училишта**, според извршените пресметки ги добивме следниве податоци. Прво определуваме фреквенција и процент:

Табела 12. Наставникот/стручниот соработник работи на решавањето на воспитните проблеми во основните училишта

Table 12. Teacher / professional associate working on solving the educational problems in primary schools

		наставници		стручни соработници	
		f	%	f	%
16. Наставникот/стручниот соработник работи на решавањето на воспитните проблеми во основните училишта.	Потполно	106	88,33	8	72,73
	Делумно	12	10,00	2	18,18
	Воопшто не се согласувам	2	1,67	1	9,09
	Вкупно	120	100%	11	100%

Исказите ќе ги прикажеме и графички, одделно за наставниците и стручните соработници:

Графикон 13 (Graphical preview 13)

Добиените податоци ни покажуваат дека 88,33% од наставниците во потполност сметаат дека наставникот/стручниот соработник работи на решавањето на воспитните проблеми во основните училишта, од друга страна пак добивме 72,72% од стручните соработници. Со делумно се согласувам, одговориле 10% од наставниците и 27,27% од стручните соработници, додека пак со воопшто не се согласувам одговориле 1,66% од наставниците и ниту еден од стручните соработници. Од ова можеме да дадеме заклучок дека и наставниците како и стручните соработници во потполност се согласуваат со исказот дека *наставникот/стручниот соработник работи на решавањето на воспитните проблеми во основните училишта.*

Во согласност со χ^2 – тестот, на добиените квантитативно изразени

одговори на првото прашање ќе извршиме пресметки, со цел да ја добиеме χ^2 вредноста и да ја споредиме со теоретската вредност. На крај ќе го пресметаме и коефициентот на контингенција C .

Пресметување хи-квадрат

Calculating Xi square

Од резултатите се воочува дека пресметаната вредност за χ^2 ($\chi^2 = 3,09$) е помала од табличната вредност на χ^2 за два степени на слобода и праг на значајност 0,05 кој изнесува $\chi^2 = 5,991$. Ова покажува дека испитуваните варијабли се меѓусебно независни, односно разликите не се многу значајни, бидејќи добиените фреквенции не отстапуваат од очекуваните фреквенции. Според ова, можеме да заклучиме дека не постои статистички значајна разлика во мислењата на наставниците и стручните соработници во врска со тоа дали наставникот/стручниот соработник работи на решавањето на воспитните проблеми во основните училишта.

Коефициентот на контингенција C , кој ја покажува висината (јачината) на поврзаност изнесува 0,15 ($C = 0,15$) означува дека меѓузависниот модалитет на испитуваните варијабли е со слаб интензитет. Добиениот коефициент покажува слаба зависност помеѓу мислењата на наставниците и стручните соработници во однос на нашиот исказ.

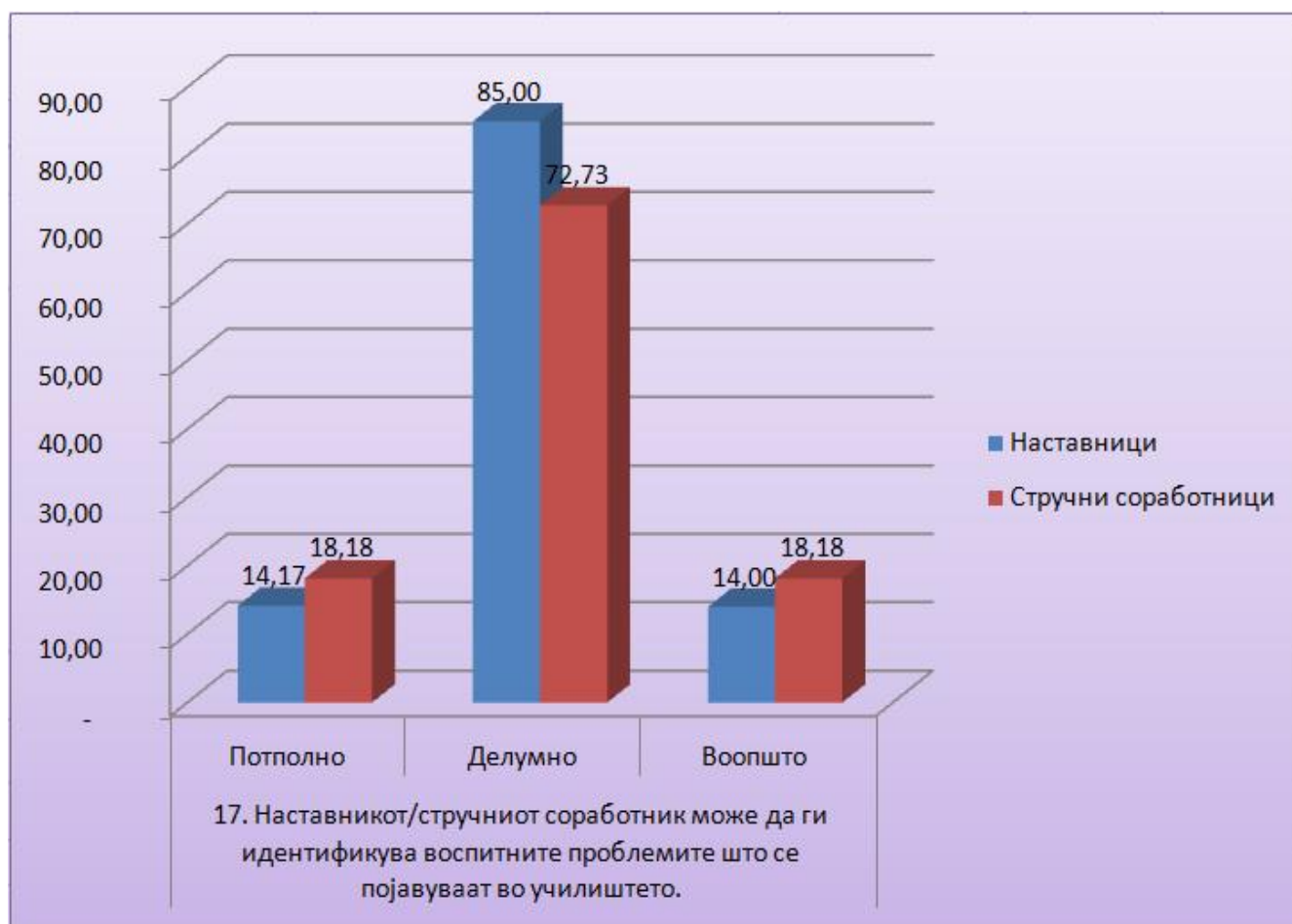
Во согласност со дадениот исказ - ***Наставникот/стручниот соработник може да ги идентификува воспитните проблемите што се појавуваат во училиштето***, според извршените пресметки ги добивме следниве податоци. Прво определивме фреквенција и процент:

Табела 13. Наставникот/стручниот соработник може да ги идентификува воспитните проблеми што се појавуваат во училиштето

Table 13. Teacher / professional associate can identify educational problems that arise in school

		наставници		стручни соработници	
		f	%	f	%
17. Наставникот/стручниот соработник може да ги идентификува воспитните проблемите што се појавуваат во училиштето.	Потполно	102	85,00	8	72,73
	Воопшто не се согласувам	1	1,00	1	9,09
	Вкупно	120	100%	11	100%

Исказите ќе ги прикажеме и графички, одделно за наставниците и стручните соработници:

Графикон 14 (Graphical preview 14)

Добиените податоци ни покажуваат дека 85% од наставниците во потполност сметаат дека наставникот/стручниот соработник може да ги идентификува воспитните проблеми што се појавуваат во училиштето, од друга страна пак добивме 72,72% од стручните соработници. Со делумно се согласувам одговориле 15% од наставниците и 27,27% од стручните соработници, додека пак со воопшто не се согласувам немаме позитивен одговор ниту од наставниците, ниту од стручните соработници. Од ова можеме да дадеме заклучок дека и наставниците како и стручните соработници во потполност се согласуваат дека можат да ги идентификуваат воспитните проблемите што се појавуваат во училиштето.

Во согласност со χ^2 – тестот, на добиените квантитативно изразени одговори на првото прашање ќе извршиме пресметки, со цел да ја добиеме χ^2 вредноста и да ја споредиме со теоретската вредност. На крај ќе го пресметаме и коефициентот на контингенција C.

Пресметување хи-квадрат

Calculating Xi square

Од резултатите се воочува дека пресметаната вредност за χ^2 ($\chi^2 = 3,09$) е помала од табличната вредност на χ^2 за два степени на слобода и праг на значајност 0,05 кој изнесува $\chi^2 = 5,991$. Ова покажува дека испитуваните варијабли се меѓусебно независни, односно разликите не се многу значајни, бидејќи добиените фреквенции не отстапуваат од очекуваните фреквенции. Според ова, можеме да заклучиме дека не постои статистички значајна разлика во мислењата на наставниците и стручните соработници во врска со тоа дали наставникот/стручниот соработник може да ги идентификува воспитните проблемите што се појавуваат во училиштето.

Коефициентот на контингенција C , кој ја покажува висината (јачината) на поврзаност, изнесува 0,15 ($C = 0,15$) означува дека меѓузависниот модалитет на испитуваните варијабли е со слаб интензитет. Добиениот коефициент покажува слаба зависност помеѓу мислењата на наставниците и стручните соработници во однос на нашиот исказ.

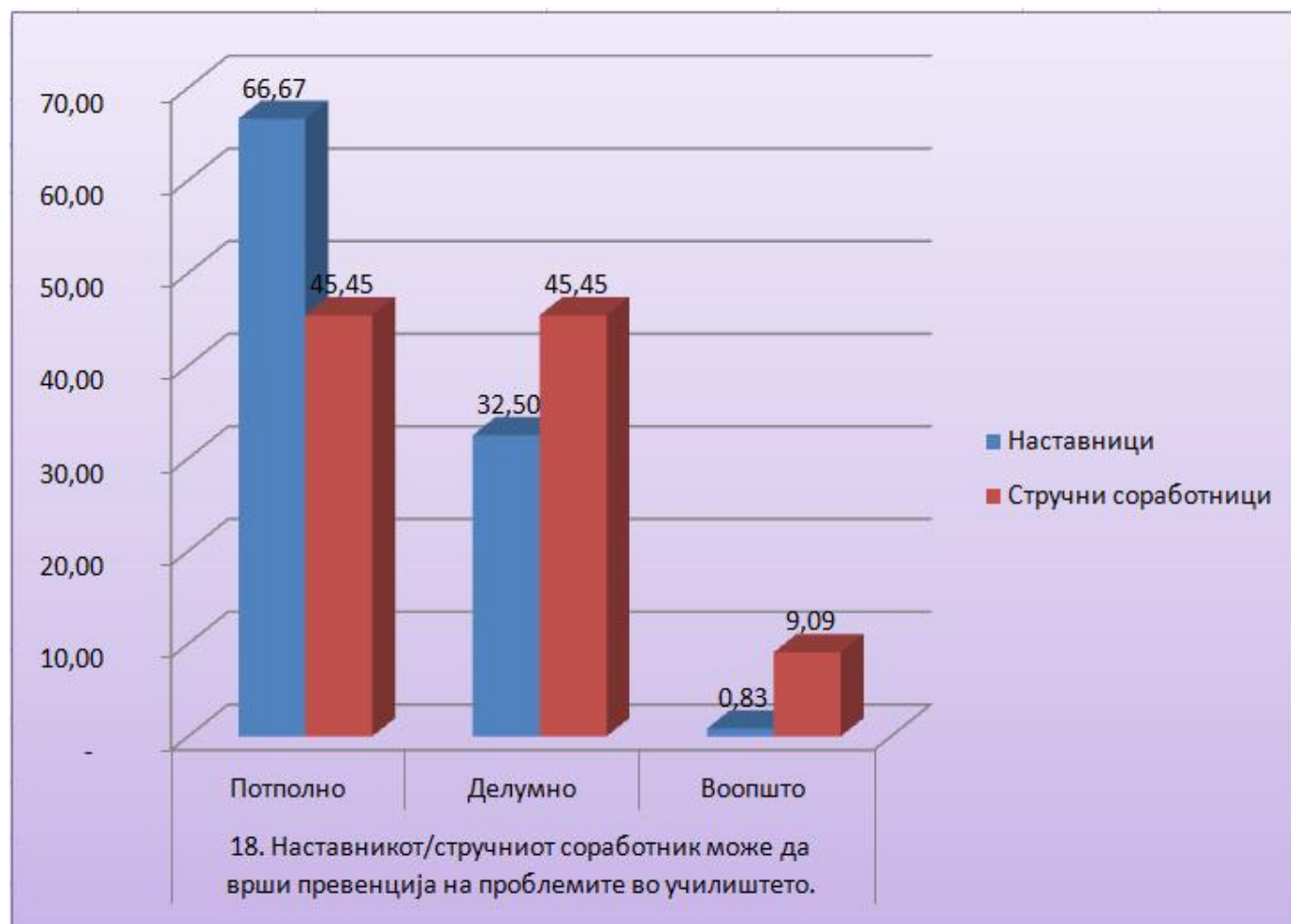
Во согласност со дадениот исказ - **Наставникот/стручниот соработник може да врши превенција на проблемите во училиштето**, според извршените пресметки ги добивме следниве податоци. Прво определуваме фреквенција и процент:

Табела 14. Наставникот/стручниот соработник може да врши превенција на проблемите во училиштето

Table 14. Teacher / professional assistant can perform prevention of problems in school

		наставници		стручни соработници	
		f	%	f	%
18. Наставникот/стручниот соработник може да врши превенција на проблемите во училиштето.	Потполно	80	66,67	5	45,45
	Делумно	39	32,50	5	45,45
	Воопшто не се согласувам	1	0,83	1	9,09
	Вкупно	120	100%	11	100%

Исказите ќе ги прикажеме и графички, одделно за наставниците и стручните соработници:

Графикон 15 (Graphical preview 15)

Добиените податоци ни покажуваат дека 66,66% од наставниците во потполност сметаат дека наставникот/стручниот соработник може да врши превенција на проблемите во училиштето, од друга страна пак 45,45% од стручните соработници се согласуваат во потполност со дадениот исказ. Со делумно се согласувам одговориле 32,5% од наставниците и 45,45% од стручните соработници, додека пак со воопшто не се согласувам одговориле 0,83% од наставниците и незначителни 9,09% од стручните соработници. Од

ова можеме да дадеме заклучок дека и наставниците како и стручните соработници делумно потполно се согласуваат дека наставникот/стручниот соработник може да врши превенција на проблемите во училиштето.

Во согласност со χ^2 – тестот, на добиените квантитативно изразени одговори на првото прашање ќе извршиме пресметки, со цел да ја добиеме χ^2 вредноста и да ја споредиме со теоретската вредност. На крај ќе го пресметаме и коефициентот на контингенција С.

Пресметување на хи-квадрат Calculating Xi square

Од резултатите се воочува дека пресметаната вредност за χ^2 ($\chi^2 = 5,70$) е помала од табличната вредност на χ^2 за еден степен на слобода и праг на значајност 0,05 кој изнесува $\chi^2 = 5,991$. Ова покажува дека испитуваните варијабли се меѓусебно независни, односно разликите не се многу значајни, бидејќи добиените фреквенции не отстапуваат од очекуваните фреквенции. Според ова, можеме да заклучиме дека не постои статистички значајна разлика во мислењата на наставниците и стручните соработници во врска со тоа дали наставникот/стручниот соработник може да врши превенција на проблемите во училиштето.

Коефициентот на контингенција С, кој ја покажува висината (јачината) на поврзаност изнесува 0,20 ($C = 0,20$) означува дека меѓузависниот модалитет на испитуваните варијабли е со слаб интензитет. Добиениот коефициент покажува слаба зависност помеѓу мислењата на наставниците и стручните соработници во однос на нашиот исказ.

Во согласност со дадениот исказ - **Наставникот/стручниот соработник може да ги спречи проблемите што се појавуваат во училиштето во целост**, според извршените пресметки ги добивме следниве

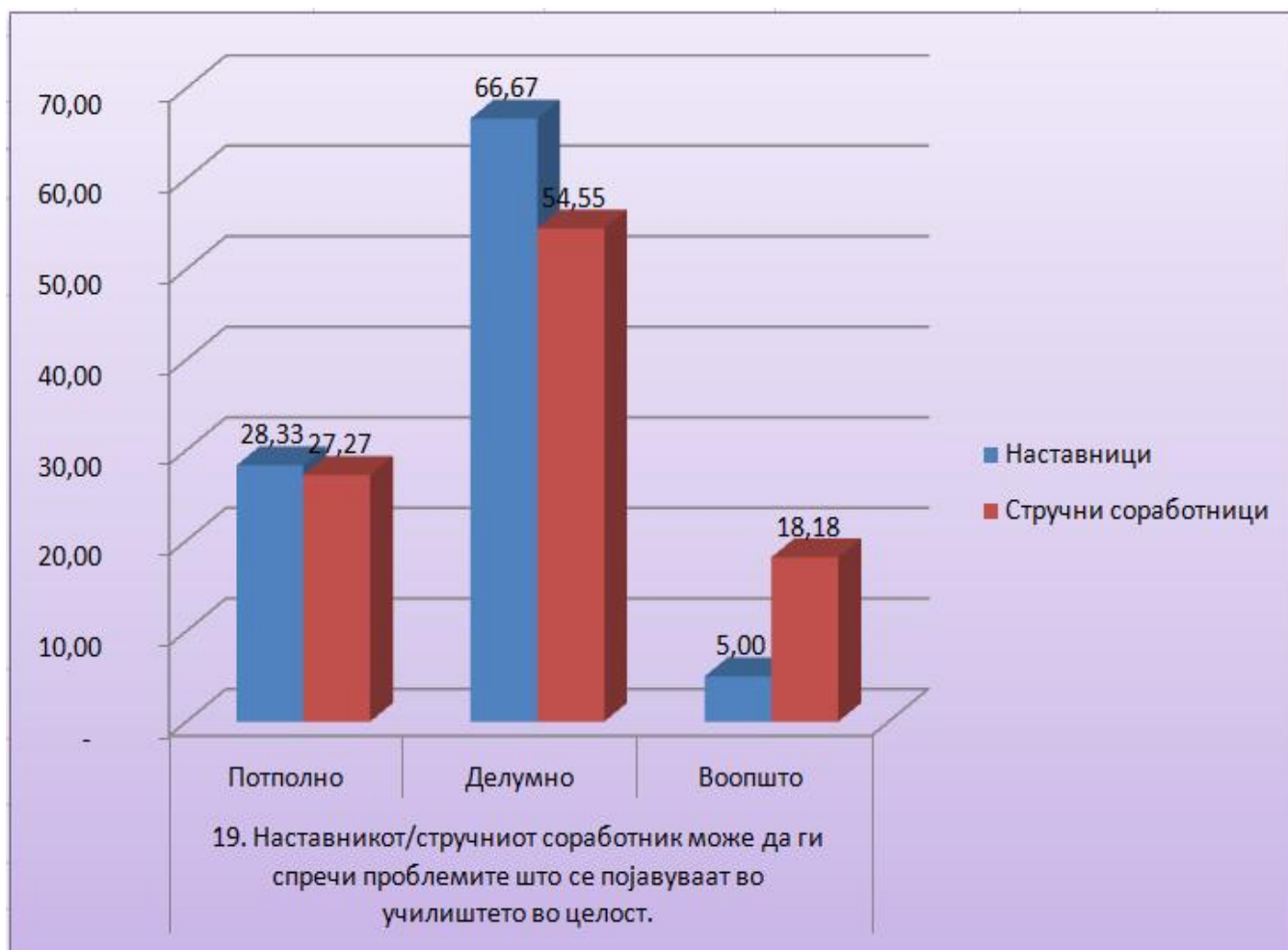
податоци. Прво определивме фреквенција и процент:

Табела 15. Наставникот/стручниот соработник може да ги спречи проблемите што се појавуваат во училиштето во целост

Table 15. Teacher / professional assistant can prevent problems arising in the school as a whole

		наставници		стручни соработници	
		f	%	f	%
19. Наставникот/стручниот соработник може да ги спречи проблемите што се појавуваат во училиштето во целост.	Потполно	34	28,33	3	27,27
	Делумно	80	66,67	6	54,55
	Воопшто не се согласувам	6	5,00	2	18,18
	Вкупно	120	100%	11	100%

Исказите ќе ги прикажеме и графички, одделно за наставниците и стручните соработници:

Графикон 16 (Graphical preview 16)

Добиените податоци ни покажуваат дека 28,33% од наставниците во потполност сметаат дека наставникот/стручниот соработник може да ги спречи проблемите што се појавуваат во училиштето во целост, од друга страна пак добивме 27,27% од стручните соработници. Со делумно се согласувам, одговориле 66,66% од наставниците и 54,54% од стручните соработници, додека пак со воопшто не се согласувам одговориле 5% од наставниците и незначителни 18,18% од стручните соработници. Од ова можеме да дадеме заклучок дека и наставниците како и стручните соработници делумно наставникот/стручниот соработник може да ги спречи проблемите што се појавуваат во училиштето.

Во согласност со χ^2 – тестот, на добиените квантитативно изразени одговори на првото прашање ќе извршине пресметки, со цел да ја добиеме χ^2 вредноста и да ја споредиме со теоретската вредност. На крај ќе го пресметаме и коефициентот на контингенција С.

Пресметување на хи-квадрат Calculating Xi square

Од резултатите се воочува дека пресметаната вредност за χ^2 ($\chi^2 = 3,10$) е помала од табличната вредност на χ^2 за 2 степени на слобода и праг на значајност 0,05 кој изнесува $\chi^2 = 5,991$. Ова покажува дека испитуваните варијабли се меѓусебно независни, односно разликите не се многу значајни, бидејќи добиените фреквенции не отстапуваат од очекуваните фреквенции. Според ова, можеме да заклучиме дека не постои статистички значајна разлика во мислењата на наставниците и стручните соработници во врска со тоа дали наставникот/стручниот соработник може да ги спречи проблемите што се појавуваат во училиштето во целост.

Коефициентот на контингенција С, кој ја покажува висината (јачината) на поврзаност изнесува 0,15 ($C = 0,15$) означува дека меѓузависниот модалитет на испитуваните варијабли е со слаб интензитет. Добиениот коефициент покажува слаба зависност помеѓу мислењата на наставниците и стручните соработници во однос на нашиот исказ.

Во согласност со дадениот исказ - **Соодветните социјални институции имаат интервенирано за некој проблем во училиштето**, според извршените пресметки ги добивме следниве податоци. Прво определивме фреквенција и процент:

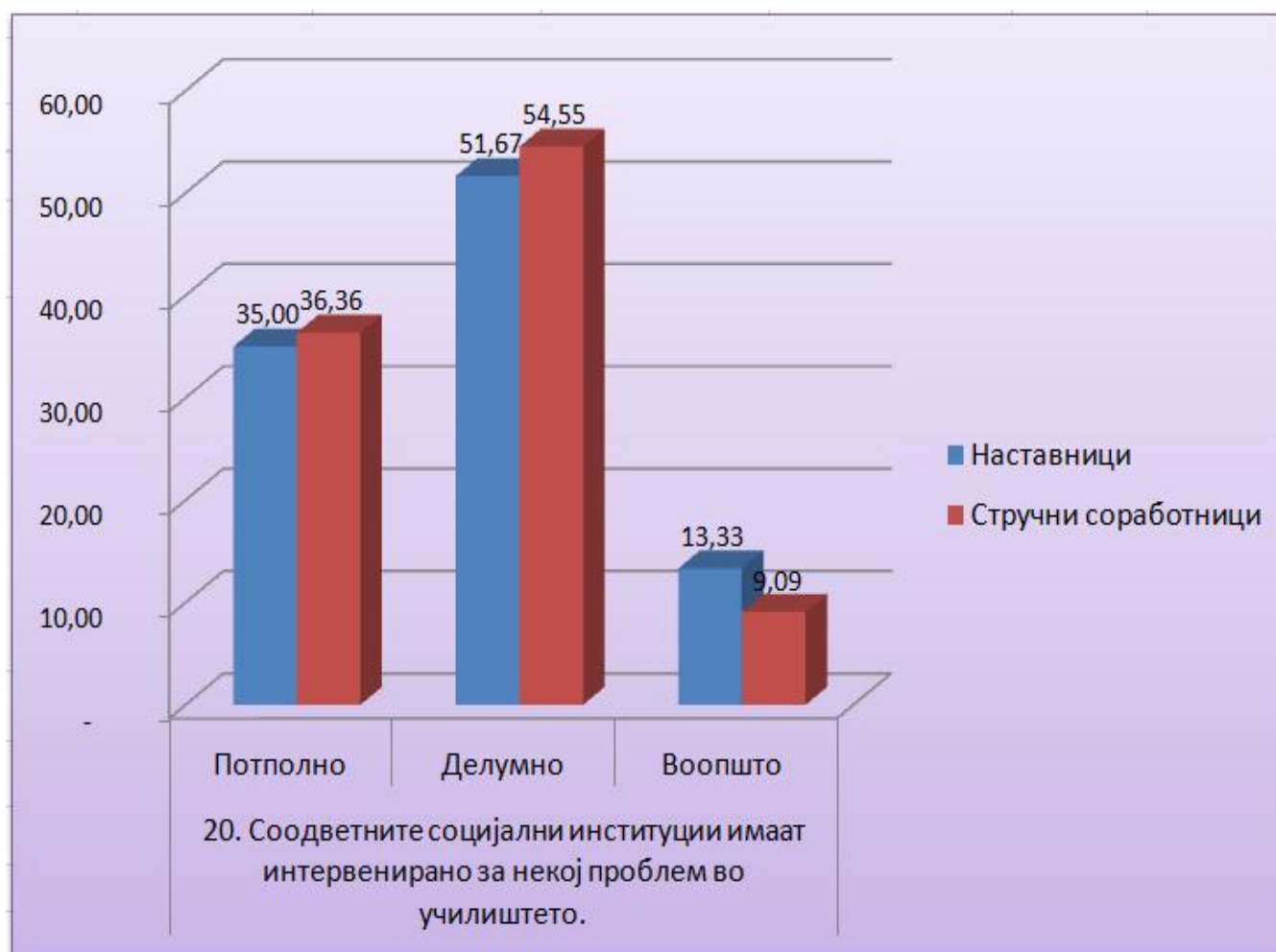
Табела 16. Соодветните социјални институции имаат интервенирано за некој

проблем во училиштето

Table 16. Appropriate social institutions have intervened a problem at school

		наставници		стручни соработници	
		f	%	f	%
20. Соодветните социјални институции имаат интервенирано за некој проблем во училиштето.	Потполно	42	35,00	4	36,36
	Делумно	62	51,67	6	54,55
	Воопшто не се согласувам	16	13,33	1	9,09
	Вкупно	120	100%	11	100%

Исказите ќе ги прикажеме и графички, одделно за наставниците и стручните соработници:

Графикон 17 (Graphical preview 17)

Добиените податоци ни покажуваат дека 35% од наставниците во потполност потврдуваат дека соодветните социјални институции имаат интервенирано за некој проблем во училиштето, од друга страна пак добивме 36,36% од стручните соработници. Со делумно се согласувам одговориле 51,66% од наставниците и 63,63% од стручните соработници, додека пак со воопшто не се согласувам одговориле 13,33% од наставниците и ниту еден од стручните соработници. Од ова можеме да дадеме заклучок дека и наставниците како и стручните соработници делумно потврдуваат дека соодветните социјални институции имаат интервенирано за некој проблем во училиштето.

Во согласност со χ^2 – тестот, на добиените квантитативно изразени одговори на првото прашање ќе извршиме пресметки, со цел да ја добиеме χ^2 вредноста и да ја споредиме со теоретската вредност. На крај ќе го пресметаме и коефициентот на контингенција С.

Пресметување на хи-квадрат Calculating Xi square

Од резултатите се воочува дека пресметаната вредност за χ^2 ($\chi^2 = 1,75$) е помала од табличната вредност на χ^2 за два степени на слобода и праг на значајност 0,05 кој изнесува $\chi^2 = 5,991$. Ова покажува дека испитуваните варијабли се меѓусебно независни, односно разликите не се многу значајни, бидејќи добиените фреквенции не отстапуваат од очекуваните фреквенции. Според ова, можеме да заклучиме дека не постои статистички значајна разлика во мислењата на наставниците и стручните соработници во врска со нашиот исказ - *Соодветните социјални институции имаат интервенирано за некој проблем во училиштето.*

Коефициентот на контингенција С, кој ја покажува висината (јачината) на поврзаност изнесува 0,11 ($C = 0,11$) означува дека меѓузависниот модалитет на испитуваните варијабли е со слаб интензитет. Добиениот коефициент покажува слаба зависност помеѓу мислењата на наставниците и стручните соработници во однос на нашиот исказ.

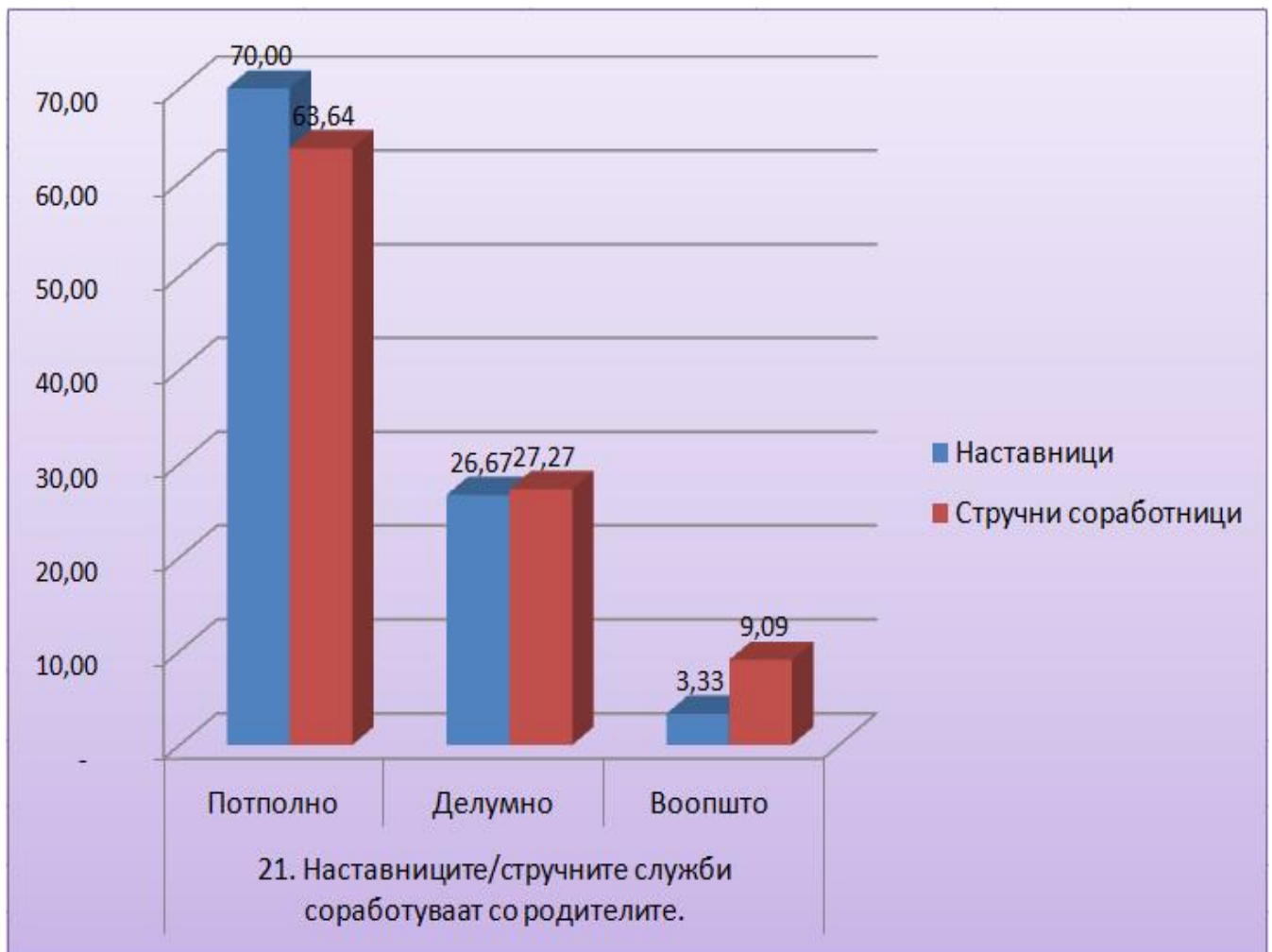
Во согласност со дадениот исказ - **Наставниците/стручните служби соработуваат со родителите**, според извршените пресметки ги добивме следниве податоци. Прво определивме фреквенција и процент:

Табела 17. Наставниците/стручните служби соработуваат со родителите

Table 17. Teachers / professional services work with parents

		наставници		стручни соработници	
		f	%	f	%
21. Наставниците/стручните служби соработуваат со родителите.	Потполно	84	70,00	7	63,64
	Делумно	32	26,67	3	27,27
	Воопшто не се согласувам	4	3,33	1	9,09
	Вкупно	120	100%	11	100%

Исказите ќе ги прикажеме и графички, одделно за наставниците и стручните соработници:

Графикон 18 (Graphical preview 18)

Добиените податоци ни покажуваат дека 70% од наставниците во потполност потврдуваат дека наставниците/стручните служби соработуваат со родителите, од друга страна пак добивме 63,63% од стручните соработници. Со делумно се согласувам одговориле 26,66% од наставниците и 36,36% од стручните соработници, додека пак со воопшто не се согласувам одговориле 3,33% од наставниците и ниту еден од стручните соработници. Од ова можеме да дадеме заклучок дека и наставниците како и стручните соработници во целост потврдуваат дека наставниците/стручните служби имаат добра комуникација и соработуваат со родителите во насока на разрешување на некој настанат проблем со асоцијално, деликвентно, деструктивно и сл. поведение на одреден ученик.

Во согласност со χ^2 – тестот на добиените квантитативно изразени одговори на првото прашање ќе извршиме пресметки, со цел да ја добиеме χ^2 вредноста и да ја споредиме со теоретската вредност. На крај ќе го пресметаме и коефициентот на контингенција C.

Пресметување на хи-квадрат

Calculating Xi square

Од резултатите се воочува дека пресметаната вредност за χ^2 ($\chi^2 = 0,77$) е помала од табличната вредност на χ^2 за два степени на слобода и праг на значајност 0,05 кој изнесува $\chi^2 = 5,991$. Ова покажува дека испитуваните варијабли се меѓусебно независни, односно разликите не се многу значајни, бидејќи добиените фреквенции не отстапуваат од очекуваните фреквенции. Според ова, можеме да заклучиме дека не постои статистички значајна разлика во мислењата на наставниците и стручните соработници во врска со нашиот

исказ - *Наставниците/стручните служби соработуваат со родителите.*

Коефициентот на контингенција C , кој ја покажува висината (јачината) на поврзаност изнесува 0,08 ($C = 0,08$) означува дека меѓузависниот модалитет на испитуваните варијабли е со слаб интензитет. Добиениот коефициент покажува слаба зависност помеѓу мислењата на наставниците и стручните соработници во однос на нашиот исказ.

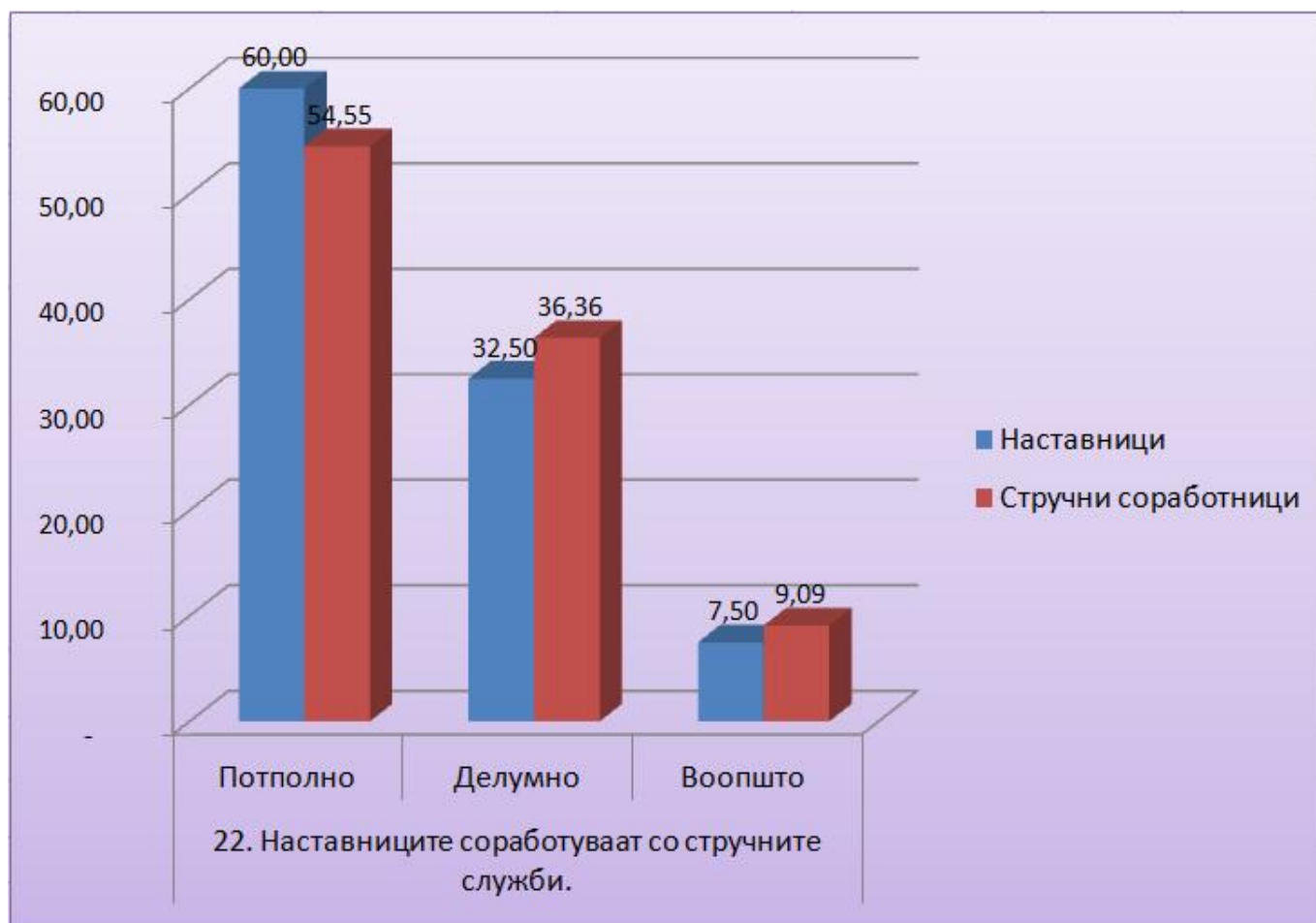
Во согласност со дадениот исказ - **Наставниците соработуваат со стручните служби**, според извршените пресметки ги добивме следниве податоци. Прво определуваме фреквенција и процент:

Табела 18. Наставниците соработуваат со стручните служби

Table 18. Teachers collaborate with professional services

		наставници		стручни соработници	
		f	%	f	%
22. Наставниците соработуваат со стручните служби.	Потполно	72	60,00	6	54,55
	Делумно	39	32,50	4	36,36
	Воопшто не се согласувам	9	7,50	1	9,09
	Вкупно	120	100%	11	100%

Исказите ќе ги прикажеме и графички, одделно за наставниците и стручните соработници:

Графикон 19 (Graphical preview 19)

Добиените податоци ни покажуваат дека 60,00% од наставниците во потполност сметаат дека наставниците соработуваат со стручните служби од друга страна пак добивме 54,54% од стручните соработници. Со делумно се согласувам одговориле 32,50% од наставниците и 36,36% од стручните соработници, додека пак со воопшто не се согласувам одговориле 7,50% од наставниците и 9,09% од стручните соработници. Од ова можеме да дадеме заклучок дека и наставниците како и стручните соработници потполно се согласуваат дека наставниците соработуваат со стручните служби.

Врз основа на одговорите според пресметаната средна вредност во врска со прашањето *дали постои соработка помеѓу стручните служби и наставниците при остварувањето на социјално-педагошката работа во основното училиште*, можеме да кажеме дека во целост се прифаќа поставената хипотеза. Според ова заклучуваме дека постои соработка помеѓу наставниците и стручните служби во основните училишта.

Во согласност со χ^2 – тестот на добиените квантитативно изразени одговори на првото прашање ќе извршиме пресметки, со цел да ја добиеме χ^2 вредноста и да ја споредиме со теоретската вредност. На крај ќе го пресметаме и коефициентот на контингенција

Пресметување на хи-квадрат

Calculating Xi square

Од резултатите се воочува дека пресметаната вредност за χ^2 ($\chi^2 = 0,13$) е помала од табличната вредност на χ^2 за два степени на слобода и праг на значајност 0,05 кој изнесува $\chi^2 = 5,991$. Ова покажува дека испитуваните варијабли се меѓусебно независни, односно разликите не се многу значајни, бидејќи добиените фреквенции не отстапуваат од очекуваните фреквенции. Според ова, можеме да заклучиме дека не постои статистички значајна разлика во мислењата на наставниците и стручните соработници во врска со тоа дали наставниците соработуваат со стручните служби.

Коефициентот на контингенција C, кој ја покажува висината (јачината) на поврзаност изнесува 0,03 ($C = 0,03$) означува дека меѓузависниот модалитет на испитуваните варијабли е со слаб интензитет. Добиениот коефициент покажува слаба зависност помеѓу мислењата на наставниците и стручните соработници во однос на нашиот исказ.

Во согласност со дадениот исказ - ***Училишните педагози соработуваат со наставниците***, според извршените пресметки ги добивме

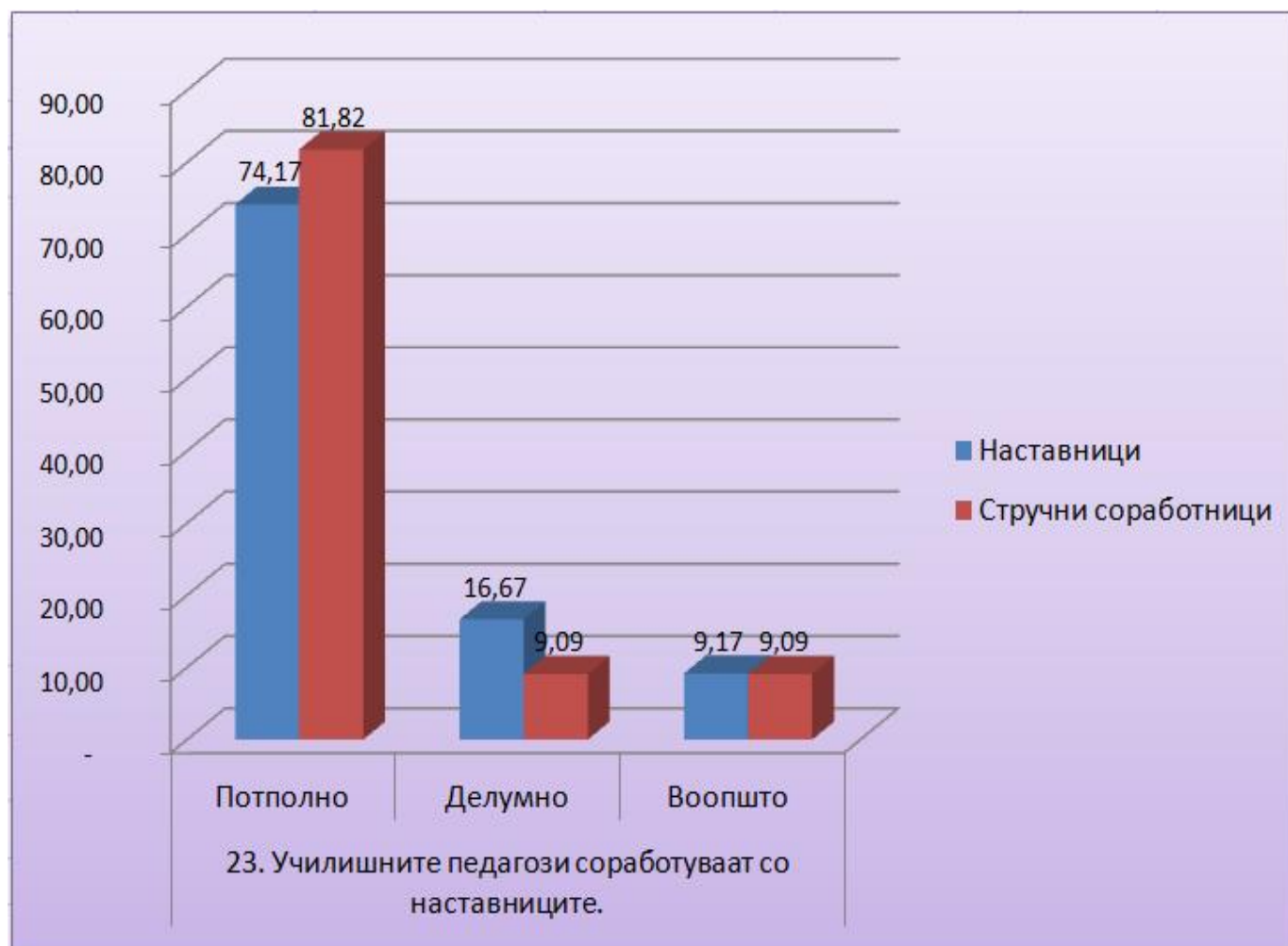
следниве податоци. Прво определивме фреквенција и процент:

Табела 19. Училишните педагози соработуваат со наставниците

Table 19. School teachers collaborate with teachers

		наставници		стручни соработници	
		f	%	f	%
23. Училишните педагози соработуваат со наставниците.	Потполно	89	74,17	9	81,82
	Делумно	20	16,67	1	9,09
	Воопшто не се согласувам	11	9,17	1	9,09
	Вкупно	120	100%	11	100%

Исказите ќе ги прикажеме и графички, одделно за наставниците и стручните соработници:

Графикон 20 (Graphical preview 20)

Добиените податоци ни покажуваат дека 74,17% од наставниците во потполност се согласуваат дека наставниците соработуваат со стручните служби, од друга страна пак добивме 81,82% од стручните соработници. Со делумно се согласувам одговориле 16,67% од наставниците и 9,09% од стручните соработници, додека пак со воопшто не се согласувам одговориле 9,17% од наставниците и само незначителни 9,09% од стручните соработници. Од ова можеме да дадеме заклучок дека и наставниците како и стручните соработници потполно се согласуваат дека наставниците соработуваат со стручните служби.

Во согласност со χ^2 – тестот на добиените квантитативно изразени

одговори на првото прашање ќе извршиме пресметки, со цел да ја добиеме χ^2 вредноста и да ја споредиме со теоретската вредност. На крај ќе го пресметаме и коефициентот на контингенција C .

Пресметување на хи-квадрат Calculating Xi square

Од резултатите се воочува дека пресметаната вредност за χ^2 ($\chi^2 = 0,44$) е помала од табличната вредност на χ^2 за два степени на слобода и праг на значајност 0,05 кој изнесува $\chi^2 = 5,991$. Ова покажува дека испитуваните варијабли се меѓусебно независни, односно разликите не се многу значајни, бидејќи добиените фреквенции не отстапуваат од очекуваните фреквенции. Според ова, можеме да заклучиме дека не постои статистички значајна разлика во мислењата на наставниците и стручните соработници во врска со тоа дали училишните педагози соработуваат со наставниците.

Коефициентот на контингенција C , кој ја покажува висината (јачината) на поврзаност изнесува 0,06 ($C = 0,06$), означува дека меѓузависниот модалитет на испитуваните варијабли е со слаб интензитет. Добиениот коефициент покажува слаба зависност помеѓу мислењата на наставниците и стручните соработници во однос на нашиот исказ.

Во согласност со дадениот исказ - **Наставниците/стручните служби соработуваат со стручните служби на Центарот за социјална работа**, според извршените пресметки ги добивме следниве податоци. Прво определивме фреквенција и процент:

Табела 20. Наставниците/стручните служби соработуваат со стручните служби на Центарот за социјална работа

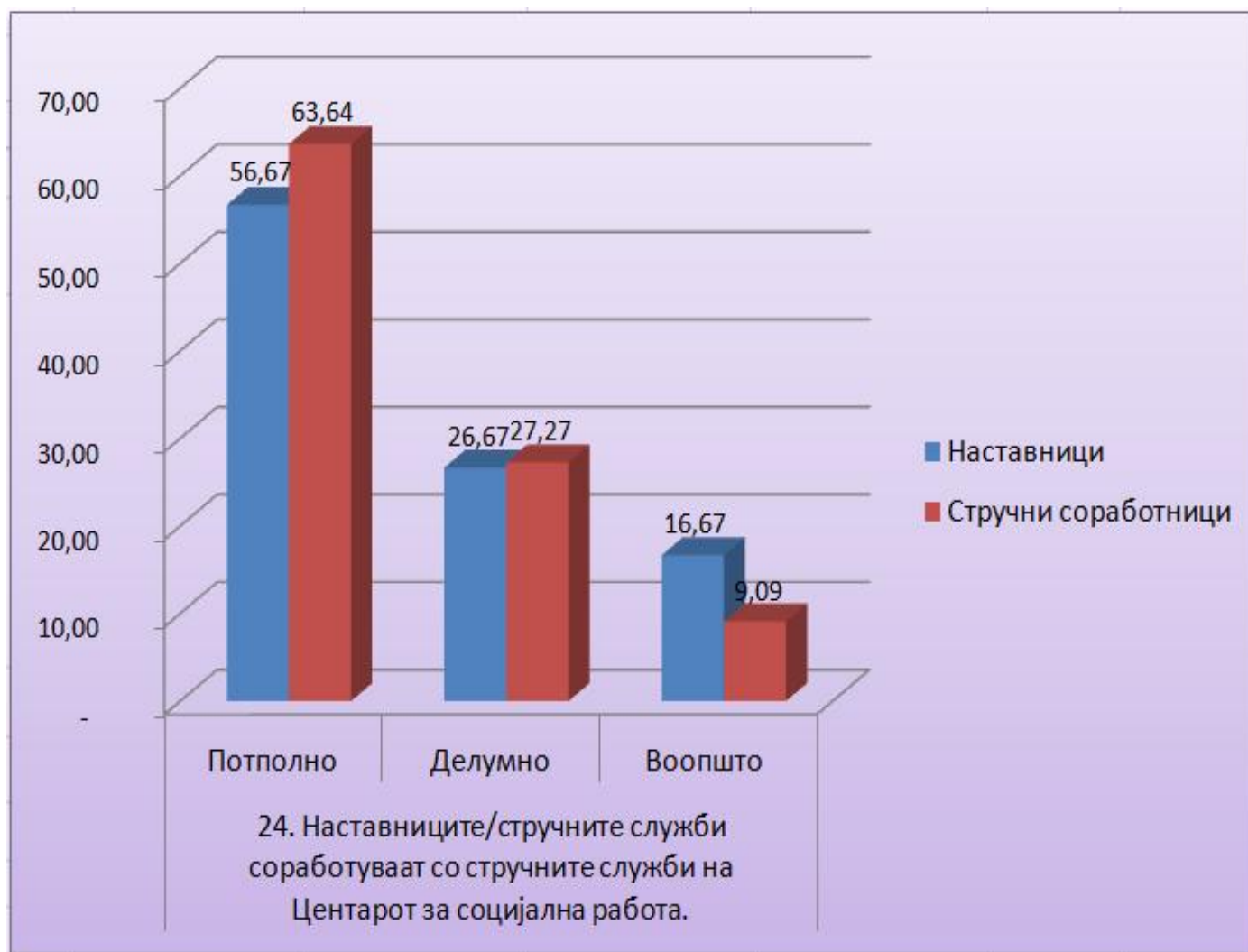
Table 20. Teachers / professional services together with professional services of the

Center for Social Work

		наставници		стручни соработници	
		f	%	f	%
24. Наставниците/стручните служби соработуваат со стручните служби на Центарот за социјална работа.	Потполно	68	56,67	7	63,64
	Делумно	32	26,67	3	27,27
	Воопшто не се согласувам	20	16,67	1	9,09
	Вкупно	120	100%	11	100%

Исказите ќе ги прикажеме и графички, одделно за наставниците и стручните соработници:

Графикон 21 (Graphical preview 21)

Добиените податоци ни покажуваат дека 56,67% од наставниците во потполност се согласуваат дека наставниците/стручните служби соработуваат со стручните служби на Центарот за социјална работа, од друга страна пак добивме 63,64% од стручните соработници. Со делумно се согласувам одговориле 26,67% од наставниците и 27,27% од стручните соработници, додека пак со воопшто не се согласувам одговориле 16,67% од наставниците и само незначителни 9,09% од стручните соработници. Од ова можеме да дадеме заклучок дека и наставниците како и стручните соработници потполно се согласуваат дека наставниците/стручните служби соработуваат со стручните служби на Центарот за социјална работа.

Во согласност со χ^2 – тестот на добиените квантитативно изразени одговори на првото прашање ќе извршиме пресметки, со цел да ја добиеме χ^2 вредноста и да ја споредиме со теоретската вредност. На крај ќе го пресметаме и коефициентот на контингенција С.

Пресметување на хи-квадрат

Calculating Xi square

Од резултатите се воочува дека пресметаната вредност за χ^2 ($\chi^2 = 0,45$) е помала од табличната вредност на χ^2 за два степени на слобода и праг на значајност 0,05 кој изнесува $\chi^2 = 5,991$. Ова покажува дека испитуваните варијабли се меѓусебно независни, односно разликите не се многу значајни, бидејќи добиените фреквенции не отстапуваат од очекуваните фреквенции. Според ова, можеме да заклучиме дека не постои статистички значајна разлика во мислењата на наставниците и стручните соработници во врска со тоа дали наставниците/стручните служби соработуваат со стручните служби на Центарот за социјална работа.

Коефициентот на контингенција С, кој ја покажува висината (јачината) на поврзаност изнесува 0,06 ($C = 0,06$) означува дека меѓузависниот модалитет на испитуваните варијабли е со слаб интензитет. Добиениот коефициент покажува слаба зависност помеѓу мислењата на наставниците и стручните соработници во однос на нашиот исказ.

Во согласност со дадениот исказ - **Наставниците/стручните служби соработуваат со Министерството за внатрешни работи**, според извршените пресметки ги добивме следниве податоци. Прво определуваме фреквенција и процент:

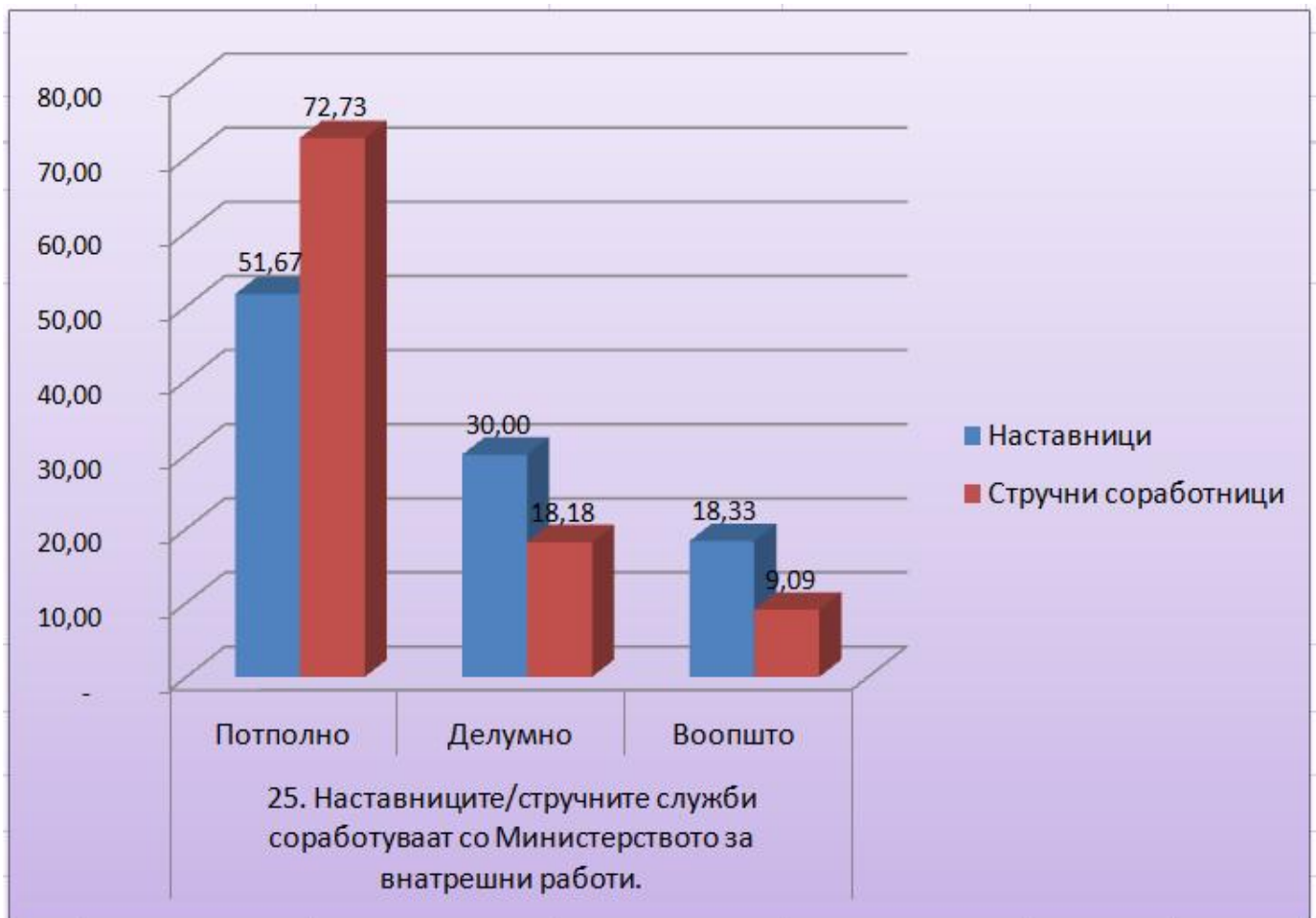
Табела 21. Наставниците/стручните служби соработуваат со Министерството

за внатрешни работи

Table 21. Teachers / professional services cooperate with the Ministry of Interior

		наставници		стручни соработници	
		f	%	f	%
25. Наставниците/стручните служби соработуваат со Министерството за внатрешни работи.	Потполно	62	51,67	8	72,73
	Делумно	36	30,00	2	18,18
	Воопшто не се согласувам	22	18,33	1	9,09
	Вкупно	120	100%	11	100%

Исказите ќе ги прикажеме и графички, одделно за наставниците и стручните соработници:

Графикон 22 (Graphical preview 22)

Добиените податоци ни покажуваат дека 51,67% од наставниците во потполност се согласуваат дека наставниците/стручните служби соработуваат со Министерството за внатрешни работи, од друга страна пак добивме 72,73% од стручните соработници. Со делумно се согласувам одговориле 30,00% од наставниците и 18,18% од стручните соработници, додека пак со воопшто не се согласувам одговориле 18,33% од наставниците и 9,09% од стручните соработници. Од ова можеме да дадеме заклучок дека и наставниците како и стручните соработници потполно се согласуваат дека наставниците/стручните служби соработуваат со Министерството за внатрешни работи.

Во согласност со χ^2 – тестот, на добиените квантитативно изразени одговори на првото прашање ќе извршиме пресметки, со цел да ја добиеме χ^2 вредноста и да ја споредиме со теоретската вредност. На крај ќе го пресметаме и коефициентот на контингенција С.

Пресметување на хи-квадрат

Calculating Xi square

Од резултатите се воочува дека пресметаната вредност за χ^2 ($\chi^2 = 2,88$) е помала од табличната вредност на χ^2 за два степени на слобода и праг на значајност 0,05 кој изнесува $\chi^2 = 5,991$. Ова покажува дека испитуваните варијабли се меѓусебно независни, односно разликите не се многу значајни, бидејќи добиените фреквенции не отстапуваат од очекуваните фреквенции. Според ова, можеме да заклучиме дека не постои статистички значајна разлика во мислењата на наставниците и стручните соработници во врска со тоа дали наставниците/стручните служби соработуваат со Министерството за внатрешни работи.

Коефициентот на контингенција С, кој ја покажува висината (јачината) на

поврзаност изнесува 0,15 ($C = 0,15$) означува дека меѓузависниот модалитет на испитуваните варијабли е со слаб интензитет. Добиениот коефициент покажува слаба зависност помеѓу мислењата на наставниците и стручните соработници во однос на нашиот исказ.

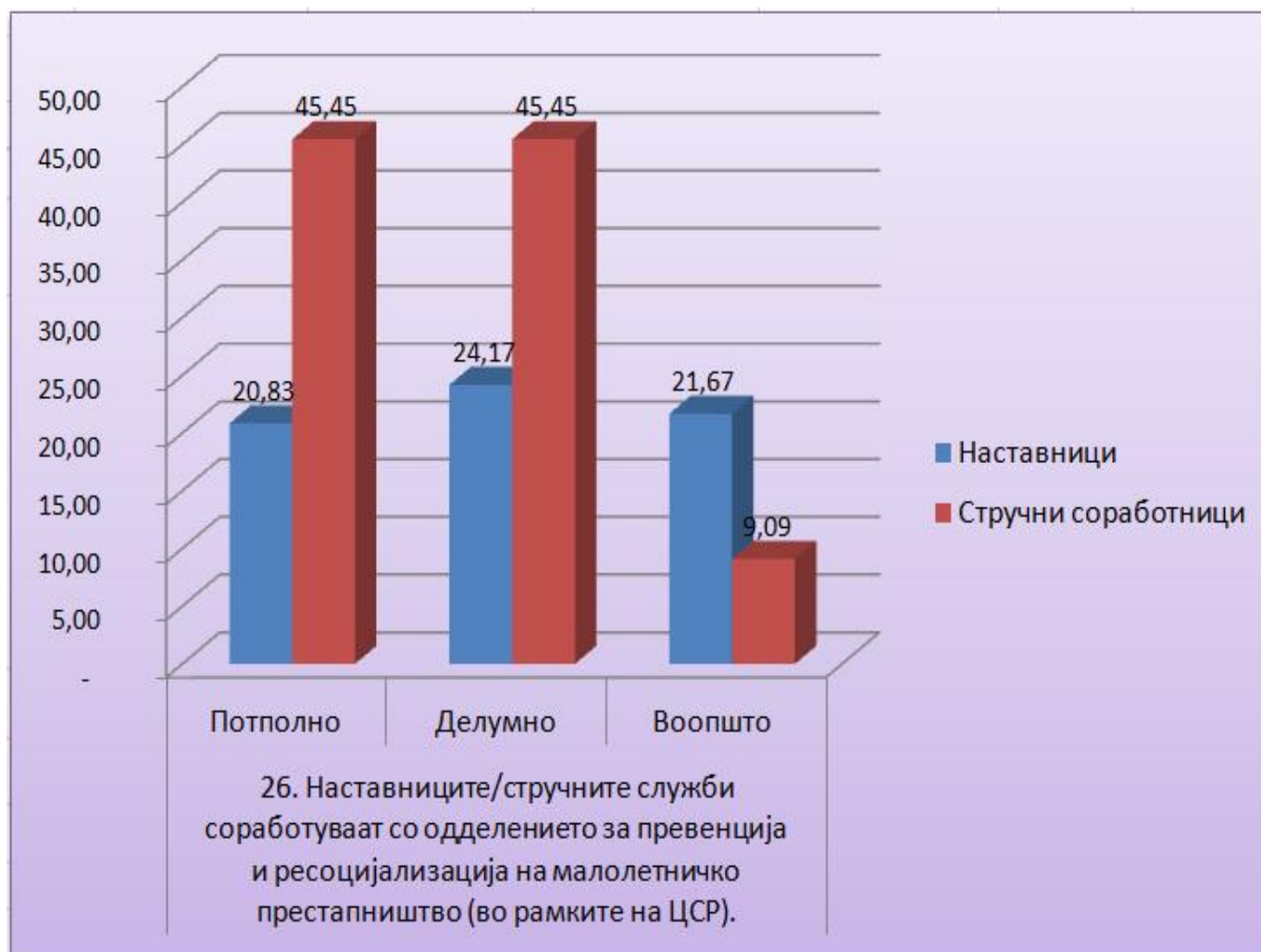
Во согласност со дадениот исказ - **Наставниците/стручните служби соработуваат со Одделението за превенција и ресоцијализација на малолетничко престапништво (во рамките на ЦСР)**, според извршените пресметки ги добивме следниве податоци. Прво определивме фреквенција и процент:

Табела 22. Наставниците/стручните служби соработуваат со Одделението за превенција и ресоцијализација на малолетничко престапништво (во рамките на ЦСР)

Table 22. Teachers / professional services cooperate with the Department of Physiology of Juvenile Delinquency (within the Centre for Social Work)

		наставници		стручни соработници	
		f	%	f	%
26. Наставниците/стручните служби соработуваат со одделението за превенција и ресоцијализација на малолетничко престапништво (во рамките на ЦСР).	Потполно	25	20,83	5	45,45
	Делумно	29	24,17	5	45,45
	Воопшто не се согласувам	26	21,67	1	9,09
	Вкупно	120	100%	11	100%

Исказите ќе ги прикажеме и графички, одделно за наставниците и стручните соработници:

Графикон 23 (Graphical preview 23)

Добиените податоци ни покажуваат дека 20,83% од наставниците во потполност се согласуваат дека наставниците/стручните служби соработуваат со Одделението за превенција и ресоцијализација на малолетничко престапништво (во рамките на ЦСР), од друга страна пак добивме 45,45% од стручните соработници. Со делумно се согласувам одговориле 24,17% од наставниците и 45,45% од стручните соработници, додека пак со воопшто не се согласувам одговориле 21,67% од наставниците и 9,09% од стручните соработници. Од ова можеме да дадеме заклучок дека и наставниците како и стручните соработници потполно се согласуваат дека истите соработуваат со Одделението за превенција и ресоцијализација на малолетничко престапништво (во рамките на ЦСР).

Во согласност со χ^2 – тестот на добиените квантитативно изразени одговори на првото прашање ќе извршиме пресметки, со цел да ја добиеме χ^2 вредноста и да ја споредиме со теоретската вредност. На крај ќе го пресметаме и коефициентот на контингенција С.

Пресметување на хи-квадрат Calculating Xi square

Од резултатите се воочува дека пресметаната вредност за χ^2 ($\chi^2 = 5,07$) е помала од табличната вредност на χ^2 за еден степен на слобода и праг на значајност 0,05 кој изнесува $\chi^2 = 5,991$. Ова покажува дека испитуваните варијабли се меѓусебно независни, односно разликите не се многу значајни, бидејќи добиените фреквенции не отстапуваат од очекуваните фреквенции. Според ова, можеме да заклучиме дека не постои статистички значајна разлика во мислењата на наставниците и стручните соработници во врска со тоа дали наставниците/стручните служби соработуваат со одделението за превенција и ресоцијализација на малолетничко престапништво (во рамките на ЦСР).

Коефициентот на контингенција С, кој ја покажува висината (јачината) на поврзаност изнесува 0,19 ($C = 0,19$) означува дека меѓузависниот модалитет на испитуваните варијабли е со слаб интензитет. Добиениот коефициент покажува слаба зависност помеѓу мислењата на наставниците и стручните соработници во однос на нашиот исказ.

Во согласност со дадениот исказ - **Родителите покажуваат интерес и желба за соработка**, според извршените пресметки ги добивме следниве податоци. Прво определивме фреквенција и процент:

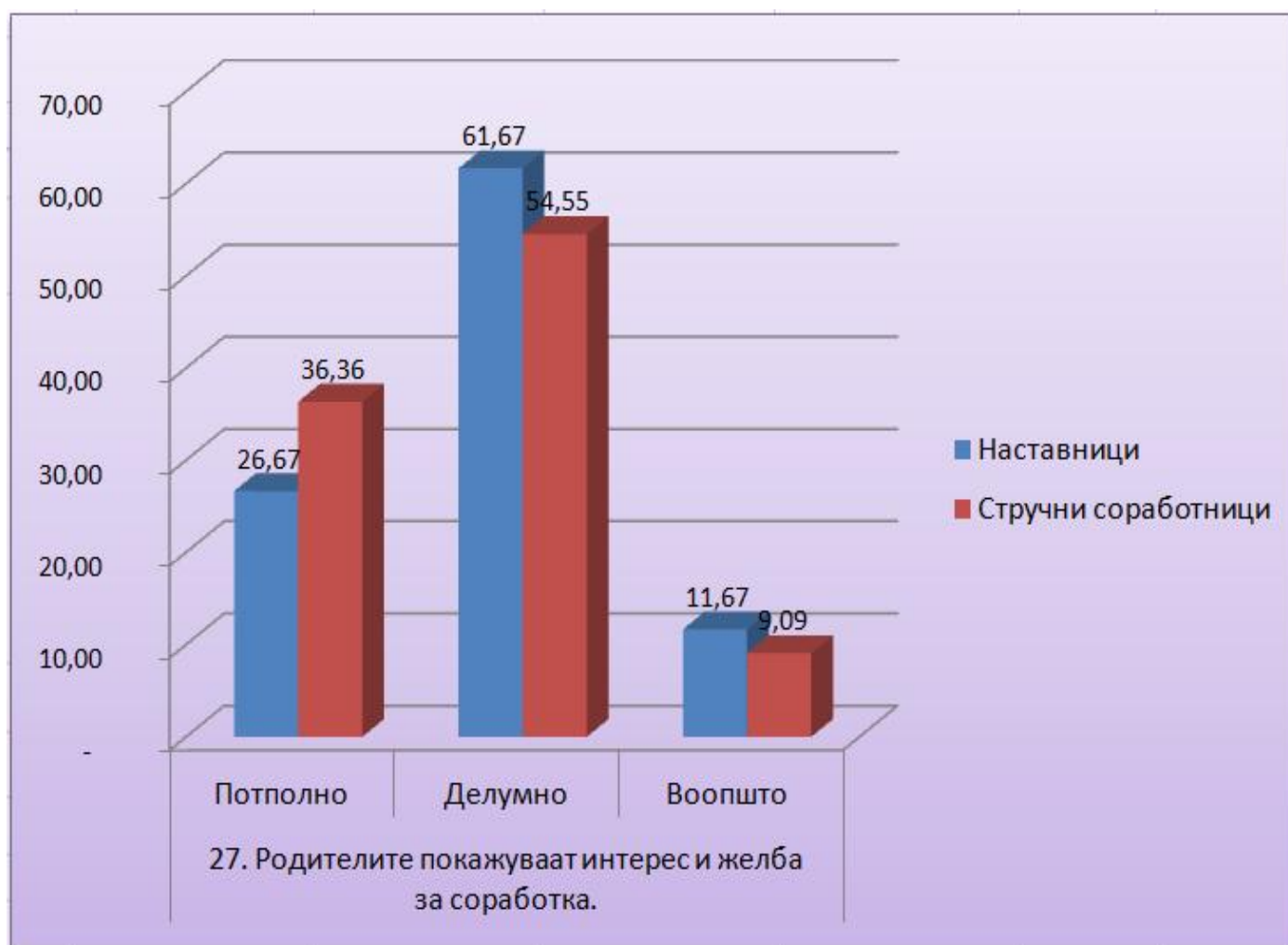
Табела 23. Родителите покажуваат интерес и желба за соработка

Table 23. Parents are showing interest and desire for cooperation

		наставници		стручни соработници	
		f	%	f	%
27. Родителите покажуваат интерес и желба за соработка.	Потполно	32	26,67	4	36,36
	Делумно	74	61,67	6	54,55
	Воопшто не се согласувам	14	11,67	1	9,09
	Вкупно	120	100%	11	100%

Исказите ќе ги прикажеме и графички, одделно за наставниците и стручните соработници:

Графикон 24 (Graphical preview 24)

Добиените податоци ни покажуваат дека 26,67% од наставниците во потполност се согласуваат дека родителите покажуваат интерес и желба за соработка, од друга страна пак добивме 36,36% од стручните соработници. Со делумно се согласувам одговориле 61,67% од наставниците и 54,55% од стручните соработници, додека пак со воопшто не се согласувам одговориле 11,67% од наставниците и 9,09% од стручните соработници. Од ова можеме да дадеме заклучок дека и наставниците како и стручните соработници делумно се согласуваат со тврдењето дека родителите покажуваат интерес и желба за соработка.

Во согласност со χ^2 – тестот на добиените квантитативно изразени

одговори на првото прашање ќе извршиме пресметки, со цел да ја добиеме χ^2 вредноста и да ја споредиме со теоретската вредност. На крај ќе го пресметаме и коефициентот на контингенција C.

Пресметување на хи-квадрат Calculating Xi square

Од резултатите се воочува дека пресметаната вредност за χ^2 ($\chi^2 = 1,63$) е помала од табличната вредност на χ^2 за два степени на слобода и праг на значајност 0,05 кој изнесува $\chi^2 = 5,991$. Ова покажува дека испитуваните варијабли се меѓусебно независни, односно разликите не се многу значајни, бидејќи добиените фреквенции не отстапуваат од очекуваните фреквенции. Според ова, можеме да заклучиме дека не постои статистички значајна разлика во мислењата на наставниците и стручните соработници во врска со тоа дали родителите покажуваат интерес и желба за соработка.

Коефициентот на контингенција C, кој ја покажува висината (јачината) на поврзаност изнесува 0,11 ($C = 0,11$), означува дека меѓузависниот модалитет на испитуваните варијабли е со слаб интензитет. Добиениот коефициент покажува слаба зависност помеѓу мислењата на наставниците и стручните соработници во однос на нашиот исказ.

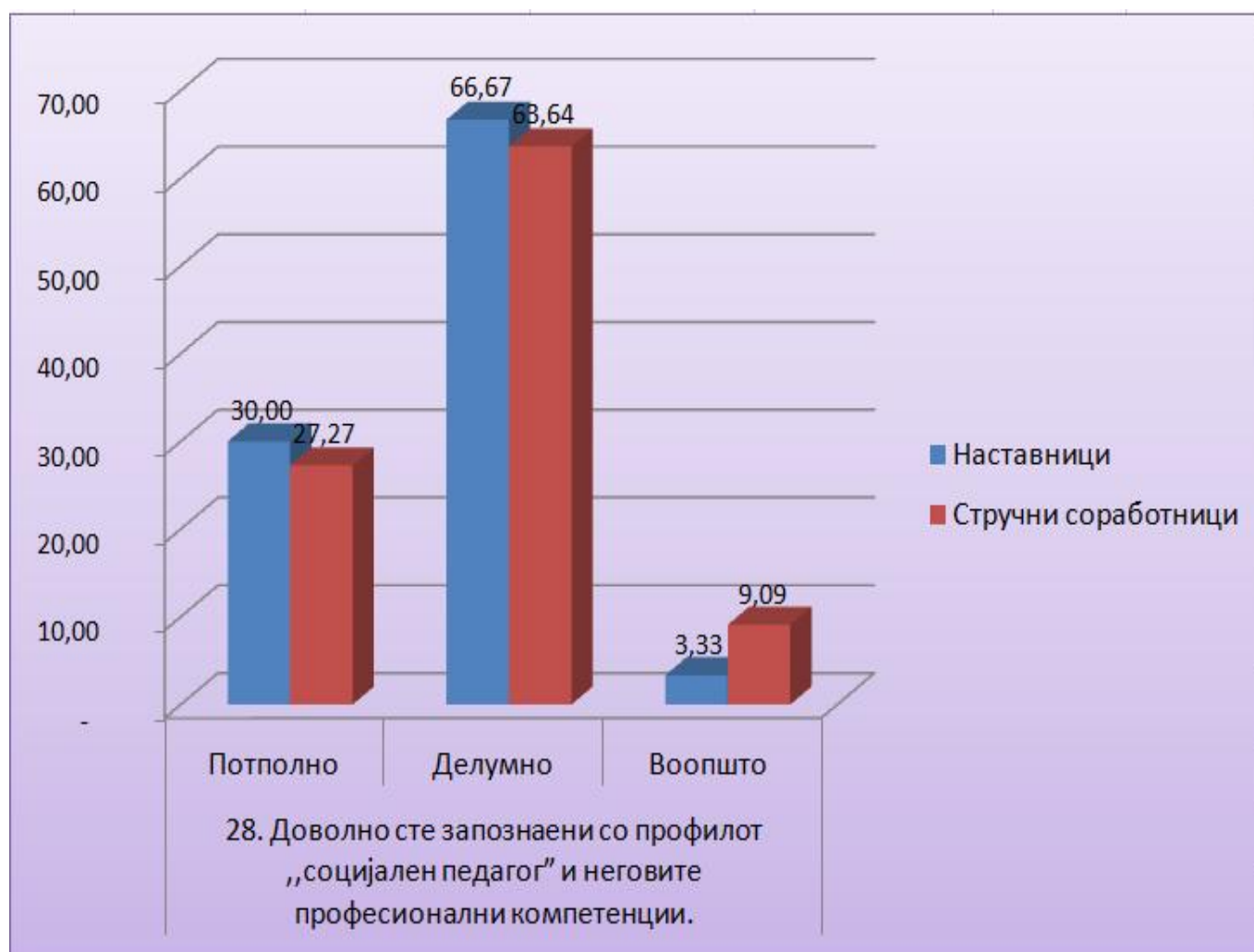
Во согласност со дадениот исказ - **Доволно сте запознаени со профилот „социјален педагог“ и неговите професионални компетенции**, според извршените пресметки ги добивме следниве податоци. Прво определивме фреквенција и процент:

Табела 24. Доволно сте запознаени со профилот „социјален педагог“ и неговите професионални компетенции

Table 24. Do you know about the profile „social pedagogue "and his professional competence

		наставници		стручни соработници	
		f	%	f	%
28. Доволно сте запознаени со профилот „социјален педагог” и неговите професионални компетенции.	Потполно	36	30	3	27,27
	Делумно	80	66,67	7	63,64
	Воопшто не се согласувам	4	3,33	1	9,09
	Вкупно	120	100%	11	100%

Исказите ќе ги прикажеме и графички, одделно за наставниците и стручните соработници:

Графикон 25 (Graphical preview 25)

Добиените податоци ни покажуваат дека 30,00% од наставниците во потполност се согласуваат дека доволно се запознаени со профилот „социјален педагог“ и неговите професионални компетенции. од друга страна пак добивме 27,27% од стручните соработници. Со делумно се согласувам одговориле 65% од наставниците и 63,63% од стручните соработници, додека пак со воопшто не се согласувам одговориле 5% од наставниците и 9,09% од стручните соработници.

Во согласност со χ^2 – тестот на добиените квантитативно изразени одговори на првото прашање ќе извршиме пресметки, со цел да ја добиеме χ^2 вредноста и да ја споредиме со теоретската вредност. На крај ќе го пресметаме и коефициентот на контингенција С.

Пресметување на хи-квадрат Calculating Xi square

Од резултатите се воочува дека пресметаната вредност за χ^2 ($\chi^2 = 0,34$) е помала од табличната вредност на χ^2 за два степени на слобода и праг на значајност 0,05 кој изнесува $\chi^2 = 5,991$. Ова покажува дека испитуваните варијабли се меѓусебно независни, односно разликите не се многу значајни, бидејќи добиените фреквенции не отстапуваат од очекуваните фреквенции. Според ова, можеме да заклучиме дека не постои статистички значајна разлика во мислењата на наставниците и стручните соработници во врска со тоа дека доволно се запознаени со профилот „социјален педагог“ и неговите професионални компетенции.

Коефициентот на контингенција С, кој ја покажува висината (јачината) на поврзаност изнесува 0,05 ($C = 0,05$) означува дека меѓузависниот модалитет на испитуваните варијабли е со слаб интензитет. Добиениот коефициент покажува слаба зависност помеѓу мислењата на наставниците и стручните соработници во однос на нашиот исказ.

Во согласност со дадениот исказ - **Доволно сте запознаени со функциите и практичното делување на социјалните педагози**, според извршените пресметки ги добивме следниве податоци. Прво определивме фреквенција и процент:

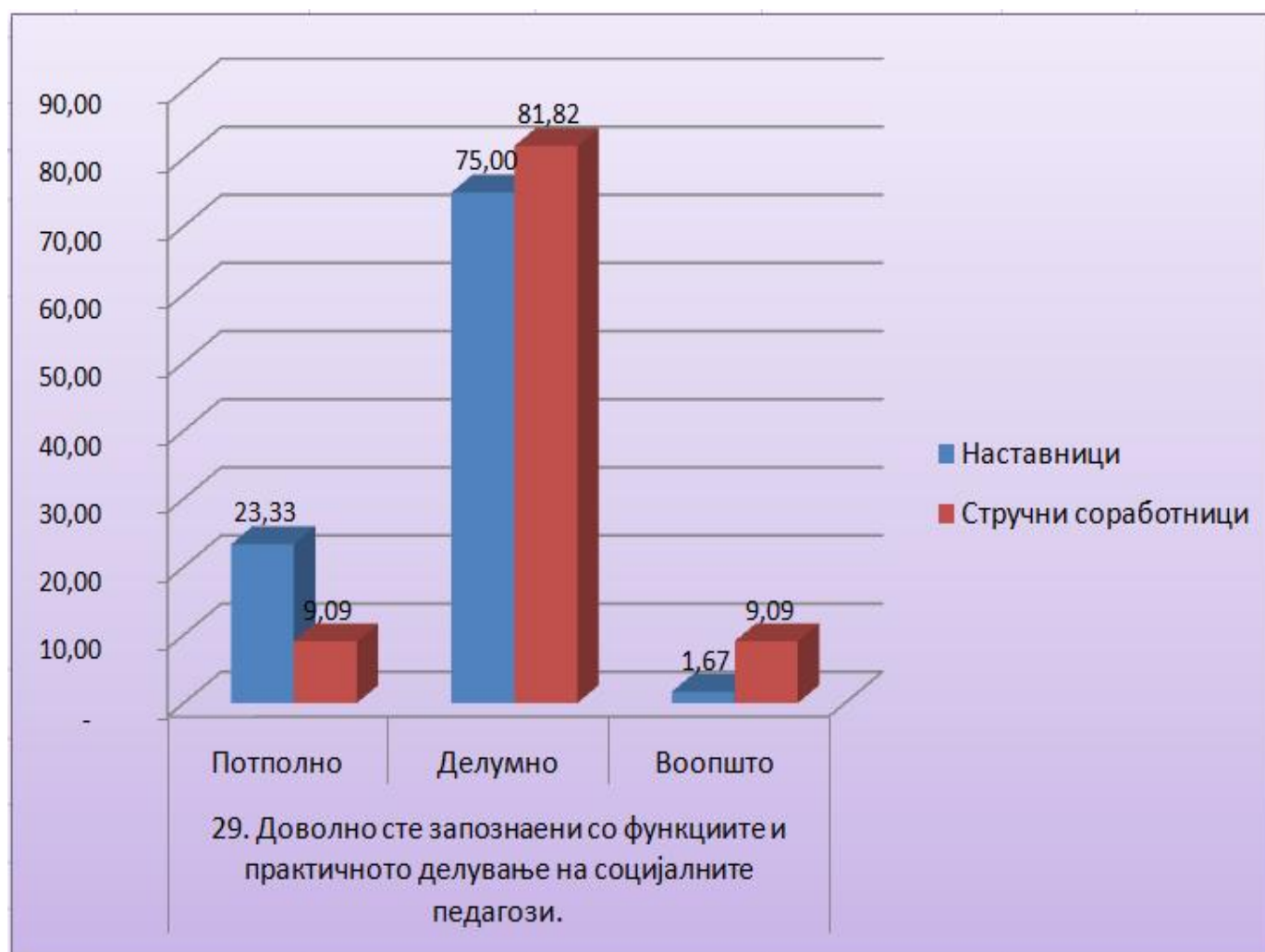
Табела 25. Доволно сте запознаени со функциите и практичното работење на

социјалните педагози

Table 25. You are familiar enough with the functions and practical operation of social educators

		наставници		стручни соработници	
		f	%	f	%
29. Доволно сте запознаени со функциите и практичното делување на социјалните педагози.	Потполно	28	23,33	1	9,09
	Делумно	90	75,00	9	81,82
	Воопшто не	2	1,67	1	9,09
	Вкупно	120	100%	11	100%

Исказите ќе ги прикажеме и графички, одделно за наставниците и стручните соработници:

Графикон 26 (Graphical preview 26)

Добиените податоци ни покажуваат дека 23,33% од наставниците во потполност се согласуваат дека доволно се запознаени со функциите и практичното работење на социјалните педагози, од друга страна пак добивме 9,09% од стручните соработници. Со делумно се согласувам одговориле 75% од наставниците и 81,81% од стручните соработници, додека пак со воопшто не се согласувам одговориле 1,66% од наставниците и 9,09% од стручните соработници. Од ова можеме да дадеме заклучок дека и наставниците како и стручните соработници делумно се согласуваат нашиот исказ - *Доволно сте запознаени со функциите и практичното работење на социјалните педагози.*

Во согласност со χ^2 – тестот на добиените квантитативно изразени одговори на првото прашање ќе извршиме пресметки, со цел да ја добиеме χ^2 вредноста и да ја споредиме со теоретската вредност. На крај ќе го пресметаме и коефициентот на контингенција C.

Пресметување на хи-квадрат Calculating Xi square

Од резултатите се воочува дека пресметаната вредност за χ^2 ($\chi^2 = 3,41$) е помала од табличната вредност на χ^2 за два степени на слобода и праг на значајност 0,05 кој изнесува $\chi^2 = 5,991$. Ова покажува дека испитуваните варијабли се меѓусебно независни, односно разликите не се многу значајни, бидејќи добиените фреквенции не отстапуваат од очекуваните фреквенции. Според ова, можеме да заклучиме дека не постои статистички значајна разлика во мислењата на наставниците и стручните соработници во врска со тоа дека доволно се запознаени со функциите и практичното работење на социјалните педагози.

Коефициентот на контингенција C, кој ја покажува висината (јачината) на поврзаност изнесува 0,16 ($C = 0,16$) означува дека меѓузависниот модалитет на испитуваните варијабли е со слаб интензитет. Добиениот коефициент покажува слаба зависност помеѓу мислењата на наставниците и стручните соработници во однос на нашиот исказ.

Во согласност со дадениот исказ - **Социјалниот педагог значително ќе придонесе за полесно идентификување на асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците**, според извршените пресметки ги добивме

следниве податоци. Прво определивме фреквенција и процент:

Табела 26. Социјалниот педагог значително ќе придонесе за полесно идентификување на асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците

Table 26. Social pedagogue will significantly contribute to easier identification of asocial, delinquent, destructive, bullying and deviant behavior of students

		наставници		стручни соработници	
		f	%	f	%
30. Социјалниот педагог значително ќе допринесе за полесно идентификување на асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците.	Потполно	78	65,00	7	63,64
	Делумно	38	31,67	3	27,27
	Воопшто не се согласувам	4	3,33	1	9,09
	Вкупно	120	100%	11	100%

Исказите ќе ги прикажеме и графички, одделно за наставниците и стручните соработници:

Графикон 27 (Graphical preview 27)

Добиените податоци ни покажуваат дека 65% од наставниците во потполност се согласуваат дека социјалниот педагог значително ќе придонесе за полесно идентификување на асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците, од друга страна пак добивме 63,63% од стручните соработници. Со делумно се согласувам одговориле 31,66% од наставниците и 36,36% од стручните соработници, додека пак со воопшто не се согласувам одговориле 3,33% од наставниците и ниту еден од стручните соработници. Од ова можеме да дадеме заклучок дека и наставниците како и стручните соработници во потполност се согласуваат

дека социјалниот педагог значително ќе придонесе за полесно идентификување на асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците.

Во врска со поставената хипотеза: *социјалниот педагог како педагошки профил ќе придонесе за полесно идентификување на асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото, девијантното и слично однесување на учениците, дојдовме до доста интересни и пред сè податоци од есенцијално значење (конкретно за нашето истражување), бидејќи според добиените средни вредности истата се потврди. Ова значи дека е од голема важност понатамошното имплементирање на социјалниот педагог како нов педагошки профил, со цел за што поефикасно идентификување, превенирање и спречување на асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото, девијантното и слично однесување на учениците во основните училишта.*

Во согласност со χ^2 – тестот на добиените квантитативно изразени одговори на првото прашање ќе извршиме пресметки, со цел да ја добиеме χ^2 вредноста и да ја споредиме со теоретската вредност. На крај ќе го пресметаме и коефициентот на контингенција C.

Пресметување на хи-квадрат

Calculating Xi square

Од резултатите се воочува дека пресметаната вредност за χ^2 ($\chi^2 = 0,44$) е помала од табличната вредност на χ^2 за два степени на слобода и праг на значајност 0,05 кој изнесува $\chi^2 = 5,991$. Ова покажува дека испитуваните варијабли се меѓусебно независни, односно разликите не се многу значајни, бидејќи добиените фреквенции не отстапуваат од очекуваните фреквенции. Според ова, можеме да заклучиме дека не постои статистички значајна разлика во мислењата на наставниците и стручните соработници во врска со тоа дека социјалниот педагог значително ќе придонесе за полесно идентификување на

асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците.

Коефициентот на контингенција C , кој ја покажува висината (јачината) на поврзаност изнесува 0,06 ($C = 0,06$) означува дека меѓузависниот модалитет на испитуваните варијабли е со слаб интензитет. Добиениот коефициент покажува слаба зависност помеѓу мислењата на наставниците и стручните соработници во однос на нашиот исказ.

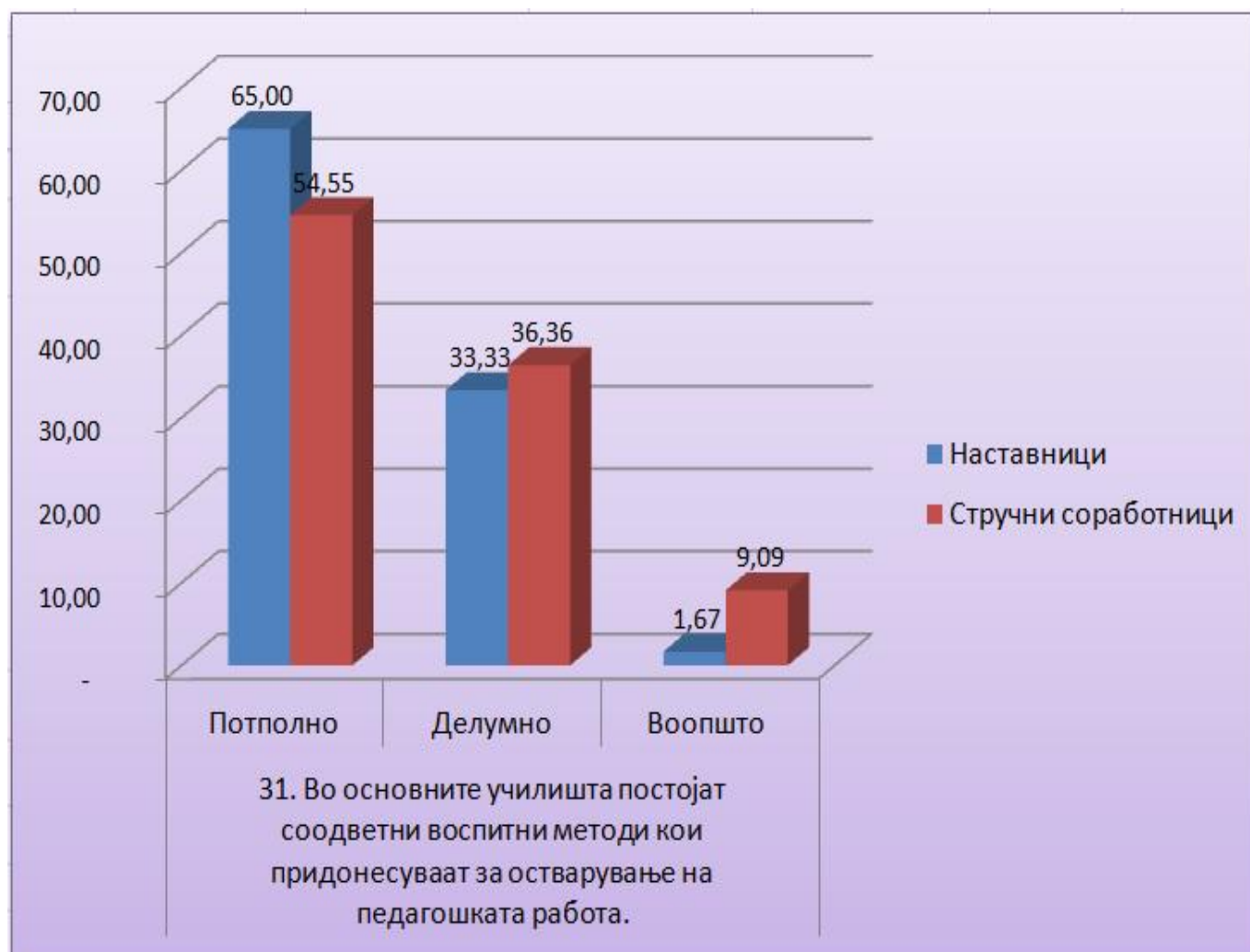
Во согласност со дадениот исказ - **Во основните училишта постојат соодветни воспитни методи кои придонесуваат за остварување на педагошката работа**, според извршените пресметки ги добивме следниве податоци. Прво определивме фреквенција и процент:

Табела 27. Во основните училишта постојат соодветни воспитни методи кои придонесуваат за остварување на педагошката работа

Table 27. In primary schools there are adequate educational methods that contribute to achieving the pedagogical work

		наставници		стручни соработници	
		f	%	f	%
31. Во основните училишта постојат соодветни воспитни методи кои придонесуваат за остварување на педагошката работа.	Потполно	78	65,00	6	54,55
	Делумно	40	33,33	4	36,36
	Воопшто не се согласувам	2	1,67	1	9,09
	Вкупно	120	100%	11	100%

Исказите ќе ги прикажеме и графички, одделно за наставниците и стручните соработници:

Графикон 28 (Graphical preview 28)

Добиените податоци ни покажуваат дека 65% од наставниците во потполност се согласуваат дека во основните училишта постојат соодветни воспитни методи кои придонесуваат за остварување на педагошката работа, од друга страна пак добивме 54,54% од стручните соработници. Со делумно се согласувам одговориле 33,33% од наставниците и 45,45% од стручните соработници, додека пак со воопшто не се согласувам одговориле 1,66% од

наставниците и ниту еден од стручните соработници.

Во врска со хипотезата поврзана со горенаведеното прашање од нашето истражување: *Постојат воспитни методи коишто најчесто се применуваат при остварувањето на социјално-педагошката работа во основното училиште*, според добиените средни вредности, ја прифаќаме хипотезата, односно во основните училишта постојат соодветни воспитни методи кои придонесуваат за остварување на педагошката работа.

Во согласност со χ^2 – тестот на добиените квантитативно изразени одговори на првото прашање ќе извршиме пресметки, со цел да ја добиеме χ^2 вредноста и да ја споредиме со теоретската вредност. На крај ќе го пресметаме и коефициентот на контингенција C .

Пресметување на хи-квадрат Calculating Xi square

Од резултатите се воочува дека пресметаната вредност за χ^2 ($\chi^2 = 0,79$) е помала од табличната вредност на χ^2 за два степени на слобода и праг на значајност 0,05 кој изнесува $\chi^2 = 5,991$. Ова покажува дека испитуваните варијабли се меѓусебно независни, односно разликите не се многу значајни, бидејќи добиените фреквенции не отстапуваат од очекуваните фреквенции. Според ова, можеме да заклучиме дека не постои статистички значајна разлика во мислењата на наставниците и стручните соработници во врска со тоа дека *во основните училишта постојат соодветни воспитни методи кои придонесуваат за остварување на педагошката работа*.

Коефициентот на контингенција C , кој ја покажува висината (јачината) на поврзаност изнесува 0,08 ($C = 0,08$), означува дека меѓузависниот модалитет на испитуваните варијабли е со слаб интензитет. Добиениот коефициент

покажува слаба зависност помеѓу мислењата на наставниците и стручните соработници во однос на нашиот исказ.

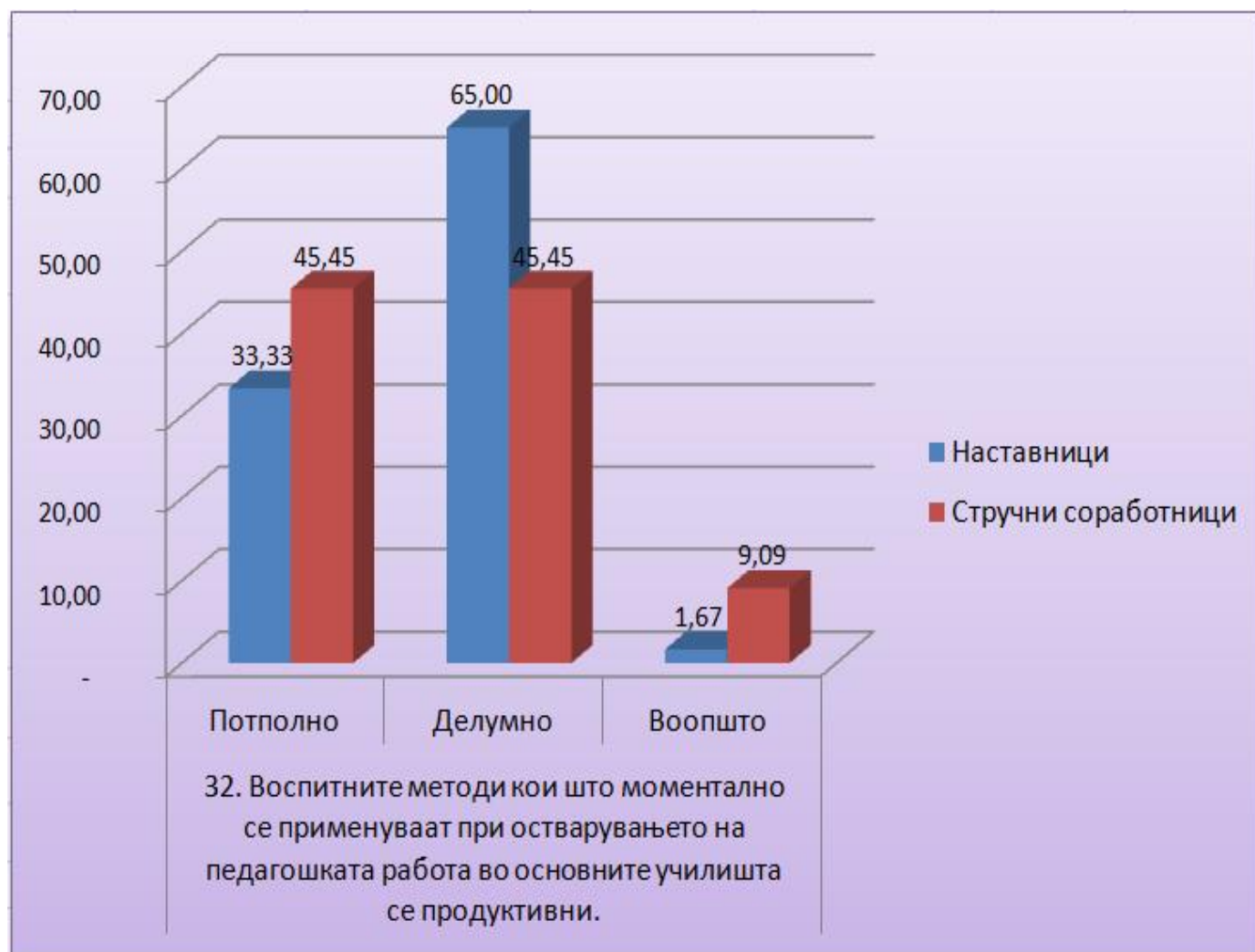
Во согласност со дадениот исказ - **Воспитните методи коишто моментално се применуваат при остварувањето на педагошката работа во основните училишта се продуктивни**, според извршените пресметки ги добивме следниве податоци. Прво определивме фреквенција и процент:

Табела 28. Воспитните методи коишто моментално се применуваат при остварувањето на педагошката работа во основните училишта се продуктивни

Table 28. Educational methods that are currently applied in the realization of pedagogical work in elementary schools are productive

		наставници		стручни соработници	
		f	%	f	%
32. Воспитните методи коишто моментално се применуваат при остварувањето на педагошката работа во основните училишта се продуктивни.	Потполно	40	33,33	5	45,45
	Делумно	78	65,00	5	45,45
	Воопшто не се согласувам	2	1,67	1	9,09
	Вкупно	120	100%	11	100%

Исказите ќе ги прикажеме и графички, одделно за наставниците и стручните соработници:

Графикон 29 (Graphical preview 29)

Добиените податоци ни покажуваат дека 33,33% од наставниците во потполност се согласуваат дека воспитните методи коишто моментално се применуваат при остварувањето на педагошката работа во основните училишта се продуктивни, од друга страна пак добивме 45,45% од стручните соработници. Со делумно се согласувам одговориле 65% од наставниците и 54,54% од стручните соработници, додека пак со воопшто не се согласувам одговориле 1,66% од наставниците и ниту еден од стручните соработници. Од ова можеме да дадеме заклучок дека и наставниците како и стручните соработници делумно се согласуваат дека воспитните методи коишто

моментално се применуваат при остварувањето на педагошката работа во основните училишта се продуктивни.

Во врска со поставената хипотеза која гласеше: *Квалитетот на социјално-педагошката работа во основното училиште ги задоволува поставените барања*, според добиените средни вредности можеме да кажеме дека ја прифаќаме хипотезата, иако имаме голем дел од испитаниците коишто ни одговориле со „делумно се согласувам“. Од друга страна, одговорите со „воопшто не се согласувам“ се незначителни. Според ова, можеме да кажеме дека во основните училишта воспитните методи коишто моментално се применуваат при остварувањето на педагошката работа училишта се продуктивни.

Во согласност со χ^2 – тестот, на добиените квантитативно изразени одговори на првото прашање ќе извршиме пресметки, со цел да ја добиеме χ^2 вредноста и да ја споредиме со теоретската вредност. На крај ќе го пресметаме и коефициентот на контингенција C.

Пресметување на хи-квадрат Calculating Xi square

Од резултатите се воочува дека пресметаната вредност за χ^2 ($\chi^2 = 0,79$) е помала од табличната вредност на χ^2 за два степени на слобода и праг на значајност 0,05 кој изнесува $\chi^2 = 5,991$. Ова покажува дека испитуваните варијабли се меѓусебно независни, односно разликите не се многу значајни, бидејќи добиените фреквенции не отстапуваат од очекуваните фреквенции. Според ова, можеме да заклучиме дека не постои статистички значајна разлика во мислењата на наставниците и стручните соработници во врска со тоа *воспитните методи коишто моментално се применуваат при остварувањето на педагошката работа во основните училишта се*

продуктивни.

Коефициентот на контингенција C , кој ја покажува висината (јачината) на поврзаност изнесува 0,08 ($C = 0,08$) означува дека меѓузависниот модалитет на испитуваните варијабли е со слаб интензитет. Добиениот коефициент покажува слаба зависност помеѓу мислењата на наставниците и стручните соработници во однос на нашиот исказ.

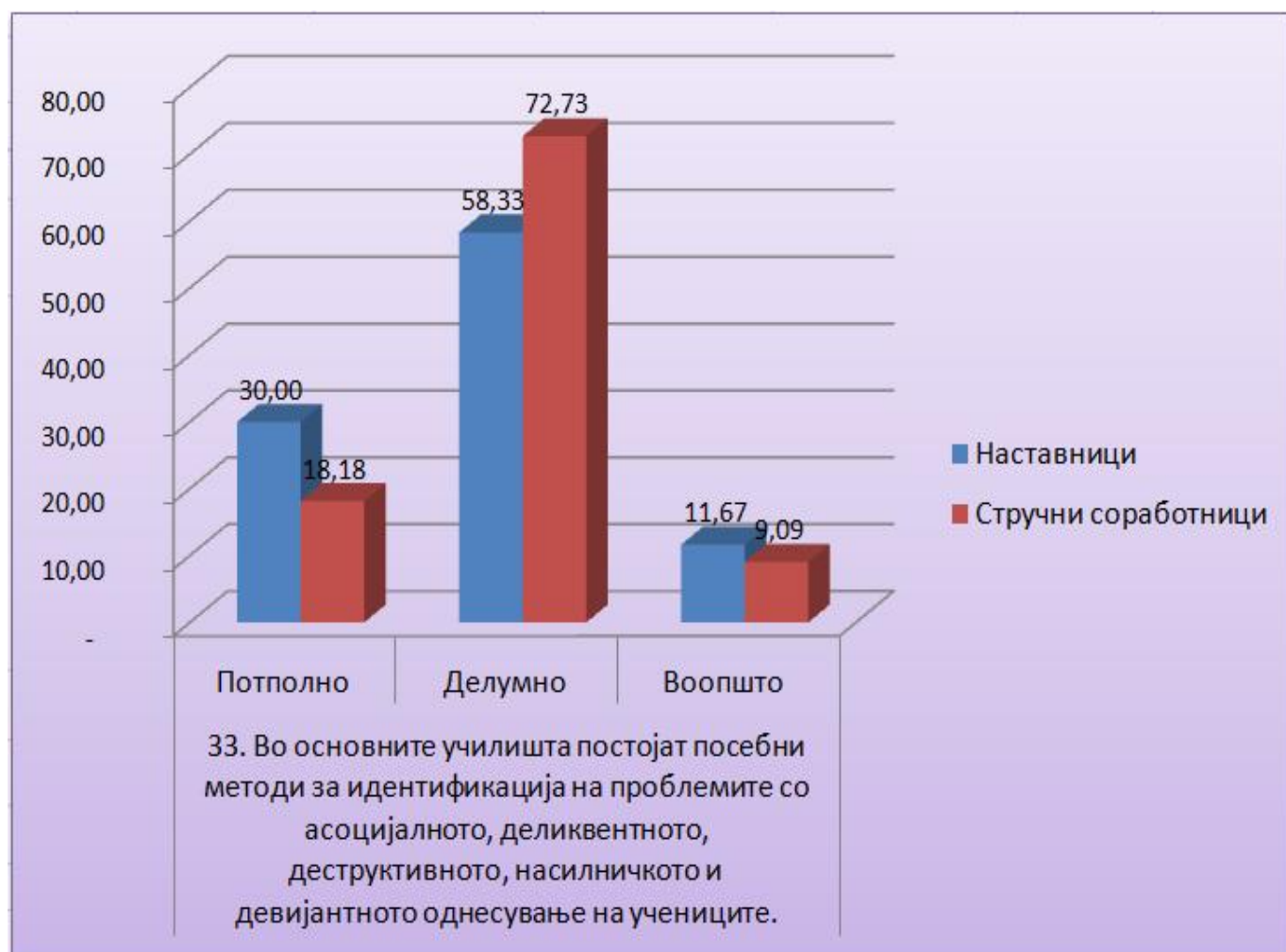
Во согласност со дадениот исказ - **Во основните училишта постојат посебни методи за идентификација на проблемите со асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците**, според извршените пресметки ги добивме следниве податоци. Прво определивме фреквенција и процент:

Табела 29. Во основните училишта постојат посебни методи за идентификација на проблемите со асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците

Table 29. In primary schools there are specific methods for identifying problems asocijalnoto, destructive, bullying and deviant behavior of students

		наставници		стручни соработници	
		f	%	f	%
33. Во основните училишта постојат посебни методи за идентификација на проблемите со асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците.	Потполно	36	30,00	2	18,18
	Делумно	70	58,33	8	72,73
	Воопшто не се согласувам	14	11,67	1	9,09
	Вкупно	120	100%	11	100%

Исказите ќе ги прикажеме и графички, одделно за наставниците и стручните соработници:

Графикон 30 (Graphical preview 30)

Добиените податоци ни покажуваат дека 30% од наставниците во потполност се согласуваат дека во основните училишта постојат посебни методи за идентификација на проблемите со асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците, од

друга страна пак добивме 18,18% од стручните соработници. Со делумно се согласувам одговориле 58,33% од наставниците и 72,72% од стручните соработници, додека пак со воопшто не се согласувам одговориле 11,66% од наставниците и 9,09% од стручните соработници. Од ова можеме да дадеме заклучок дека и наставниците како и стручните соработници делумно се согласуваат дека *во основните училишта постојат посебни методи за идентификација на проблемите со асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците.*

Во согласност со χ^2 – тестот на добиените квантитативно изразени одговори на првото прашање ќе извршиме пресметки, со цел да ја добиеме χ^2 вредноста и да ја споредиме со теоретската вредност. На крај ќе го пресметаме и коефициентот на контингенција C.

Пресметување на хи-квадрат

Calculating Xi square

Од резултатите се воочува дека пресметаната вредност за χ^2 ($\chi^2 = 0,89$) е помала од табличната вредност на χ^2 за два степени на слобода и праг на значајност 0,05 кој изнесува $\chi^2 = 5,991$. Ова покажува дека испитуваните варијабли се меѓусебно независни, односно разликите не се многу значајни, бидејќи добиените фреквенции не отстапуваат од очекуваните фреквенции. Според ова, можеме да заклучиме дека не постои статистички значајна разлика во мислењата на наставниците и стручните соработници во врска со тоа дека во основните училишта постојат посебни методи за идентификација на проблемите со асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците.

Коефициентот на контингенција C, кој ја покажува висината (јачината) на поврзаност изнесува 0,08 ($C = 0,08$) означува дека меѓузависниот модалитет на

испитуваните варијабли е со слаб интензитет. Добиениот коефициент покажува слаба зависност помеѓу мислењата на наставниците и стручните соработници во однос на нашиот исказ.

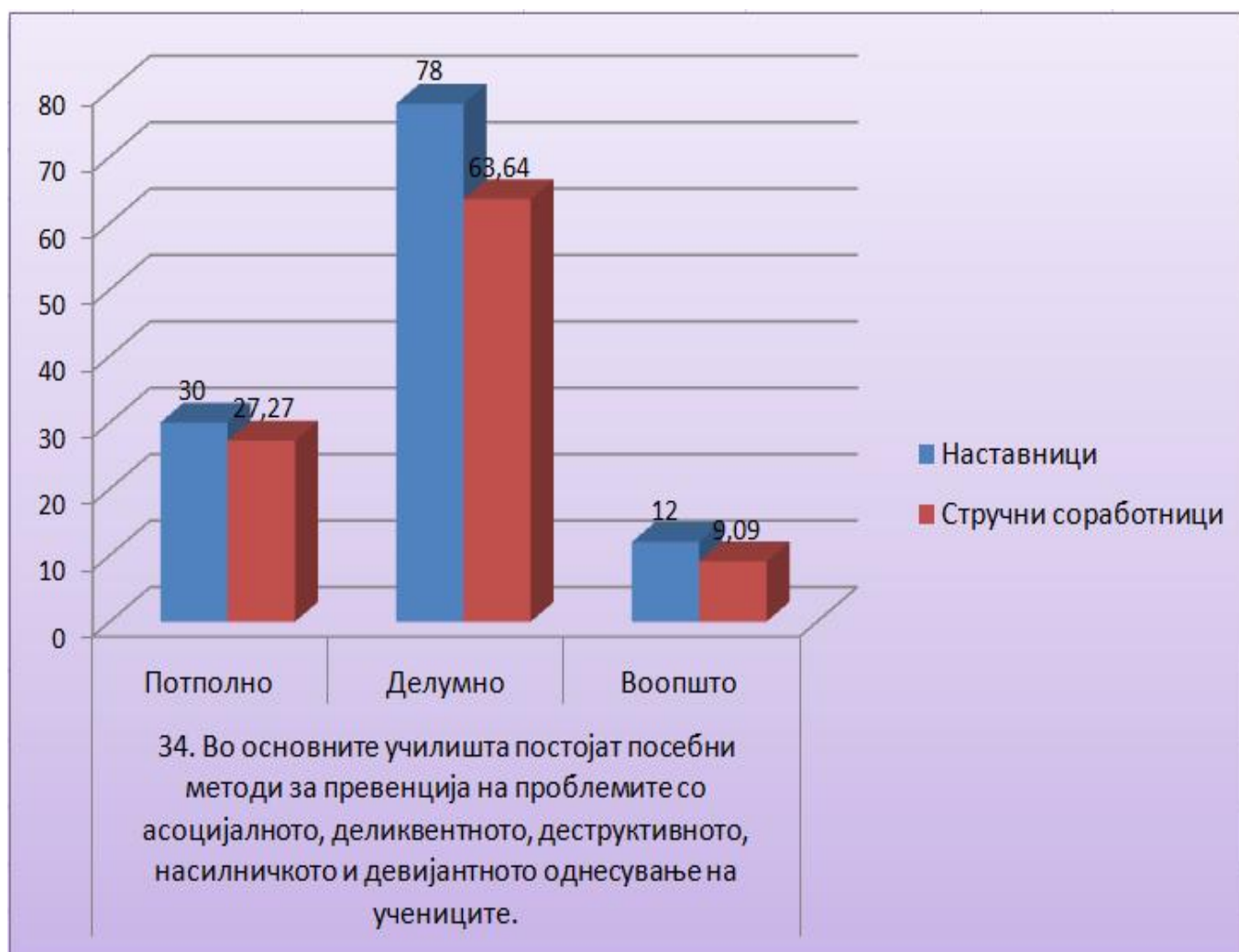
Во согласност со дадениот исказ - **Во основните училишта постојат посебни методи за превенција на проблемите со асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците**, според извршените пресметки ги добивме следниве податоци. Прво определивме фреквенција и процент:

Табела 30. Во основните училишта постојат посебни методи за превенција на проблемите со асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците

Table 31. In primary schools there are specific methods for preventing problems asocijalnoto, destructive, bullying and deviant behavior of students

		наставници		стручни соработници	
		f	%	f	%
34. Во основните училишта постојат посебни методи за превенција на проблемите со асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците.	Потполно	30	25,00	3	27,27
	Делумно	78	65,00	7	63,64
	Воопшто не се согласувам	12	10,00	1	9,09
	Вкупно	120	100%	11	100%

Исказите ќе ги прикажеме и графички, одделно за наставниците и стручните соработници:

Графикон 32 (Graphical preview 32)

Добиените податоци ни покажуваат дека 25% од наставниците во потполност се согласуваат дека во основните училишта постојат посебни методи за превенција на проблемите со асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците, од друга страна пак добивме 27,27% од стручните соработници. Со делумно се согласувам, одговориле 65% од наставниците и 63,63% од стручните соработници, додека пак со воопшто не се согласувам одговориле 10% од наставниците и 9,09% од стручните соработници. Од ова можеме да дадеме

заклучок дека и наставниците како и стручните соработници делумно се согласуваат дека во основните училишта постојат посебни методи за превенција на проблемите со асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците

Во согласност со χ^2 – тестот на добиените квантитативно изразени одговори на првото прашање ќе извршиме пресметки, со цел да ја добиеме χ^2 вредноста и да ја споредиме со теоретската вредност. На крај ќе го пресметаме и коефициентот на контингенција С.

Пресметување на хи-квадрат Calculating Xi square

Од резултатите се воочува дека пресметаната вредност за χ^2 ($\chi^2 = 0,03$) е помала од табличната вредност на χ^2 за два степени на слобода и праг на значајност 0,05 кој изнесува $\chi^2 = 5,991$. Ова покажува дека испитуваните варијабли се меѓусебно независни, односно разликите не се многу значајни, бидејќи добиените фреквенции не отстапуваат од очекуваните фреквенции. Според ова, можеме да заклучиме дека не постои статистички значајна разлика во мислењата на наставниците и стручните соработници во врска со тоа дека во основните училишта постојат посебни методи за превенција на проблемите со асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците.

Коефициентот на контингенција С, кој ја покажува висината (јачината) на поврзаност изнесува 0,02 ($C = 0,02$) означува дека меѓузависниот модалитет на испитуваните варијабли е со слаб интензитет. Добиениот коефициент покажува слаба зависност помеѓу мислењата на наставниците и стручните соработници во однос на нашиот исказ.

Во согласност со дадениот исказ - **Во основните училишта постојат посебни методи за спречување на проблемите со асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците**, според извршените пресметки ги добивме следниве податоци. Прво определивме фреквенција и процент:

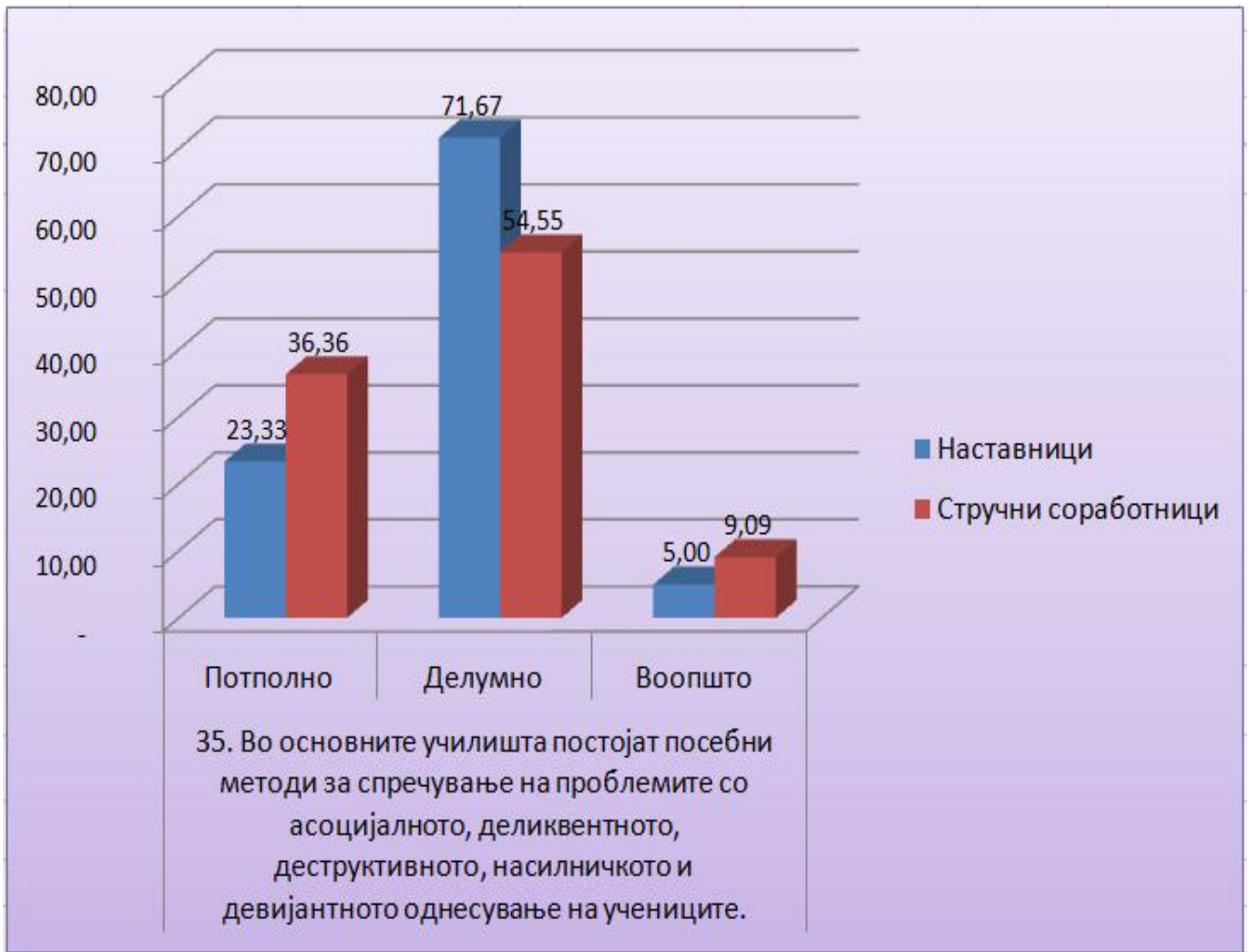
Табела 32. Во основните училишта постојат посебни методи за спречување на проблемите со асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците

Table 32. In primary schools there are specific methods for preventing problems with asocial, destructive, bullying and deviant behavior of students

		наставници		стручни соработници	
		f	%	f	%
35. Во основните училишта постојат посебни методи за спречување на проблемите со асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците.	Потполно	28	23,33	4	36,36
	Делумно	86	71,67	6	54,55
	Воопшто не се согласувам	6	5,00	1	9,09
	Вкупно	120	100%	11	100%

Исказите ќе ги прикажеме и графички, одделно за наставниците и стручните соработници:

Графикон 33 (Graphical preview 33)

Добиените податоци ни покажуваат дека 23,33% од наставниците во потполност се согласуваат дека во основните училишта постојат посебни методи за спречување на проблемите со асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците. од друга страна пак добивме 36,36% од стручните соработници. Со делумно се согласувам одговориле 71,66% од наставниците и 54,54% од стручните соработници, додека пак со воопшто не се согласувам одговориле 5% од наставниците и 9,09% од стручните соработници. Од ова можеме да дадеме заклучок дека и наставниците како и стручните соработници делумно се согласуваат дека во основните училишта постојат посебни методи за

спречување на проблемите со асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците.

Во согласност со χ^2 – тестот, на добиените квантитативно изразени одговори на првото прашање ќе извршиме пресметки, со цел да ја добиеме χ^2 вредноста и да ја споредиме со теоретската вредност. На крај ќе го пресметаме и коефициентот на контингенција С.

Пресметување на хи-квадрат Calculating Xi square

Од резултатите се воочува дека пресметаната вредност за χ^2 ($\chi^2 = 1,44$) е помала од табличната вредност на χ^2 за два степени на слобода и праг на значајност 0,05 кој изнесува $\chi^2 = 5,991$. Ова покажува дека испитуваните варијабли се меѓусебно независни, односно разликите не се многу значајни, бидејќи добиените фреквенции не отстапуваат од очекуваните фреквенции. Според ова, можеме да заклучиме дека не постои статистички значајна разлика во мислењата на наставниците и стручните соработници во врска со тоа дека *во основните училишта постојат посебни методи за спречување на проблемите со асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците.*

Коефициентот на контингенција С, кој ја покажува висината (јачината) на поврзаност изнесува 0,10 ($C = 0,10$) означува дека меѓузависниот модалитет на испитуваните варијабли е со слаб интензитет. Добиениот коефициент покажува слаба зависност помеѓу мислењата на наставниците и стручните соработници во однос на нашиот исказ.

1.4. Интерпретација на резултатите добиени по пат на интервју

Во текот на истражувањето како помошна техника за собирање на податоци беше користена техниката интервју, а како инструмент – протокол на интервју. Со него требаше да дојдеме до сознанија за сфаќањата и мислењето на директорите од основните училишта во коишто го извршивме нашето истражување, во врска со социјално-педагошката работа во основните училишта.

Разговорот со субјектите беше направен во мај 2012 год. Повеќе разговори беа направени во училиштата. Примерокот на испитаниците за интервјуто го сочинуваа седум субјекти (директори) од основните училишта „Димитар Влахов“, „Ванчо Прке“, „Тошо Арсов“, „Гоце Делчев“ во Штип, „Крсте Петков Мисирков“ во Радовиш, „Ванчо Прке“ во Делчево, „Гоце Делчев“ во с. Ангелци – Сртумица. Интервјуто беше претходно договорено, субјектите беа претходно информирани за целта на разговорот.

Разговорот траеше 30 минути. Се одвиваше според однапред подготвени прашања т.е. протокол на интервју. На овој начин, со оваа техника дојдовме до податоци и информации кои ни помогнаа да ги потврдиме поставените хипотези. Исто така, согледавме дали и во колкава мера е застапено асоцијалното, девијантното, деструктивното, насилничкото и деликвентно однесување од страна на учениците, кои се проблемите што се појавуваат најчесто во основното училиште. Исто така, добивме информација за тоа колку се запознаени со профилот „социјален педагог“ и со неговите компетенции и дали сметаат дека социјалниот педагог ќе придонесе во полесно идентификување на асоцијалното, деликвентното, деструктивното и сл. поведење на учениците. Исто така, директорите одговорија и на прашањата, дали во основните училишта моментално постојат посебни методи за идентификација, превенција и спречување на проблемите со асоцијалното, деликвентното, деструктивното и сл. поведење на учениците.

Интервјуто започнуваше со добивање некои општи податоци за нив, како на пример, професија и установа во која се вработени.

На првото прашање: **Дали во основните училишта постои асоцијално, деликвентно, деструктивно, насилничко и девијантно однесување од страна на учениците**, двајца од директорите ни одговорија дека во основните училишта не постои асоцијално, деликвентно, деструктивно, насилничко и девијантно однесување од страна на учениците, додека пак останатите одговорија дека се појавуваат но ретко, не многу често.

На второто прашање: **Дали се јавуваат проблеми со насилство меѓу учениците**, добивме негативен одговор од страна на двајца директори, а сите останати одговорија дека вакви и слични проблеми, во основните училишта секако дека постојат но се многу ретки.

На третото прашање: **Кои се проблемите коишто се појавуваат најчесто во вашето училиште**, еден од директорите ни кажа дека се застапени физичките пресметки, конфликтите и психичкото насилство, друг ни кажа дека има многу караници помеѓу учениците, трет пак како проблем ја нагласи нередовноста од страна на учениците од турска и ромска националност, исто така беше нагласен и проблемот со недолично однесување од страна на двајца директори.

На четвртото прашање: **Дали соодветните социјални институции имаат интервенирано за некој проблем во училиштето**, сите директори одговорија потврдно. Во едно од училиштата имале проблем со ученик кој имал семејни проблеми и не доаѓал на училиште.

На петото прашање: **Колку сте запознаени со профилот „социјален педагог“ и неговите професионални компетенции** ги добивме следниве одговори. Еден од директорите тврди дека во целост е запознаен со профилот „социјален педагог“ и неговите професионални компетенции, друг исто така смета дека е запознаен во голема мера, бидејќи во училиштето имаат голем број на деца и реална потреба од вработување на социјален педагог. Директорите од останатите училишта во коишто го извршивме интервјуто сметаат дека делумно се запознаени со профилот „социјален педагог“ и неговите професионални компетенции.

На шестото прашање: **Колку сте запознаени со функциите и практичното работење на социјалните педагози**, еден од директорите кажа: *„Социјалните педагози се од голема важност за училиштата, бидејќи со помош на нив го прошируваме влијанието врз семејството“*. Друг директор

одговори дека во целост е запознаен со функциите и практичното работење на социјалните педагози, трет пак дека воопшто не е запознаен, а сите останати одговорија дека делумно се запознаени со функциите и практичното работење на социјалните педагози.

На седмото прашање: **Дали сметате дека социјалниот педагог значително ќе придонесе за полесно идентификување на асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците**, сите директори одговорија со „да“, освен еден кој сметаше дека профилот на социјалниот педагог делумно ќе придонесе за полесно идентификување на асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците. Еден од директорите истакна: „Да, секако, кога социјалниот педагог би бил постојано присутен во училиштето, ќе придонесе за полесно идентификување на асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците“. Слични беа и одговорите од останатите директори на основните училишта.

На осмото прашање: **Дали во основните училишта постојат посебни методи за идентификација на проблемите со асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците**, сите директори одговорија потврдно. Еден од нив истакна: „Да, постојат но тоа сега го прават педагогот и психологот на учениците, заедно со одделенските раководители и родителите“.

На деветтото прашање: **Дали во основните училишта постојат посебни методи за превенција на проблемите со асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците**, сите директори ни одговорија потврдно, а некои од нив истакнаа: „Да, постојат посебни методи, преку советувања и делување – родител – ученик – наставник“.

На десеттото прашање: **Дали во основните училишта постојат посебни методи за спречување на проблемите со асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците** ги добивме следниве одговори од директорите. Еден од нив кажа дека тоа го прават преку разни советувања, друг преку состаноци со родителите организирани од страна на педагогот, трет ни

спомена дека се организираат разговори помеѓу педагогот од една страна и родителите со децата од друга.

На единаесеттото прашање: **Дали соработувате и каква е Вашата соработка со вработените педагози**, сите директори ни одговорија потврдно, дека секојдневно соработуваат со вработените педагози во нивното училиште. Тие исто така истакнаа: „Да, педагозите се постојано во контакт со сите ученици и вработени, како и со родителите“. „Да, соработуваме за воспитно-образовниот процес во училиштето и соработката е успешна“.

Од разговорот со директорите на основните училишта во коишто беше извршено истражувањето, покажа дека истите имаат реална потреба и желба за воведувањето на социјалниот педагог како нов образовен профил во воспитно-образовниот процес. Зголемениот број на ученици во основните училишта со асоцијално, девијантно, деликвентно, деструктивно, насилничко и слично поведение од страна на учениците е доволен показател за исклучителната потреба од овој нов образовен профил.

Според добиените мислења од страна на директорите, дојдовме до заклучокот дека социјалните педагози би биле од голема важност за училиштата, бидејќи со помош на нив, во поголема мера може да се влијае врз семејството, односно комуникацијата ќе биде постојана и се очекува од истата да произлезат решенија на настанатите проблеми со учениците кои покажуваат асоцијално, деликвентно, деструктивно, насилничко и девијантно поведение. Исто така, дојдовме до сознанија дека во основните училишта постојат посебни методи за идентификација на проблемите со асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците, директорите ни кажаа дека постојат и ова го прават педагогот и психологот на учениците, заедно со одделенските раководители и родителите.

Во согласност со нашиот исказ за тоа дали во основните училишта постојат посебни методи за превенција на проблемите со асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците, сите директори ни одговорија потврдно, а некои од нив истакнаа и дека постојат посебни методи, на пример преку советувања и делување – родител – ученик – наставник. Исто така и за прашањето поврзано со тоа дали во основните училишта постојат посебни методи за спречување на проблемите

со асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците, добивме интересни одговори од страна на директорите. Еден од нив кажа дека тоа го прават преку разни советувања, друг преку состаноци со родителите организирани од страна на педагогот, трет ни спомена дека се организираат разговори помеѓу педагогот од една страна, и родителите со децата од друга.

Во врска со тоа, дали соработуваат и каква е нивната соработка со вработените педагози, директорите истакнаа дека педагозите се постојано во контакт со сите ученици и вработени, како и со родителите и дека аналогно на ова соработката се одвива во насока за успешно функционирање на воспитно-образовниот процес во училиштето, во насока на интензивирање на што поуспешна соработка, помеѓу сите чинители во воспитно-образовниот процес.

2. ЗАКЛУЧОК

Според научните и стручните сознанија, дојдовме до заклучок дека *социјалниот педагог* како педагошки профил ќе придонесе за полесно идентификување на асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото, девијантното и слично однесување на учениците. Во нашиот магистерски труд, дојдовме до доста интересни и пред сè до податоци од есенцијално значење, бидејќи според добиените средни вредности се потврди важноста од понатамошното имплементирање на социјалниот педагог како нов образовен профил во основните училишта. Ова значи дека е значајна инклузијата на социјалниот педагог како нов профил, со цел за што поефикасно идентификување, превенирање и спречување на асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото, девијантното и слично однесување на учениците во основните училишта.

Во врска со нашите поставени хипотези, важно е да споменеме дека според добиените податоци од истражувањето хипотезата којашто гласеше - *Во основните училишта постои асоцијално, деликвентно, деструктивно, насилничко и девијантно однесување од страна на учениците*, дојдовме до сознание дека според пресметаната средна вредност, истата се прифаќа. Од ова заклучуваме дека во основните училишта постои асоцијално, деликвентно, деструктивно, насилничко и девијантно однесување од страна на учениците.

Хипотезата - *Постојат одредени социјално - педагошки проблеми кои се јавуваат во основното училиште*, според добиените податоци од истражувањето можеме да кажеме дека се прифаќа, односно постојат голем број на социјално-педагошки проблеми коишто се јавуваат во основното училиште и на истите им е потреба навремена идентификација, превенција и спречување.

Во врска со поставената хипотеза - *социјалниот педагог како*

педагошки профил ќе придонесе за полесно идентификување на асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото, девијантното и слично однесување на учениците, дојдовме до доста интересни и пред сè податоци од есенцијално значење, бидејќи според добиените средни вредности, истата се потврди. Ова значи дека е од голема важност понатамошното имплементирање на социјалниот педагог како нов педагошки профил, со цел за што поефикасно идентификување, превенирање и спречување на асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото, девијантното и слично однесување на учениците во основните училишта.

Во врска со поставената хипотеза која гласеше - *Квалитетот на социјално-педагошката работа во основното училиште ги задоволува поставените барања*, според добиените средни вредности заклучуваме дека ја прифаќаме хипотезата, иако имаме голем дел од испитаниците коишто ни одговориле со „делумно се согласувам“. Од друга страна, одговорите со „воопшто не се согласувам“ се незначителни. Според ова, можеме да кажеме дека во основните училишта воспитните методи коишто моментално се применуваат при остварувањето на педагошката работа училишта се продуктивни.

Врз основа на одговорите според пресметаната средна вредност во врска со прашањето - *Дали постои соработка помеѓу стручните служби и наставниците при остварувањето на социјално-педагошката работа во основното училиште*, заклучивме дека во целост се прифаќа нашата поставена хипотеза. Според ова, со сигурност можеме да кажеме дека постои соработка помеѓу наставниците и стручните служби во основните училишта.

Во врска со хипотезата - *Постојат воспитни методи коишто најчесто се применуваат при остварувањето на социјално-педагошката работа во основното училиште*, според добиените средни вредности, ја прифаќаме хипотезата, односно можеме да кажеме дека во основните училишта постојат соодветни воспитни методи кои придонесуваат за остварување на педагошката работа.

Многу од нашите испитаници во анкетните листови и интервјуата истакнаа дека социјалниот педагог не само што ќе придонесе за поефикасно идентификување, превенирање и спречување на асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото, девијантното и слично однесување на учениците во основните училишта, туку и ќе има и значително влијание врз семејството на учениците со гореспоменатите проблеми. Исто така, некои од директорите ни кажаа дека веќе имаат поднесено барање за социјален педагог, меѓутоа се чека на одговорот.

Во поглед на проблемите коишто се јавуваат најчесто во основните училишта во нашата земја, според добиените податоци можеме да заклучиме дека со најголема застапеност се јавуваат проблемот со оштетување на училишните помагала и мебел, со исти процент се појавува и проблемот со вулгарно изразување од страна на учениците. Веднаш по него е проблемот со агресивното однесување од страна на учениците, Потоа следуваат: проблемот со физичките пресметки меѓу учениците, навредување од страна на учениците на наставникот, проблемот со кражбите меѓу учениците, проблемот со бегане од часовите, проблемот со непочитување на кодексот на однесување, проблемот со неоправдани изостаноци, проблемот со несоодветно облекување и со најмала застапеност се појавуваат проблемот со зависностите во самото училиште, како и проблемот со психичкото малтретирање во училиштето.

Спротивно од ова, можеме да заклучиме дека во основните училишта, според мислењето на наставниците и стручните соработници најмалку е застапен проблемот со зависностите (цигари, дрога, алкохол), потоа следуваат: проблемот со психичко малтретирање, проблемот со несоодветно облекување, проблемот со вулгарно изразување, проблемот со неоправдани изостаноци, проблемот со непочитување на кодексот на однесување, проблемот со физичките пресметки меѓу учениците, веднаш по него е проблемот со бегане од часови. Кај проблемот со оштетување на училишниот мебел и проблемот со агресивното однесување се јавува исти процент, навредите упатени кон наставникот и на крај проблемот со кражбите меѓу учениците.

Како што веќе кажавме, социјалната педагогија главно е концентрирана на социјалните компоненти на воспитанието и во откривањето нови терени на воспитна работа надвор од училиштето. Настанокот на социјалната педагогија исто така беше во тесна врска и со формирањето и функционирањето на институциите за социјална заштита и културно-просветните институции кои го помагаа систематското и планското воспитание на младата генерација. Овие институции исто така имаат цел да ја воведат младата генерација во конкретниот систем на општествените односи, да ги популизираат културните добра и да организираат разни видови активности.

Секојдневно во нашето опкружување се среќава се поголем број на ученици со асоцијално, деликвентно и сл. однесување. Со оглед на прогресивното ширење на овој феномен, наставниците, како и стручните служби во училиштата стануваат сè позаинтересирани за отворање на вратите за посебни и нови стручни лица. Сега се поставува дилемата за вклучување на нов кадар кој би бил специјално обучен за решавање на ваквите проблеми во основното училиште. Денеска сме сведоци на голем број на воспитни проблеми во училиштето како последица на појавата на асоцијално, насилничко, деструктивно однесување на учениците (внесување на оружје во училиштата, тепачки со сериозни последици по здравјето на учесниците во истите итн). Ваквите проблеми сè повеќе се појавуваат во училиштето. Токму затоа анализирајќи ја работата на стручните служби во основните училишта, посебно работата на училишните педагози и имајќи ја предвид нивната оптовареност со голем број на проблеми со кои се соочува училишниот педагог, се наметнува прашањето за потребата од вклучување на дополнителни стручни лица кои се компетенти и квалификувани да работат на превенцијата и разрешувањето на ваквите проблеми. Тука, пред сè, мислиме на социјалните педагози како посебен педагошки профил кој се занимава токму со разрешувањето на воспитните проблеми од ваков карактер (асоцијално, насилничко, деструктивно однесување на учениците, маргинализацијата, исклученоста и сл.)

3. ПРИЛОЗИ

Прилог бр. 1

ПРАШАЛНИК ЗА ПЕДАГОЗИТЕ И СТРУЧНИТЕ СОРАБОТНИЦИ ОД ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Овој прашалник е наменет за потребите на едно истражување кое ќе биде дел од магистерски труд. Ве молиме искрено и точно да одговорите на прашањата. Прашалникот е анонимен и податоците се наменети само за нас и нема да се употребат за некоја друга намена.

Ви благодариме за соработката и спремноста да одвоите дел од Вашето време за пополнување на прашалникот!

Б1	Име на училиштето	
-----------	--------------------------	--

Б2	Град во кој работи училиштето	
-----------	--------------------------------------	--

Б3	Пол (заокружи)	1) машки	2) женски
-----------	-----------------------	-----------------	------------------

Б4	Образование (заокружи)	1) више	2) високо
-----------	-------------------------------	----------------	------------------

Б5	Работен стаж (години)	
-----------	------------------------------	--

Б6	Образовен профил (заокружи)	а) воспитувач	б) одделенски наставник	в) дипломиран педагог
		г) дипломиран психолог	д) друг образовен профил <hr/>	

Во табелата, ЗА СЕКОЕ ПРАШАЊЕ ПОСЕБНО заокружете го бројот во полето, така што ќе одговара на Вашето сопствено мислење. Ако потполно се согласувате со тврдењето - заокружете 1, ако делумно се согласувате заокружете 2, а ако воопшто не се согласувате - заокружете 3.

1.	<i>Дали и колку се согласувате со овие тврдења?</i>	потполно се согласувам	делумно се согласувам	воопшто не се согласувам
П1	Во основните училишта постои асоцијално, деликвентно, деструктивно, насилничко и девијантно однесување од страна на учениците.	1	2	3
П2	Асоцијално, деликвентно, деструктивно, насилничко, девијантно однесување од страна на учениците е во поголем пораст од година во година.	1	2	3
П3	Многу често се јавуваат проблеми со насилство меѓу учениците.	1	2	3

Социјално-педагошката работа во основното училиште

2.	<i>Кои се воспитните проблеми со кои најчесто се соочувате во училиштето?</i>	потполно се согласувам	делумно се согласувам	воопшто не се согласувам
П4	Застапен е проблемот со физичките пресметки меѓу учениците.	1	2	3
П5	Застапен е проблемот со зависности во училиштето (цигари, алкохол, дрога).	1	2	3
П6	Застапени се навредите упатени кон наставникот.	1	2	3
П7	Застапен е проблемот со неоправданите изостаноци.	1	2	3
П8	Застапени е проблемот со кражбите меѓу учениците.	1	2	3
П9	Застапен е проблемот со оштетување на училишните помагала и мебел.	1	2	3
П10	Застапен е проблемот со бегане од часови.	1	2	3
П11	Застапен е проблемот со непочитување на кодексот на однесување.	1	2	3
П12	Застапен е проблемот со вулгарно изразување.	1	2	3
П13	Застапен е проблемот со агресивно однесување.	1	2	3
П14	Застапен е проблемот со психичко малтретирање во училиштето.	1	2	3
П15	Застапен е проблемот со несоодветно облекување.	1	2	3

3.	<i>Профилот – наставник во решавањето на проблемите</i>	потполно се согласувам	делумно се согласувам	воопшто не се согласувам
П16	Наставникот работи на решавањето на воспитните проблеми во основните училишта.			

		1	2	3
П17	Наставникот може да ги идентификува воспитните проблеми што се појавуваат во училиштето.	1	2	3
П18	Наставникот може да врши превенција на проблемите во училиштето.	1	2	3
П19	Наставникот може да ги спречи проблемите што се појавуваат во училиштето во целост.	1	2	3

4.	Соработка со соодветни општествено-социјални институции и родителите на учениците	потполно се согласувам	делумно се согласувам	воопшто не се согласувам
П20	Соодветните социјални институции имаат интервенирано за некој проблем во училиштето.	1	2	3
П21	Наставниците соработуваат со родителите.	1	2	3
П22	Наставниците соработуваат со стручните служби.	1	2	3
П22	Училишните педагози соработуваат со наставниците.	1	2	3
П24	Наставниците соработуваат со стручните служби на Центарот за социјална работа.	1	2	3
П25	Наставниците соработуваат со Министерството за внатрешни работи.	1	2	3
П26	Наставниците соработуваат со Одделението за превенција и ресоцијализација на малолетничко престапништво (во рамките на ЦСР).	1	2	3
П27	Родителите покажуваат интерес и желба за соработка.	1	2	3

5.	<i>Профилот „социјален педагог“ и неговите компетенции</i>	потполно се согласувам	делумно се согласувам	воопшто не се согласувам
П28	Доволно сте запознаени со профилот „социјален педагог“ и неговите професионални компетенции.	1	2	3
П29	Доволно сте запознаени со функциите и практичното работење на социјалните педагози.	1	2	3
П30	Социјалниот педагог значително ќе придонесе за полесно идентификување на асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците.	1	2	3

6.	<i>Воспитни методи коишто најчесто се применуваат при остварувањето на педагошката работа во основните училишта</i>	потполно се согласувам	делумно се согласувам	воопшто не се согласувам
П31	Во основните училишта постојат соодветни воспитни методи кои придонесуваат за остварување на педагошката работа.	1	2	3
П32	Воспитните методи коишто моментално се применуваат при остварувањето на педагошката работа во основните училишта се продуктивни.	1	2	3
П33	Во основните училишта постојат посебни методи за идентификација на проблемите со асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците.	1	2	3
П34	Во основните училишта постојат посебни методи за превенција на проблемите со асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците.	1	2	3
П35	Во основните училишта постојат посебни методи за спречување на проблемите со асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците.	1	2	3

Прилог бр. 2

ПРАШАЛНИК ЗА НАСТАВНИЦИТЕ ОД ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Овој прашалник е наменет за потребите на едно истражување кое ќе биде дел од магистерски труд. Ве молиме искрено и точно да одговорите на прашањата. Прашалникот е анонимен и податоците се наменети само за нас и нема да се употребат за некоја друга намена.

Ви благодариме за соработката и спремноста да одвоите дел од Вашето време за пополнување на прашалникот!

Б1	Име на училиштето	
-----------	--------------------------	--

Б2	Град во кој работи училиштето	
-----------	--------------------------------------	--

Б3	Пол (заокружи)	1) машки	2) женски
-----------	-----------------------	-----------------	------------------

Б4	Образование (заокружи)	1) више	2) високо
-----------	-------------------------------	----------------	------------------

Б5	Работен стаж (години)	
-----------	------------------------------	--

Б6	Образовен профил (заокружи)	а) воспитувач	б) одделенски наставник	в) дипломиран педагог
-----------	------------------------------------	----------------------	--------------------------------	------------------------------

		г) дипломиран психолог	д) друг образовен профил	

Во табелата, ЗА СЕКОЕ ПРАШАЊЕ ПОСЕБНО заокружете го бројот во полето, така што ќе одговара на Вашето сопствено мислење. Ако потполно се согласувате со тврдењето - заокружете 1, ако делумно се согласувате - заокружете 2, а ако воопшто не се согласувате - заокружете 3.

1.	Дали и колку се согласувате со овие тврдења?	потполно се согласувам	делумно се согласувам	воопшто не се согласувам
П1	Во основните училишта постои асоцијално, деликвентно, деструктивно, насилничко и девијантно однесување од страна на учениците.	1	2	3
П2	Асоцијално, деликвентно, деструктивно, насилничко, девијантно однесување од страна на учениците е во поголем пораст од година во година.	1	2	3
П3	Многу често се јавуваат проблеми со насилство меѓу учениците.	1	2	3

2.	Кои се воспитните проблеми со кои најчесто се соочувате во училиштето?	потполно се согласувам	делумно се согласувам	воопшто не се согласувам
П4	Застапен е проблемот со физичките пресметки меѓу учениците.	1	2	3
П5	Застапен е проблемот со зависности во училиштето (цигари, алкохол, дрога).	1	2	3

П6	Застапени се навредите упатени кон наставникот.	1	2	3
П7	Застапен е проблемот со неоправданите изостаноци.	1	2	3
П8	Застапени е проблемот со кражбите меѓу учениците.	1	2	3
П9	Застапен е проблемот со оштетување на училишните помагала и мебел.	1	2	3
П10	Застапен е проблемот со бегане од часови.	1	2	3
П11	Застапен е проблемот со непочитување на кодексот на однесување.	1	2	3
П12	Застапен е проблемот со вулгарно изразување.	1	2	3
П13	Застапен е проблемот со агресивно однесување.	1	2	3
П14	Застапен е проблемот со психичко малтретирање во училиштето.	1	2	3
П15	Застапен е проблемот со несоодветно облекување.	1	2	3

3.	<i>Профилот – наставник во решавањето на проблемите</i>	потполно се согласувам	делумно се согласувам	воопшто не се согласувам
П16	Наставникот работи на решавањето на воспитните проблеми во основните училишта.	1	2	3
П17	Наставникот може да ги идентификува воспитните проблеми што се појавуваат во училиштето.	1	2	3

P18	Наставникот може да врши превенција на проблемите во училиштето.	1	2	3
P19	Наставникот може да ги спречи проблемите што се појавуваат во училиштето во целост.	1	2	3

4.	<i>Соработка со соодветни општествено-социјални институции и родителите на учениците</i>	потполно се согласувам	делумно се согласувам	воопшто не се согласувам
P20	Соодветните социјални институции имаат интервенирано за некој проблем во училиштето.	1	2	3
P21	Наставниците соработуваат со родителите.	1	2	3
P22	Наставниците соработуваат со стручните служби.	1	2	3
P22	Училишните педагози соработуваат со наставниците.	1	2	3
P24	Наставниците соработуваат со стручните служби на Центарот за социјална работа.	1	2	3
P25	Наставниците соработуваат со Министерството за внатрешни работи.	1	2	3
P26	Наставниците соработуваат со Одделението за превенција и ресоцијализација на малолетничко престапништво (во рамките на ЦСР).	1	2	3
P27	Родителите покажуваат интерес и желба за соработка.	1	2	3

5.	<i>Профилот „социјален педагог“ и неговите компетенции</i>	потполно се согласувам	делумно се согласувам	воопшто не се согласувам
P28	Доволно сте запознаени со профилот „социјален педагог“ и неговите професионални компетенции.	1	2	3
P29	Доволно сте запознаени со функциите и практичното работење на социјалните педагози.	1	2	3
P30	Социјалниот педагог значително ќе придонесе за полесно идентификување на асоцијалното,	1	2	3

	деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците.			
--	---	--	--	--

6.	Воспитни методи коишто најчесто се применуваат при остварувањето на педагошката работа во основните училишта	потполно се согласувам	делумно се согласувам	воопшто не се согласувам
ПЗ1	Во основните училишта постојат соодветни воспитни методи кои придонесуваат за остварување на педагошката работа.	1	2	3
ПЗ2	Воспитните методи коишто моментално се применуваат при остварувањето на педагошката работа во основните училишта се продуктивни.	1	2	3
ПЗ3	Во основните училишта постојат посебни методи за идентификација на проблемите со асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците.	1	2	3
ПЗ4	Во основните училишта постојат посебни методи за превенција на проблемите со асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците.	1	2	3
ПЗ5	Во основните училишта постојат посебни методи за спречување на проблемите со асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците.	1	2	3

Прилог бр.3

Протокол за интервју за директорот

Целта на ова интервју е да се испита Вашето мислење во врска со потребата од воведување на социјален педагог во основното училиште.

Добиените податоци се потребни за спроведување на индивидуално истражување во рамките на магистерски труд и нема да бидат злоупотребени за поинакви цели.

Интервјуист: _____

Интервјуиран: _____

Професија: _____

Установа во која сте вработени: _____

Место на интервјуирање: _____

Време на интервјуирање: _____

Прашања

Одговори

1. Дали во основните училишта постои асоцијално, деликвентно, деструктивно, насилничко и девијантно однесување од страна на учениците?	
2. Дали се јавуваат проблеми со насилство меѓу учениците?	
3. Кои проблеми најчесто се појавуваат во вашето училиштето?	
4. Дали соодветните социјални институции имаат интервенирано за некој проблем во училиштето?	

5. Колку сте запознаени со профилот „социјален педагог“ и неговите професионални компетенции?	
6. Колку сте запознаени со функциите и практичното работење на социјалните педагози?	
7. Дали сметате дека социјалниот педагог значително ќе придонесе за полесно идентификување на асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците?	
8. Дали во основните училишта постојат посебни методи за идентификација на проблемите со асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците?	
9. Дали во основните училишта постојат посебни методи за превенција на проблемите со асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците?	
10. Дали во основните училишта постојат посебни методи за спречување на проблемите со асоцијалното, деликвентното, деструктивното, насилничкото и девијантното однесување на учениците?	
11. Дали соработувате и каква е вашата соработка со вработените педагози?	

ВИ БЛАГОДАРИМЕ!

Користена литература

1. Алексовска, С. (1994). Искуства од програмирањето на работата на училишниот педагог. Скопје. Просветно дело.
2. Ампов, Б. (1979). Кон програмата на педагошко-психолошките служби во училиштата. Скопје. Просветно дело.
3. Ангелкоска-Галевска, Н. (2008) „Планирање на научно истражување”.
4. Арсовска-Несторовска Кети Т. *Соработката на училиштето со родителите*, Битола: Микена.
5. Бабиќ. В. Меѓуљудски односи у школи, Сараево: Завод за уджбенике и наставна средства.
6. Банѓур, В. Поткоњак, Н. (1999), *Методологија на педагогијата*.
7. Басиц, Ј (2009), *Теорије превенције превенција поремецај у понасанју и ризицих понасанја дјеце и младих*, Загреб: Скопска књига.
8. Бошковиќ Милорад А. (1985), *Сарадња школе, породице и друштвене средине у савременим условима*, бр. 2, Титоград.
9. Bellersen, H. (1928) *Die Sozialpädagogik Paul Natorps im Lichte der christlichen Weltanschauung*. Paderborn.
10. Blatchford, P., Kutnick, P., Baines, E. and Galton, M. (2003) 'Toward a social pedagogy of classroom group work', *International Journal of Educational Research* 39: 153–172.
11. Василев С. (1973), *Како систематски рад сародитењима утиче на побољшање успеха ученика*, Белград.
12. Вукасовиќ, А. (1990). Општа педагогија. Загреб.
13. Вовед на социјалната педагогија во детството – Џ. Станли, Д. Крименс, Џ. Крименс, Е. Бенгтсон (Лондон, 2008).
14. Група автори (1996), Општа педагогија, Београд: Учителски факултет.
15. Дамовска, Л. (2001). Компатибилноста на предучилишното со основното воспитание и образование. Скопје;

16. Д. Димитров, Н. Чимева, Ј. Стоименова, Н. Михаилов, Б. Јорков,
„Современите проблеми на обучението во основното училиште“,
Универзитетско издателство „Неофит Рилски“, Благоевград, 2002 година.
17. Department for Education and Skills (2005) *Children's Workforce Strategy. A strategy to build a world-class workforce for children and young people*,
London: Department for Education and
Skills. <http://www.dfes.gov.uk/consultations/downloadableDocs/5958-DfES-ECM.pdf>
18. Dewey, J. (1916) *Democracy and Education. An introduction to the philosophy of education* (1966 edn.), New York: Free Press.
19. Dyoniziak, R, *Młodzieżowa podkultura*, Warszawa, 1965;
20. Dollard, N.; L. Christensen. *Constructive classroom management*. //
Focus on Exceptional Children, Oct96, Vol. 29.
21. Diltaј, V., (1914), *O mogućnosti pedagogijske nauke od opšte vrijednosti* Beograd.
22. Димитров, Л., Чернев, С., Атанасов, Ж., Бишков, Г. (1994), *Теорија на възпитанието*, София: Аскони-издат.
23. DeBruyn Robert, Jack Larson. *117 Discipline Problems In The Classroom*. E-ed.
24. Ѓорѓевиќ, Б. (1957), *Друштвено понасанје деца*, Издавачко предузеће РАД.
25. Ѓорѓиевска-Лакинска Дивна (1987), *Семејството и воспитанието*, Скопје: Студентски збор.
26. Eriksson, L. and Markström, A-M (2003). 'Interpreting the concept of social pedagogy' in Anders Gustavsson, Hans-Erik Hermansson & Juha Härmäläinen. *Perspective and theories in social pedagogy*. Göteborg: Daidalos.
27. Јурич, В. (1988), *Методика рада школског педагога.*, Загреб, Школска книга.

28. Kaminski Aleksander, *Funcije pedagogiki spolecznej*, Praca socijalna kulturalna, Warszawa, 1974.
29. Камберски, К. (2002). Предучилишното и основното образование во Република Македонија, Скопје.
30. Копровски, Q., Петровски, Б. (1998). Педагогија. Скопје.
31. Klein, J. (1956) *The Study of Groups*. London: Routledge and Kegan Paul.
32. Klein, J. (1961) *Working with groups : the social psychology of discussion and decision*. London: Hutchinson.
33. Knowles, M. S. (1970) *The Modern Practice of Adult Education. Andragogy versus pedagogy*, Englewood Cliffs: Prentice Hall/Cambridge.
34. Krneta. Lj. *Pedagogija*, Matica hrvatska, 1968.
35. Лазаровски Јаков, „Основи на педагошката психологија“ - 1980 година Скопје.
36. Миленко Николиќ (1984), *Главне тенденције развоја образовања у свету*, Загреб: Школска книга.
37. Мицковиќ, Натка (1992), *Современи текови на научноистражувачката работа во педагогијата* (сепаратно издание 9). Скопје: Редакција на списанието „Просветно дело“;
38. Marynowicz-Hetka, Ewa, *Pomoc w rozwoju dziecka I rodzinie*, UI, Lodz, 1986.
39. Marynowicz-Hetka, Ewa, *Praca stojalno-wychowawcza zrodzina niepelna*, Warszawa, 1985;
40. Natorp, P. (1907) *Gesammelte Abhandlungen zur Sozialpädagogik*. Stuttgart.
41. Nowak, Stefan, *Metodologija badan spolecznych*, Pwn, Warszawa, 1985.
42. Natorp, P. (1899) *Sozialpädagogik. Theorie der Willensbildung auf der Grundlage der Gemeinschaft*. Stuttgart: Frommann [1922 edn].
43. Орлович-Поткоњак. *Породица и личност, Настава и васпитање*, бр. 1/1975.
44. Otto, H-U. and Thiersch, H. (2005) *Handbuch Sozialarbeit / Sozialpädagogik* (Gebundene Ausgabe). Munchen: Reinhardt.

45. Дејана Буилет и Слободан Узвелач: Основи на социјалната педагогија – (Загреб).
46. Петрова Ѓорѓева, Е. (2007), *Современото училиште и моралното воспитание*, Штип: Педагошки факултет „Гоце Делчев”.
47. Петрова Ѓорѓева, Е. (2010), *Теорија на воспитание*, Штип: Универзитет „Гоце Делчев”.
48. Петрова Ѓорѓева, Е. (2010), *Основи на педагогија*, Штип: Универзитет „Гоце Делчев”.
49. Поткоњак Н. (1990), *Улогата на воспитната група во процесот на социјализацијата на личноста*, Скопје: Просветно дело.
50. Педагогија (група автори). (1971). Загреб.
51. Педагошки речник, (2002), Илија Лешковски. Скопје.
52. Pestalozzi, J. H. (1885) *Leonard and Gertrude*. Republished 2010 by General Books, Memphis.
53. Petrie, P. (2002) Social Pedagogy: An historical account of care and education as social control, in Brannen, J. and Moss, P. (eds.) *Rethinking Children's Care*, Buckingham: Open University Press.
54. Радовиќ, Ј. (1960), *Друштвени живот данашњег детета*, Белград.
55. Радовиќ, Ј. (1958), *Породица-школа-дете*, Сробоштампа, Белград.
56. Рот, Н (1987), *Основи социјалне психологије*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
57. Reid, K. E. (1981) *From Character Building to Social Treatment. The history of the use of groups in social work*, Westport, Connecticut.
58. Стојановска, В. (2004). Дидактички аспекти на соработка меѓу училишниот педагог и наставниците. Скопје.
59. Трнавац, Н. (1996). Педагог у школи. Белград.
60. Трнавац, Н. Џорџевиќ, Ј. (2002). Педагогија. Белград.
61. Тодорова Ирина, „Психологија“, Просветно дело, 2000 година, Скопје.
62. Узелац, С. (2007), *Основе социјалне педагогије*, Загреб: Школска књига.
63. Cameron, C. and Boddy, J. (2005) With Heart, Head and Hands. *Community Care*, 19th – 25th May 2005, pp 36-37.

64. Cameron, C. (2004) Social Pedagogy and Care: Danish and German practice in young people's residential care, *Journal of Social Work*. Vol 4, no 2, pp 133 – 151.
65. Cameron, C. and Moss, P. (eds.). (2011). *Social Pedagogy and Working with Children and Young People: Where Care and Education Meet*. London: Jessica Kingsley.
66. Џон Хилс, Жулијан Ленгранд, Давид Пјашо (2009), *Социјално исклучување*, Скопје: Академски печат.
67. Wroczynski, Ryshard, *Pedagogika spoleczna*, Warszawa, 1979.
68. Wroczynski, R. I Pilich, T (Ed), *Srodowisko I wihowanie*, Warszawa, 1974.
69. Theis, Wieslaw, Radlinska, Warszawa, 1984.
70. www.socialpedagogyuk.com
71. www.socialpedagogy.co.uk
72. www.socmag.net